

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

”Mä haluaisin nyt käydä sitä koulua loppuun asti, et mul tulis joku tulevaisuus”- Nuorten aikuisten näkökulmia syrjäytymiskeskusteluun

Mäkinen, Anni

Salmela, Laura

2014 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

”Mä haluaisin nyt käydä sitä koulua loppuun asti, et mul
tulis joku tulevaisuus”- Nuorten aikuisten näkökulmia
syrjäytymisdiskurssiin

Anni Mäkinen & Laura Salmela
Rikosseuraamusalan
koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Helmikuu, 2014

Anni Mäkinen
Laura Salmela

”Mä haluisin nyt käydä sitä koulua loppuun asti, et mul tulis joku tulevaisuus”- Nuorten aikuisten näkökulmia syrjäytymiskurssiin

Vuosi	2014	Sivumäärä	79
-------	------	-----------	----

Nuorten syrjäytyminen on yksi yhteiskuntamme suurimmista huolenaiheista. Tämän kvalitatiivisen eli laadullisen opinnäytetyön tavoite oli vastata tutkimuskysymyksiimme: minkälaiset asiat vaikuttavat nuorten aikuisten arjessa pärjäämiseen ja miten nuorten syrjäytymistä olisi mahdollista ennaltaehkäistä? Tarkoitus oli tuoda julki tuoreinta tietoa nuorten elämästä ja arjessa pärjäämisen kulmakivistä. Opinnäytetyö toteutettiin Kriminaalihuollon tukisäätiön Jenginuorihankkeen aloitteesta. Hankkeen päätavoitteena on rakentaa etsivän työn malli monikulttuuristen jenginuorten, erityisesti somalien ja romanien tavoittamiseksi. Opinnäytetyön aineisto kerättiin haastattelemalla 14:ää (n=14) hyvin erilaiset taustat omaavaa nuorta aikuista, joista osa oli valtaväestöön ja osa etnisiin vähemmistöihin kuuluvia nuoria. Haastateltavat olivat 18-31-vuotiaita. Tutkimusmenetelmäksi valittiin puolistrukturoitu teemahaastattelu ja aineiston analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua.

Teoreettinen viitekehys muodostettiin syrjäytymisen, elämänhallinnan ja nuoruuden käsitteistä. Haastateltavien monikulttuurisuudesta johtuen teoreettinen viitekehys sisältää myös katsauksen romanikulttuuriin sekä maahanmuuttoon. Aineistosta nousi elämänhallinnan edellytys arjessa pärjäämisen kannalta, sekä koulutuksen merkitys nykypäivänä. Valitettavaa, mutta totta on se, että etniset vähemmistöt joutuvat usein syrjinnän kohteiksi. On kuitenkin huomioitava, että nuoruus tuo mukanaan erilaisia haasteita myös riippumatta henkilön kulttuurisesta taustasta. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi perheenjäsenten ja lähimmäisten tulisi reagoida nuoren oireiluun, mutta myös ammattilaisten apua tarvitaan. Ongelmiin olisi puututtava ajoissa.

Asiasanat: syrjäytyminen, elämänhallinta, syrjäytymisen ehkäisy, nuoret, koulutus, työ, etniset vähemmistöt

Anni Mäkinen
Laura Salmela

“I would like to get my school finished that I could have some future” - Perspective of exclusion by young adults

Year	2014	Pages	79
------	------	-------	----

One of the biggest problems in society today is the social exclusion among the young people. The objective of this qualitative thesis was to answer which factors affect the day-to-day coping of young adults and how to prevent youth from socially marginalizing. Our aim was to present the newest data on youth life and the corner stones for everyday coping. The thesis was initiated by Krits (Kriminaalihuollon tukisäätiö), a non-governmental non-profit aftercare organization and its Gang Youth Support Project. The main goal of the project is to build an outreach model to reach young people who resort to crime, especially multicultural youth with Somali or Romani backgrounds. The material for the thesis was gathered by interviewing 14 (n=14) young adults with very diverse backgrounds, some within the majority population and some from different ethnic minorities. The interviewed were 18-31 years old. As research method we chose a semi-structured, themed interview and to analyse our data we have used thematising.

The theoretical frames of reference consist of the terms exclusion, control of life and youth. With regard of the multicultural backgrounds of the interviewed, our theoretical frame of reference also includes a short summary of the Romani culture as well as immigration. The importance of having control of your life to be able to cope with day-to-day life and the relevance of education are emphasized throughout our material. Unfortunately, ethnic minorities are still discriminated. However, being young is challenging regardless of ethnic background. To prevent youth from becoming socially marginalized, family and friends should react to indications of unsocial behaviour, but the help of professionals is also needed. Problems should immediately be addressed.

Key words: exclusion, control of life, prevent of marginalization, youth, education, work, ethnic minorities

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Jenginuorihanke.....	8
3	Syrjäytyminen käsitteenä.....	9
	3.1 Syrjintää, rasismia ja torjuntaa	11
4	Nuorten syrjäytyminen.....	12
	4.1 Sosiaalinen syrjäytyminen	13
5	Elämänhallinta.....	14
6	Katsaus etnisiin vähemmistöihin	17
	6.1 Romanikulttuuri	17
	6.2 Maahanmuuttajat	18
7	Nuoruus	20
	7.1 Lainsäädännöllinen näkökulma	20
	7.2 Koulutus.....	21
	7.3 Työ.....	23
	7.3.1 Yrittäjyys	23
	7.3.2 Työttömyys	24
	7.3.3 Velkaongelmat	25
	7.4 Päihteet.....	26
	7.5 Rikollisuus	27
8	Syrjäytymisen ehkäisy.....	29
	8.1 Moniammatillinen yhteistyö.....	30
	8.1.1 Etsivällä työllä syrjäytymistä vastaan	32
	8.1.2 Tasavallan presidentti Sauli Niinistön kanta nuorten syrjäytymiseen ..	33
9	Opinnäytetyön toteutus.....	34
	9.1 Opinnäytetyön tavoitteet.....	35
	9.1.1 Tutkimuskysymykset	35
	9.2 Tutkimusmenetelmän valinta	35
	9.3 Aineiston keruu	36
	9.4 Aineiston käsittely	38
	9.5 Kirjoitusprosessi	39
10	Eettisyys ja luotettavuus	39
11	Aineiston analyysi	42
	11.1 Nuoruus Suomessa.....	42
	11.1.1 Syrjintä.....	45
	11.1.1.1 Työstä syrjintä	47
	11.1.2 Arvot ja tulevaisuus.....	48
	11.2 Perhe	49

11.2.1	Mikä mielletään perheeksi?	51
11.2.2	Perheen tuki ja vaikutus nuoren valinnoissa	52
11.3	Kaverit ja ystävät	54
11.4	Ystävien ja kavereiden vaikutus nuoren elämään	56
11.5	Vapaa-aika.....	58
11.6	Mikä ihmeen syrjäytynyt nuori?.....	60
11.7	Arjessa pärjääminen	64
11.8	Koulu ja työ	67
12	Johtopäätökset	72
12.1	Elämänhallinnasta eväät arjenhallintaan	72
12.1.1	Sopeutuminen osana pärjäämistä	73
12.1.2	Perheen ja ystävien tuki	74
12.2	Ennaltaehkäisyä, mutta mistä?	74
12.2.1	Kaikki lähtee koulusta	75
13	Pohdinta	77
	Lähteet	80
	Liitteet.....	84

1 Johdanto

Opinnäytetyömme on Kriminaalihuollon tukisäätiön Jenginuorihankkeen aloitteesta lähtenyt laadullinen tutkimus. Tutkimuksemme lähtökohtana toimi yhteiskunnallinen huoli nuorten syrjäytymisestä. Jalostimme aihetta siten, että tarkastelu ei rajoittuisi koskemaan ainoastaan syrjäytymistä sanan negatiivisessa mielessä. Puhumme siis enemmänkin nuorten pärjäämisestä arjessa ja arjessa pärjäämisen kulmakivistä. Tällöin saamme kokonaisvaltaisemman otteen nuorten elämään liittyvistä asioista. Opinnäytetyössämme vastaamme tutkimuskysymyksiimme: minkälaiset asiat vaikuttavat nuorten aikuisten pärjäämiseen arjessa ja miten nuorten syrjäytymistä olisi mahdollista ennaltaehkäistä?

Tutkimuksemme keskittyy siis nuoriin aikuisiin, mutta käytimme kuitenkin termiä ”nuori” läpi tutkimuksen. Työssämme nuorella tarkoitamme siis alle 32-vuotiaita. Haastattelimme opinnäytetyöhömmme 14 (n=14) hyvin erilaisen taustan omaavaa, ja meille entuudestaan tuntematonta nuorta. Näistä nuorista kuusi on ulkomaalaistaustaisia, viisi valtaväestöön kuuluvia ja kolme romania. Romaneista ja ulkomaalaistaustaisista käytämme käsitettä etniset vähemmistöt, mutta paikoin on tarpeellista puhua romaneista ja ulkomaalaistaustaisista erikseen. Koimme myös välttämättömäksi aineiston analyysin kannalta avata hieman romanikulttuuria ja maahanmuuttoa teoriaosuudessamme.

Teoreettinen viitekehiksemme rakentui syrjäytymisestä ja elämänhallinnasta. Lisäksi käsitteimme nuoruutta ja siihen liittyviä aihealueita, kuten koulutusta, työtä, päihteitä ja rikollisuutta. Käsiteltävät aiheet ovat niin laajoja ja mittavia, että pitäydyimme näkökulmassa nuoret ja kokosimme kustakin aihealueesta vain tutkimuksemme kannalta oleellimmat tiedot.

Nuorten syrjäytyminen on erityisesti median rakastama aihe ja eräänlainen politiikan kesto-teema. Aiheesta löytyy paljon tutkimustietoa, mutta aiheet on usein rajattu hyvin tarkasti yhteen näkökulmaan, juuri käsitteiden haastavuuden takia. Miksi meidän tutkimuksemme on sitten tarpeellinen? Vastaus on yksinkertainen: Tuomme julki viimeisintä tietoa, joka on kerätty suoraan tutkimuskohteeltamme, eli Suomessa asuvilta nuorilta. Tärkeintä mielestämme on se, että annamme puheenvuoron nuorille itselleen. Pelkän valtaväestön haastattelu olisi jättänyt aiheen liian irtonaiseksi. Haastatteleamalla myös etnisiä vähemmistöjä, tuotamme laajempaa tietoa. Nuoruus Suomessa ei rajoitu vain valtaväestöön, vaan se on todellista kaikille täällä asuville nuorille, heidän taustoistaan riippumatta.

Opinnäytetyömme on siis kahden rikosseuraamusalan opiskelijan lähes vuoden kestäneen projektin lopputulos, johon saa, ja pitääkin suhtautua kriittisesti. Toivomme työmme herättävän ajatuksia ja lisäävän näkökulmia aiheeseen, joka on päivittäin läsnä yhteiskunnassamme. Jo-

kainen meistä on joskus ollut, tulee olemaan, tai on parhaillaan nuori. Mutta kuka on potentiaalinen syrjäytyjä? Vai olemmeko me kaikki?

2 Jenginuorihanke

Kriminaalihuollon tukisäätiö on aloittanut vuonna 2012 jenginuorten rikostorjuntahankkeen. Hankkeen on tarkoitus kestää vuoteen 2016 asti. Opinnäytetyömme toteutettiin kyseiseen hankkeeseen. Koimmekin tärkeäksi kertoa hankkeesta opinnäytetyössämme hieman tarkemmin. Pää tavoitteena Jenginuorihankkeessa on rakentaa etsivän työn malli monikulttuuristen jenginuorten, eritoten somalien ja romanien tavoittamiseksi. Pyrkimyksenä on liittää jenginuria heidän tarvitsemiensa palveluiden pariin. Hankkeen tavoitteena on lisäksi kouluttaa lastensuojelua sekä sosiaali- ja nuorisotointa kohtaamaan monikulttuurisia jenginuria sekä vastaamaan heidän palveluntarpeisiinsa. Lisätavoitteena hankkeella on myös pyrkiä toimimaan syrjäytyneiden nuorten perheissä, esimerkiksi tukemalla perheitä tarjoamalla heille tietoa vanhemmuudesta ja nuoren kehityksen eri vaiheista. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2013.)

Jenginuorihanke on toiminut ahkerasti ja tavannut lukuisia eri sidosryhmiä pääkaupunkiseudulla, joista suurin osa työskentelee nuoriso- tai erityisnuorisotyön parissa. Jenginuorihankkeen kevään 2013 puolivuotisraportista ilmenee, että syrjäytymisvaarassa oleville tai jo syrjäytyneille nuorille on tarjolla paljonkin palveluntarjontaa ja tukimuotoja. Ongelmaksi on havaittu, että tukimuodot ja palveluntarjonta vaikuttavat olevan kovin pirstaleisia. Jenginuorihankkeen yhteydessä on huomattu yhtenä yhteiskunnallisena ongelmana, ettei kukaan palveluntarjoaja tunnu haluavan ottaa kokonaisvaltaisesti vastuulleen pidemmällä jatkumolla pahoin oireilevia nuoria, jolloin palveluntarjonta jakautuu usean eri toimijan kesken. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2013.)

Hankkeessa työskentelee kokemusasiantuntijoita, joilla on oma-kohtaisia kokemuksia vaikeista elämäntilanteista, joihin nuoret voivat samaistua. Kokemusasiantuntijat ovat eri kulttuureista ja he ovatkin osoittautuneet hankkeessa erittäin tärkeiksi erityisesti kontaktiensa ansiosta. Kokemusasiantuntijat ovat todettu erittäin hyväksi ratkaisuksi ja heitä hanke kaipaakin löytävänsä vielä lisää. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2013.)

Jenginuorihanke tekee järjestö- ja vapaaehtoispuolen kanssa paljon yhteistyötä, mikä on osoittautunut toimivaksi ja hyödylliseksi. Yhteistyötä on toteutettu esimerkiksi jalkautumalla nuorten suosimiin paikkoihin ja järjestämällä nuorille tapahtumia. Tärkeitä yhteistyötahoja on useita. Näistä mainittakoon muun muassa Suomen somaliliitto, nuorisoasiainkeskus, romanijärjestöt, seurakunnat, nuorisotalot, pääkaupunkiseudun kuntien sosiaalitoimi ja lastensuojelu, opetusviraston VAKAVA-hanke, Setlementti ry:n Kurvi-projekti, Snellun ”saapas”-ryhmä,

Diakin Päiväkeskus-Kaalo, Vamos-projekti ja Aseman Lapset ry. Tärkeäksi yhteistyötahoksi mainittakoon vielä lähipoliisit. Yhteistyö lähipoliisin kanssa on toiminut lähinnä tiedon jakona poliisien ja hankkeen välillä. Jenginuorihanke on jakanut poliisille tietoa oireilevista nuorista, kun taas poliisit ovat kertoneet pääkaupunkiseudun ongelma-alueista, joissa hankkeelle olisi tarvetta. Jenginuorihanke toimii siis aktiivisesti useiden yhteistyötahojen kanssa ja yhteistyökumppaneita Jenginuorihankkeella onkin edellä mainittujen tahojen lisäksi vielä useita. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2013.)

Jenginuorihanke on osoittautunut erittäin onnistuneeksi hankkeeksi. Suureksi saavutukseksi hanke mainitsee onnistuneensa löytämään pienelle joukolle nuoria kesätöitä. Hankkeen työntekijät ovat myös kiertäneet kouluja pitämässä valistusiskuja. Yhteistyötä nuorten perheiden kanssa on myös tehty. Jenginuorihanke jatkaa toimintaansa vuoteen 2016 asti ja paljon ehtii vielä tapahtua hankkeen osalta. Jenginuorihanke on suhteellisen pienessä ajassa toimiessaan saavuttanut paljon nuorten syrjäytymisen vastaisessa työssä. Hanke on osoittautunut tarpeelliseksi ja toimivaksi kokonaisuudeksi. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2013.)

3 Syrjäytyminen käsitteenä

Opinnäytetyössämme keskitymme nuorten syrjäytymiseen, mutta koemme tarpeelliseksi käsitteen määrittelyn kannalta avata sanaa syrjäytyminen hieman laajemmin. Syrjäytymisen käsite on hyvä analysoida huolellisesti, sillä se ei ole yksiselitteinen asia. Syrjäytyminen on paljon käytössä oleva käsite, joka usein jää kuitenkin vaille määrittelyä. Suomalaiseen keskusteluun omaksuttu syrjäytymisen käsite on peräsin ruotsalaisesta markkinatutkimuksesta 1970-luvulta. Helneen ja Kariston (1992) mukaan syrjäytymisellä tarkoitettiin tuolloin lähinnä työkyvyttömyyttä, eläkkeelle ennenaikaisesti siirtymistä sekä työttömyyttä. (Taskinen 2001: 4.) 1980-luvulta lähtien syrjäytymisestä on Suomessa keskusteltu sosiaalipoliittisena ja yhteiskunnallisena kysymyksenä ja vuosikymmen myöhemmin syrjäytymisen käsite tavoitti lähes monopoliaseman EU:n tutkimuskehityksessä. Tieteellisessä keskustelussa syrjäytymisen käsitettä on sen saamasta huomiosta huolimatta moitittu hämäräksi. (Helne 2006: 5.)

Ajan kuluessa syrjäytyminen on liitetty yhä useampiin merkityksiin ja yleisesti sen on katsottu olevan huono-osaisuutta ja huono-osaisuuden kasautumista. Syrjäytyminen voidaan jakaa pienempiin osiin, jolloin kysymys voi periaatteessa olla esimerkiksi rodullisesta, uskonnollisesta tai sukupuolisesta syrjäytymisestä. (Taskinen 2001: 4.) Käsitteen on myös mahdollista nähdä jakautuvan kolmeen osaan, jotka ovat taloudellinen ja sosiaalinen syrjäytyminen sekä syrjäytyminen työmarkkinoilta. Syrjäytyminen on usein määritelty ulkoa käsin, esimerkiksi tutkijan tai instituution toimesta. (Kuure 2001: 39.)

Syrjäytyneisiin kohdistetaan paljon katseita, vaikka heistä puhutaan unohdettuina ja sivussa olevina. Tiedotusvälineille, elokuville ja kirjallisuudelle nämä unohdetut ovat suorastaan kes-toteema (Helne, Hänninen & Karjalainen 2004: 33). Keskusteltaessa syrjäytymisestä kiinnite-tään huomiota usein luonteenpiirteisiin, joita syrjäytyneiden oletetaan omaavan. Tällaisia ovat esimerkiksi avuttomuus, passiivisuus tai poikkeavuus. Yhteiskunta, joka tuottaa puhetta syrjäytymisestä jääkin vähemmälle huomiolle. Helne kuvaa syrjäytymistä yhteiskunnallisten mekanismien ja diskurssien alituisen tuottamaksi asiaksi. Yhteisöllisyydellä on vahvat sään-nöt eikä syrjäytyneiden muodostamia omia yhteisöjä usein katsota hyvällä. (Helne 2006: x.)

Ihmisten kielteistä leimaamista on ilmeisen vaikea välttää puhuttaessa syrjäytymisestä (Rau-nio 2006: 6). Syrjäytyminen on sanana negatiivinen. Marginaalisuuden käsite on moniulottei-sempi. Siihen voi liittyä kielteisiä asioita, mutta myös myönteisiä. Kiehtovuus, pelko, ihailu ja torjunta ovat myös marginaalisuuden käsitteen alle sopivia asioita. On myös huomattava, että marginaalisuus saattaa avata uusia väyliä, se ei välttämättä ole umpikuja. (Helne 2006: 100.)

Syrjäytymiskeskustelun taustalla on taloudellisia arvojärjestyksiä, hallinnollisia pyrkimyksiä, kulttuurisia arvoja sekä muuttuvan yhteiskunnan tuottamaa huolta ja epävarmuutta siitä mitä yhtenäisyys tai yhteiskunta on. (Helne 2006: 51.) Integroiva toiminta pyrkii marginaaleihin ajautuneiden tai ajettujen ihmisten sieltä poisvetämiseen. Tällöin yhteiskunta hahmottuu mallina, jossa on keskus, joka ymmärretään normaalina ja sen reuna-alue. Pohdintaa aiheut-taa, onko mahdollista vetää raja ”meidän sisäpiiriin” ja ”syrjäytyneiden toisten ulkopiiriin” välille. (Juhila, Forsberg & Roivanen 2002: 13.)

Syrjäytyneiden näkeminen ”toisina” herättää kysymyksen: Keitä arvostetaan? Eräänlaisena minimivaatimuksena arvostukselle on, että ihmisellä on säännöllinen palkkatyö, tietynlainen sosiaalinen verkosto ja tietty kulutustaso, jolloin hän täyttää normaliteetin kriteerit. Sanalla ”normaali” voidaan tarkoittaa myös vastakohtaa poikkeavalle tai patologiselle, tai jotakin tavallista, keskivertoa ja yleistä. Normaliteetin saavuttaminen ei kuitenkaan takaa vielä mi-tään. Suurempi arvostus edellyttää muun muassa rikkautta, nuoruutta, kauneutta, menestystä ja tehokkuutta. Voidaankin todeta, että yhteiskunnassa, jossa vaaditaan edellä mainittuja ominaisuuksia, jokainen ihminen voidaan nähdä potentiaalisena syrjäytyjänä. Syrjäytymisdis-kurssille on tavallista, että syrjäytymisen nähdään tuottavan yhteiskunnalle ongelmia sen si-jaan että myönnettäisiin yhteiskunnan ytimessä olevat ristiriidat syrjäytymisen aiheuttajina. (Helne 2006: 82, 88, 94.)

Syrjäytyminen on siis haastava käsite ja sen määrittely jakaa mielipiteitä. Tutkijat ovat kui-tenkin melko yksimielisiä siitä asiasta, että syrjäytyminen on prosessi. Se ei ole liikkumaton tila, eikä yksilöön automaattisesti kytkeytyvä ominaisuus. Syrjäytymisen vastaprosessina näh-dään liittäminen. Yhteiskunnan toiminnoista pudonneet pyritään liittämään uudelleen esimer-

kiksi työelämään, koulutukseen tai harrastuksiin. Syrjäytymisestä ja liittämisestä voi nähdä käytettävän käsitteitä eksklusio ja inklusio, jotka tulevat englannin kielen sanoista *exclusion* ja *inclusion*. Juhila viittaa tekstissään Levitaksen (1998) teokseen, jossa 2000-luvun syrjäytymis- ja liittämiskeskustelussa suurimpana ongelmia tuottavana tekijänä nähdään jako syrjäytyneen vähemmistön ja kansalaisten enemmistön kesken. Ratkaisuna nähdään syrjäytyneiden liittäminen kansalaisenemmistöön. Juhila tulkitsee edellä mainittua siten, että syrjäytyminen on osattomuutta. Syrjäytyneellä on siis kansalaisenemmistöön verrattuna vähemmän osallisuutta lisääviä asioita. (Juhila 2006: 50-54.) Listerin (1997: 42) mukaan inklusio ja eksklusio edustavat kahta puolta ”kansalaisuuden kolikosta”.

Syrjäytymisongelmien kasautuminen alueellisesta näkökulmasta näyttäisi jakautuneen kahden ääripäähän, syrjäiseen maaseutuun ja sosiaalisesti heikkoihin alueisiin suurkaupungeissa. Syrjäytymisriskien määrällinen enemmistö keskittyy suuriin kaupunkeihin. Alueellisesta näkökulmasta syrjäytymisriskejä tarkasteltaessa tulisi huomioida esimerkiksi seutukunnat ja kuntien sisällä tapahtuva ongelmien kasautuminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003: 27.)

3.1 Syrjintää, rasismia ja torjuntaa

Pääasiassa syrjäytyminen määritellään passiiviseksi, eli asiaksi, joka tapahtuu tarkoituksettomasti. Esimerkkinä ajatellaan, että muutokset yhteiskunnan rakenteissa ja instituutioissa ajavat ihmisiä sivuun, irti yhteiskunnallisesta osallisuudesta. Tämä tapahtuu tarkoituksettomasti, ei siis yhteiskunnallisten toimijoiden pyrkimyksenä syrjäyttää ihmisiä. Pohjoismaiselle yhteiskunnalliselle ajattelulle tyypillistä on se, että syrjäytymistä ei katsota kenenkään yksittäisen toimijan syyksi. (Raunio 2006: 62.)

Tarkoituksenmukaisesti toteutettua syrjäyttämistä kutsutaan syrjinnäksi, mutta myös sanaa torjunta käytetään kuvaamaan samaa asiaa. Torjunnassa voidaan erottaa tekijä ja kohde, eli syrjäyttäjä ja syrjäytetty. Raunio viittaa Helneen ja Kariston (1992) teokseen toteamalla, että torjunnassa on kyse avoimesta vallankäytöstä. Vallankäyttäjä estää henkilön osallistumisen sosiaaliseen yhteyteen sulkemalla hänet pois kyseisestä yhteydestä. Yksittäiset teot oikeutetaan kulttuurisilla käsityksillä. Malliesimerkki syrjinnästä on esimerkiksi syrjintä ihonvärin vuoksi. (Raunio 2006: 68.) Syrjintää voi lisäksi määritellä siten, että se on ei-hyväksyttävää toimintaa tai erottelua, joka perustuu ihmisten välisiin eroihin. Tämän seurauksena yksilö joutuu eriarvoiseen asemaan ilman hyväksyttävää perustetta. (Pitkänen & Kouki 1999: 83-84.)

Kansainvälisen oikeuden keskeisempiä normeja on etniseen alkuperään perustuva syrjinnän kielto. Lähes kaikissa ihmisoikeuksia käsittelevissä yleissopimuksissa etninen syrjintä on kielletty. Rasismista on kysymys silloin, kun vieraaseen kulttuuriin suhtaudutaan kielteisesti ihmisen rodulliseen tai etniseen eriarvoisuuteen perustuvan käsityksen takia. Suomalaisessa yleis-

kielessä rasismilla voidaan tarkoittaa myös syrjintää, jonka perusteena on esimerkiksi sukupuoli tai ikä. (Pitkänen & Kouki 1999: 84, 60.)

Työsuojelupiirille ja poliisille ilmoitetuista syrjintätapauksista voi todeta työelämässä esiintyvän etnistä syrjintää. Viranomaisten tietoon ei kuitenkaan tule kaikkea työelämässä esiintyvää syrjintää ja todellisuudessa etninen syrjintä on yleisempää, kuin mitä viranomaisilla on tiedossa. Etnisen syrjinnän yleisyyttä työmarkkinoilla on pyritty tutkimaan uhritutkimusten avulla. Uhritutkimuksilla on pyritty selvittämään kyselyillä, jotka ovat osoitettu etnistä vähemmistöä edustaville henkilöille kokevatko he tulleen syrjityiksi, esimerkiksi työhönottotilanteissa. Uhritutkimukset eivät ole täysin luotettavia, mutta niiden avulla saadaan suuntaa-antavia tietoja. (Lepola & Villa 2007, 143.)

4 Nuorten syrjäytyminen

Nuoruus on erittäin syrjäytymisherkkä elämänvaihe (Takala 1992: 161). On kuitenkin huomiotava, että lapsista ja nuorista puhuttaessa syrjäytyminen on jälleen uuden määrittelyn edessä, sillä aikuisen syrjäytymiseen liitettyt määritelmät eivät välttämättä ole sovellettavissa lapsiin tai nuoriin (Taskinen 2001: 4-5). Nuori, joka poikkeaa muista, ei esimerkiksi noudata kulttuurilleen ominaisia käytöstapoja, omaa poikkeavan persoonallisuuden tai ei ehkä yllä keskiarvoon opillisissa suorituksissa, nimetään helposti syrjäytyneeksi (Taskinen 2001: 6).

Laskettaessa ”ulkopuolella” tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten määriä on usein päädytty erilaisiin lukemiin, johtuen siitä, että syrjäytymistä itseään on mahdotonta mitata. Arviot ovat olleet vähimmillään noin 14 000 ja enimmillään yli 100 000, riippuen lasketaanko ”syrjäytyneitä”, vai ”tilastoista syrjäytyneitä”. Pelkällä ”syrjäytymisellä” tarkoitetaan yleensä lähinnä koulutuksesta ja työstä syrjäytyneitä. Tilastoista syrjäytyneet pitävät sisällään rekisteritietoihin perustuvan, tilastoidun toiminnan ulkopuolella olevat. ”Tilastoista syrjäytyneisiin” ei ole siis laskettu esimerkiksi työttömiä. (Autio, Eräranta & Myllyniemi 2008: 44.)

Takalan väitöskirjassa (1992: 38) nuoren syrjäytymisprosessi on jaettu viiteen vaiheeseen:

1. Vaikeuksia sosiaalisessa toimintaympäristössä, kotona tai koulussa
2. Kouluallergia, eli alisuoriutuminen koulussa tai koulun keskeyttäminen
3. Huonoon työmarkkina-asemaan joutuminen

4. Työn vieroksuminen, eristäytyminen, kriminalisoituminen, toimeentulo sosiaaliavustuksista, alkoholisoituminen tai muu vastaava marginalisoituminen. Puhutaan täydellisesti syrjäytymisestä.
5. Yhteiskunnasta eristäytyminen tai laitostuminen

On tavallista, että syrjäytymisen katsotaan olevan henkilön oma valinta tai strategia sopeutumiselle. Jopa nuoret itse näkevät itsensä syyllisinä syrjäytymiseen, eivätkä pidä esimerkiksi kasvatustaan tai kotinsa olosuhteita syyllisinä vaikeuksiinsa. (Liimatainen & Lamberg 1996: 12.)

Huonolla koulumenestyksellä ja koulun keskeyttämisellä on osansa syrjäytymiseen johtavina taustatekijöinä. Nuori saattaa käyttää häiriköintiä selviytymisstrategiana opetustilanteessa, jossa hän ei kykene seuraamaan opetusta. Nuori pyrkii toimimaan tavalla, jolla saa kaveripii-riltään positiivista palautetta. Kun oppimisvaikeuksiin lisätään psyykkiset ja sosiaaliset ongelmat, kasvaa syrjäytymisen uhka entisestään. (Taskinen 2001: 11.) Peruskouluvaihe on koulutuksellisesta näkökulmasta ratkaisevassa roolissa nuoren tulevaisuuden kannalta. Kuulan mukaan yläasteella koulun pedagogiikkaan tulisi kuulua elämänhallintataitojen opetusta, sillä siinä vaiheessa nuorella on edessään tärkeiden päätösten tekoa tulevaisuutta ajatellen. (Kuula 2000: 1.)

Kouluttamattomuus lisää luonnollisesti riskiä työttömyyteen. Kuula viittaa teoksessaan Silvennoisen (1993) toteamukseen siitä, että suurimmassa vaarassa jäädä työttömiksi ja sitä kautta alkaa vieroksua työtä ovat ne nuoret, jotka jäävät työttömiksi välittömästi koulusta päästyään. Vehviläinen kuvaa työtöntä nuorisoa riskiryhmänä, jolle on tunnusomaista negatiivinen suhtautuminen kouluun sekä kasaantuneet ongelmat. (Kuula 2000: 43.)

Kuten aiemmin mainittu, syrjäytymisestä puhuttaessa saatetaan mukaan liittää köyhyys. Vuonna 2008 tehdyn nuorisoriikollisuuskyselyn perusteella voidaan sanoa ainakin perheen vähvävaraisuudella olevan yhteys nuoren rikoksilla oireiluun ja huumeiden käyttöön. Myös sosiaalinen ja taloudellinen syrjäytyminen liitetään usein yhteen. On kuitenkin huomioitava, että nuori voi syrjäytyä sosiaalisesti, vaikka perheen talous olisikin kunnossa. (Kivivuori 2009: 12-13, 15.)

4.1 Sosiaalinen syrjäytyminen

Sosiaalinen syrjäytyminen nähdään syrjäytymisenä sosiaalisista suhteista, sekä yhteiskunnallisesta osallistumisesta. Ihminen on tahtomattaankin sidoksissa jollain tasolla muihin ihmisiin. Jokainen kaipaa jossain elämänsä vaiheessa rakkautta, arvostusta, onnistumisen tunteita sekä

palautetta itsestään. Vastoinikäymisissä tarvitaan ihmisiä, jotka ymmärtävät ja auttavat vaikeiden hetkien ohitse. Ihminen kaipaa yhteisöltänsä hyväksyntää. Monesti kuitenkin ihmiset pyrkivät piilottamaan kyseisiä tunteitaan. Vallitseva suuntaus nyky-yhteiskunnassamme onkin halu olla itsenäisiä ja riippumattomia muista ihmisistä. (Kopakkala 2011: 17.)

Nuoruudessa vanhemmista irtaantumisessa auttaa kuuluminen johonkin ryhmään. Yksilön itsetunto nousee ryhmän itsetunnon mukana, ja yhteiset kiinnostuksen kohteet ryhmäläisten kesken lisää tunnetta yhteenkuuluvuudesta. Monesti nuori aikuistuuessaan haluaa paeta vanhempiensa liiallista päätöksentekoa ja vaikutusvaltaa. Nuoruudessa kavereiden ja ystävien merkitys on aiempaa suuremmassa roolissa. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 1999: 156.) Nuori kiinnittyykin yhteiskuntaan erilaisilla sosiaalisilla sidoksilla, joita ovat muun muassa koulutus, työ, perhe ja kaverit. Näillä sosiaalisilla sidoksilla on keskeinen merkitys siihen, että nuori tuntee kuuluvansa osaksi yhteiskuntaa ja olevansa merkityksellinen. Nuoren jääminen vuorovaikutussuhteiden ulkopuolelle sekä jääminen sosiaalisten suhteiden ja yhteiskunnan toimintojen ulkopuolelle, vaikuttaa nuoreen negatiivisesti asettaen nuoren syrjäytymisriskiin. (Aaltonen ym. 1999: 361.)

Nuorella on oltava riittävästi sosiaalisia sidoksia, jotta hänelle muodostuu ympärilleen oman hyvinvoinnin kannalta oleellinen sosiaalinen verkosto. Sosiaalinen verkosto sisältää erilaisia yhteiskunnassa ja menestymisessä tarvittavia ominaisuuksia, kuten kulttuurillisia ja sosiaalisia seikkoja. Sosiaalisilla seikoilla tarkoitetaan nuoren omia sosiaalisia sidoksia. Sosiaalisten sidosten heikko laatu tai vähyys aiheuttaa nuorelle riskin syrjäytyä yhteiskunnasta. (Aaltonen ym. 1999: 361.) Erityisesti yksin asuvilla nuorilla on suurempi riski syrjäytyä taloudellisesti sekä sosiaalisesti, kuin niillä nuorilla, jotka asuvat yhdessä jonkun kanssa. Tämä kyseinen riski on todellinen vaikka kyseiset nuoret asuisivatkin yksin omasta tahdostaan. (Joseph Rowntree Foundation 2006: 8.)

Nuorilla yhteiskunnasta syrjäytyminen voi olla seurausta myös muista syistä, kuin sosiaalisten sidosten heikkoudesta. Nuorilla vaikutusmahdollisuuksien ja vallankäytön heikkeneminen voivat myös johtaa syrjäytymiseen. Vaikutusmahdollisuuksien ja vallankäytön heikkeneminen voivat olla seurausta siitä, ettei nuorella ole tarvittavia tietoja tai motivaatiota lähteä vaikuttamaan asioihin. Syrjäytyneille onkin ominaista passiivisuus poliittisissa asioissa, sekä heikko kiinnostus vaikuttaa ympäröiviin asioihin. Lisäksi vetäytyminen päätöksenteosta liitetään usein sosiaaliseen syrjäytymiseen. (Aaltonen ym. 1999: 361-362.)

5 Elämänhallinta

Elämänhallinta on syrjäytymisen tapaan haastava käsite. Tieteenalasta riippuen elämänhallinnan ja siihen viittaavien käsitteiden sisältö eroaa usein toisistaan. Samat käsitteet saattavat-

kin tarkoittaa eri asioita. (Puukka 2013: 25.) Elämänhallinnan käsitettä on myös kritisoitu kysymällä, voiko elämää hallita koskaan. 1990-luvulta lähtien on keskusteltu siitä, että ihmisten elämät ovat muuttumassa yhä ennalta arvaamattomaan ja epävarmaan suuntaan. Tämä puolestaan vähentää uskottavuutta, kun tarkastellaan elämänhallinnan tavoitetta. Elämänhallintakäsitteen korvaamiseksi onkin tarjottu sanaa elämänpolitiikka. Sosiaalityössä elämänhallintakäsitteen kritiikki on kuitenkin sivuutettu ja se on käytössä syrjäytymisen vähentämistä ja ehkäisemistä tavoittelevissa projekteissa ja ohjelmissa. Elämänhallitsemattomuuden ja syrjäytymisen nähdään kulkevan kiinteästi yhdessä, lähes synonyymitasolla. (Juhila 2006: 61.)

Tarkastellaan vielä hieman elämänpolitiikan käsitettä. Joitakin rajoittavia määritelmiä käsitteelle on tarpeellista asettaa. Elämänpolitiikasta ei voida puhua silloin, kun ihminen yksilönä tekee omaa elämäänsä koskevia päätöksiä. Tällöin on kyse siitä, että ihminen pyrkii hallitsemaan elämäänsä ja siksi on syytä käyttää elämänhallinnan käsitettä. Elämänpolitiikka ei kuitenkaan ole tavallista politiikkaa, vaan se on jotain politiikan ja elämänhallinnan väliltä. Se koostuu yhteisistä ratkaisuista, jotka koskevat yhteiskuntaa ja ryhmiä. Näillä ratkaisuilla on vaikutus ihmisten kurjuuteen, hyvinvointiin, ihmissuhteisiin, itsensä toteuttamiseen, elämänkulkuun ja mahdollisuuksiin. (Roos & Hoikkala 1998: 12.)

Keltikangas-Järvisen (2008, 256) mukaan elämänhallinta tarkoittaa sitä, että ihminen uskoo omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa ja uskoo voivansa muuttaa olosuhteita itselleen sopivammiksi. Itselleen liian rasittavat, tai voimavarat ylittävät, sisäiset tai ulkoiset olosuhteet elämänsä hallitseva ihminen pyrkii konkreettisesti muuttamaan. Vaihtoehtoisesti hän voi vaihtaa omaa tapaansa tulkita asioita tai muuttaa tavoitteitaan, mikä muistuttaa hyvin paljon stressin hallintaa. Korkean elämänhallinnan omaava ihminen kokee olevansa itse vastuussa omasta elämästään. Hän uskoo omilla ratkaisuillaan ja päätöksillään voivansa vaikuttaa lopputulokseen. Hän myös miettii keinoja päästä asettamiinsa tavoitteisiin. Korkean elämänhallinnan omaava ihminen ei ajattele, että huonosti mennyt tentti oli epäoikeudenmukaisesti laadittu, vaan hän itse oli valmistautunut huonosti. Huonon sään sattuessa hän toteaa valinneensa väärät vaatteet. Hän ajattelee asioita sen sijaan, että hänen päähänsä vain tulvisi ajatuksia.

Elämänhallinta on kokonaisuus, joka koostuu eri osa-alueista. Merkittäviä osa-alueita, jotka muodostavat elämänhallinnan kokonaisuuden ovat perhe, terveys, asuminen, opiskelu ja työ sekä sosiaalinen tilanne. Elämänhallinnan kannalta on tärkeää, että yksilöllä on tunne siitä että on terve, omaa riittävän sosiaalisen tuen, tuntee asemansa hyväksi yhteiskunnallisesti, on työssä jonka osaa, jossa voi vaikuttaa ja joka ei kuormita liikaa, omaa terveet elämäntavat sekä harrastaa aktiivisesti. (Martikainen 2009: 16.) Ihminen voi kuitenkin kokea, että hänen elämänlaatunsa on hyvä, vaikka hänen toimintakyvyssään jollakin elämän osa-alueella olisi puutteita. Elämänhallinnan voidaan todeta olevan hukassa, mikäli henkilön melkein kaikilla osa-alueilla elämässä on suuria ongelmia. (Puukka 2013: 26.)

Elämänhallinta voidaan myös jaotella kahteen osaan. Elämänhallinnan osa-alueet ovat ulkoinen ja sisäinen elämänhallinta. Ulkoinen elämänhallinta käsittää asiat, kuten aineellinen hyvinvointi, sukupuoli, kulttuuri sekä se, että yksilö kokee olevansa turvatussa asemassa. Sisäinen elämänhallinta tarkoittaa sitä, että yksilö pystyy suhtautumaan myönteisesti ja toiveikkaasti elämäänsä sekä kykyä sopeutua tuleviin muutoksiin. Ihminen, jolla on vahva sisäinen elämänhallinta, tuntee, että hänellä on voimavaroja ja keinoja kohdata yllättäviä ja hankaliakin tilanteita elämässään. Tilanteessa, jossa yksilön omat valmiudet eivät olisikaan riittävät kohtaamaan yllättäviä tilanteita, hän kokee kuitenkin selviävänsä yhteiskunnalta saadun avun, läheisten tai vaikka uskonnon voimin. (Martikainen 2009: 15-16.)

Elämänhallinta voidaan ajatella myös tunteena. Elämänhallintaan liittyy usko itseensä ja siihen, että pystyy itse tekemään valintoja. Hyvään elämänhallintaan vaikuttaa usko omiin kykyihin ja voimavaroihin ongelmatilanteissa. Kun ihminen uskoo voivansa vaikuttaa, hän ei lanlistu elämän vastoinkäymisistä, vaan tällöin enemmänkin koetaan ongelmatilanteet haasteina, joihin on mahdollista itse vaikuttaa. Puolestaan taas henkilö, joka ei usko niin vahvasti omiin kykyihin ja vaikutusmahdollisuuksiinsa, kokee hankalat tilanteet itselleen elämänhallinnan vaarantavana tekijänä ja näin ollen pyrkii välttämään haasteita ja tilanteita, jotka voivat olla hankalia. Tästä yhteenvedon voidaan todeta, että mitä vahvempi usko omaan osaamiseen ja kykyihin on, sitä korkeampia tavoitteita itselleen asetetaan. Heikko usko omaan osaamiseen ja kykyihin saa varmemmin aikaan sen, ettei suuria tavoitteita uskalleta asettaa ja tavoitella, vaan tyydytään mahdollisesti alhaisempiin tavoitteisiin elämässä. Uskon puute omiin kykyihin voi vaikuttaa yksilön asemaan asettua yhteiskunnassa. Yhteiskunnallinen asema voi vaarantua, jos alhaiset tavoitteet ajaa puutteelliseen koulutukseen tai työmaailman ulkopuolelle. (Martikainen 2009: 16-17.)

Elämänhallinnan tunne voi myös olla liian korkea. Mikäli ihminen syyttää itseään kaikista vastoinkäymisistä ja on kaikesta hänelle tapahtuvasta itse vastuussa, käy elämä raskaaksi. Erityisen korkea elämänhallinnan tunne ei tutkimusten mukaan lisää ihmisen kykyä selvitä yllättävistä ja raskaista vastoinkäymisistä, vaan saattaa jopa altistaa masennukseen. Tätä on selitetty sillä, että ulkoisen menestyksen merkkejä elämän hallinnan näkökulmasta on korostettu sisäisen tasapainon kustannuksella liikaa. On siis huomattava, että ulkoiset merkit eivät korreloi suoraan verrannollisesti suhteessa ihmisen psyykkisiin voimavaroihin. (Keltikangas-Järvinen 2008: 258.)

Yksilön sekä yhteiskunnan kannalta katsottuna heikko elämänhallinta ja mahdollisesti siihen liittyvä syrjäytyminen voivat aiheuttaa laajoja vahinkoja. Lapsuus on merkittävässä roolissa elämänhallinnan tunteen muodostumisen kannalta. On siten merkittävää löytää sellaisia keinoja, joilla mahdollisista lapsuuden tai nuoruuden rankoista kokemuksista huolimatta elämänhallinnan tunnetta onnistuttaisiin vahvistamaan. Myöskään syrjäytymistä ja huono-

osaisuutta on mahdoton ennaltaehkäistä ilman tietoa heikkoon elämänhallintaan yhteydessä olevista tekijöistä. (Puukka 2013: 27-59.)

6 Katsaus etnisiin vähemmistöihin

Opinnäytetyöhömmme haastattelimme valtaväestön nuoria, romaninuoria ja ulkomaalaistaustaisia nuoria. Mielestämme opinnäytetyössämme onkin oleellista avata hieman romanikulttuuriin ja maahanmuuttoon liittyviä keskeisiä seikkoja, jotta kulttuurilliset erot tulevat huomioduksi.

6.1 Romanikulttuuri

Suomessa on asunut romaneita lähes 500 vuoden ajan. Vuonna 1919 kansalaisuuslain ansiosta romanit hyväksyttiin suomalaisiksi. Suomen romanit määrittelevät itsensä sekä romaneiksi että suomalaisiksi. Heidän tämänhetkistä lukumääräänsä ei tiedetä tarkkaan, mutta 2000-luvulla käytetty arvio on ollut kymmenestä tuhannesta kahteentoistatuhanteen henkilöä. Suurin osa romaniväestöä asuu suurissa kaupungeissa ja Etelä-Suomessa. Tilastotietoa koskien romaniväestöä ja sen asemaa on vain vähän, mikä osaltaan hankaloittaa kehittämistyötä. (Syrjä & Valtakari 2008: 22-23, 27.)

Romanikulttuurille on ominaista tapa- ja ihmissuhdekulttuurin piirteet. Moraalisääntöjä, puhtaussääntöjä ja vanhempien kunnioittamista pidetään romanikulttuuria koskevin perussääntöinä. Pukeutuminen ja tapakulttuuri ovat osa romanin identiteettiä. Romanikielellä ei ole nykyään vahvaa asemaa, ja se on jopa vaarassa kadota. Romanikulttuurissa vallitsee selkeä arvohierarkia, mikä näkyy esimerkiksi suvun vanhimpien henkilöiden kunnioittamisena ja tottelemisena. Romaninuoren on aikuistuttava nopeasti ja usein peruskoulutuksen jälkeen romaninööri alkaa perustaa perhettä, jonka seurauksena jatkokoulutus viivästyy. Romanikulttuuriin liittyvä yhteisöllisyys saattaa usein aiheuttaa sen, että romaneita kohdellaan yksilöiden sijasta ryhmän edustajina. Tämä on seikka johon romaneiden taholta on toivottu muutosta. (Syrjä & Valtakari 2008: 26-27.)

Suurin osa Suomen romaneista kuuluu luterilaiseen kirkkoon. Osa romaneista on viime vuosien aikana liittynyt kannattamaan vapaita suuntia, johtuen tarpeestaan ilmaista kokemuksiaan ja tunteitaan. Romanikulttuurissa vallitsee kunnioitus uskonasioita kohtaan ja uskosta käydään avointa keskustelua. (Romano Missio 2014.)

Kulttuurikysymykset jakavat myös romaniväestöä. Ongelmana romanilasten ja -nuorten identiteetin muodostumiselle nähdään kahden erisuuntaan vetävän kulttuurin välissä oleminen. Osa romaneista vastustaa valtakulttuuria, mutta osa haluaa elää molempien kulttuurien mu-

kaisesti, kulttuurien hyviä puolia yhdistäen. Florin (2007) on esitellyt yksilön vaihtoehtoja kulttuurilliseen sopeutumiseen seuraavasti:

1. Säilyttämällä oma kulttuurinen identiteetti osana valtakulttuuria
2. Enemmistökulttuuriin liittyminen
3. Muiden kulttuurien torjuminen
4. Ei olla sidoksissa valtakulttuuriin, eikä myöskään onnistuta säilyttämään omaa identiteettiä ja kulttuuria. Tästä voi seurata syrjäytymistä.

(Syrjä & Valtakari 2008: 37-38.)

Huumeiden käyttö on perinteisesti ollut romanikulttuurille täysin vierasta, mutta romaninuorten keskuudessa se on kuitenkin lisääntynyt. Romanikulttuurissa koko suku on vastuussa jäsenistään, jolloin huumeidenkäyttö heijastuu koko sukuun. Romaninuorten päihteidenkäyttöä selitetään heidän etnisestä taustastaan, kulttuuristaan ja suomalaisen kulttuuriin sopeutumisesta johtuvilla seikoilla. (Helve 2002: 70.)

Romanien työnhakua hidastaa ja estää alhainen koulutustaso, sillä nykyään koulutus katsotaan lähes välttämättömyytenä työpaikan saamiseksi. Syrjän ja Valtakarin tutkimuksessa noin puolet haastatelluista romaneista piti koulutustaan liian vähäisenä. (Syrjä & Valtakari 2008: 130-131.) Opetushallituksen raportin mukaan tilanne on kuitenkin parantunut viimeisen kymmen vuoden aikana, mutta työtä on vielä paljon siihen, että romanien koulutustaso saavuttaisi valtaväestön. (Opetushallitus 2011: 58-59.)

6.2 Maahanmuuttajat

Suomessa maahanmuuttajien lukumäärä on kasvanut merkittävästi 1990-luvusta lähtien. Maahanmuuttajien määrä jopa nelinkertaistui 1990-luvulla. Tuolloin maahanmuuttajien määrän lisääntyminen johtui pääasiassa turvapaikanhakijoiden ja etniseltä taustaltaan suomalais-ten paluumuuttajien takia, esimerkiksi kun entisen Neuvostoliiton alueelta Suomeen tuli paljon inkerinsuomalaisia. Nykyään ulkomaalaisten kanssa solmitut avioliitot ovat tulleet yleisiksi. Suomeen muuttaa paljon maahanmuuttajia avioitumisen ja monien erilaisten perhesyiden takia. Lisäksi Suomeen muutetaan paljon ulkomailta töihin. (Liebkind, Mannila, Jasinskaja-Lahti, Jaakkola, Kyntäjä & Reuter 2004: 17-19.)

Tilastokeskuksen viimeisimpiä tilastoja tarkastelemalla selviää, kuinka paljon Suomessa asui vuosina 2012 maahanmuuttajia. Tilastokeskuksen tilastoista käy ilmi Suomessa vuonna 2012 asuneen ulkomaisten kansalaisia 195 511 henkilöä. Vuonna 2012 Suomen kansalaisuuden Suomessa vakinaisesti asuvista ulkomaalaisista sai yhteensä 9087 henkilöä. Turvapaikanhakijoita ja pakolaisia Suomessa vuonna 2012 oli 3129 henkilöä, joista turvapaikka myönnettiin 533 hakijalle. Vuonna 2012 Suomessa oleskelulupa myönnettiin 1048 henkilölle. Ulkomaalaissyntyisiä Suomessa on kuitenkin huomattavasti enemmän mitä viime vuoden tilastot näyttävät, sillä moni maahanmuuttaja on jo aiempina vuosina saanut Suomen kansalaisuuden. Vuoden 2013 tilastoja ei vielä ole saatavilla, joten tähän mennessä vuoden 2013 aikana Suomeen saapuneita ei ole luvuissa huomioitu. (Tilastokeskus 2013.)

Ikärakenteeltaan maahanmuuttajat poikkeavat selvästi Suomen koko väestöstä. Suurin osa maahanmuuttajaväestöstä on työikäisiä. Maahanmuuttajaväestöstä suurin osa on iältään 25-34-vuotiaita. Maahanmuutto ilmiön tuoreudesta Suomessa kertookin se, että Suomessa on melko vähän maahanmuuttajissa vanhusväestöä. (Ali, Alitolppa-Niitamo, Cuong, Ekholm, Forsander, Hautaniemi & Kyntäjä 2001:58.)

Maahanmuuttajan asema voidaan ajatella syrjäytymisriskiä lisäävänä tekijänä. Maahanmuuttajien on todettu kohtaavan taustansa takia syrjintää niin arki- kuin työelämässäänkin. Puutteellinen suomenkielen taito tai mahdollisesti puutteellinen tieto yhteiskunnan säännöistä voidaan nähdä tekijöinä, jotka saattavat edistää syrjäytymistä yhteiskunnasta. (Kivivuori 2009: 36-37.) Maahanmuuttajien työttömyydestä ollaan oltu erityisen huolissaan Suomessa. Heidän työllistämistä pidetäänkin parhaana osoituksena yhteiskuntaan integroitumisesta. Maahanmuuttajien työllistäminen kohtaa kuitenkin myös kielteisiä asenteita, sillä on todettu, että suomalaiset eivät halua jakaa työpaikkojaan maahanmuuttajien kanssa. (Pohjanpää, Paananen & Nieminen 2003:143.)

Viranomaistilastoja tutkimalla huomaa, että riski maahanmuuttajalla joutua epäillyksi rikoksesta tai tulla tuomituksi on suurempi kuin kantaväestöön kuuluvalla. Tilastoihin ei pidä kuitenkaan suoraan uskoa. Tilastoista ilmenee vain viranomaisten tietoon tullut rikollisuus. Tilastot saattavat enemmänkin kertoa viranomaisten suorittamasta kontrollista kuin todellisesta rikollisuudesta. Pohjoismaiset tutkimukset myös ovat osoittaneet, että maahanmuuttajien tekemiä rikoksia ilmoitetaan herkemmin poliisille kuin kantaväestön tekemiä rikoksia. Tilastot saattavat siis antaa vääristynyttä kuvaa maahanmuuttajien tekemien rikosten määrästä. (Kivivuori 2009: 36-37.)

Ystävyyssuhteilla on ilmeinen merkitys ihmisten hyvinvoinnille ja mielenterveydelle. Erityinen merkitys ystävillä on juuri maahanmuuttajille, sillä heistä on apua vieraassa maassa arjen sujumisen kannalta ja uuden maan tapojen oppimisessa. Ystävät auttavat yksinäisyyden välttä-

misessä ja mahdollisesti vähentävät kaipuuta synnyinmaahan. Samasta maasta kotoisin oleva ystävä toimii apuna oman kulttuurin ylläpitämiseksi ja valtakulttuuriin kuuluvan ystävän kanssa on hyvä harjoitella esimerkiksi kieltä. (Pohjanpää ym. 2003: 128.)

7 Nuoruus

Terve itsetunto on vaatimuksena nykynuorelle, kun katsotaan yhteiskunnan tempoa ja suori-tuskeskeisyyttä. Paine, joka syntyy epäonnistumisen pelosta sekä jatkuva kilpailu heikentävät helposti minäkuva. Lisäksi nämä kuluttavat yksilön voimavaroja. Nuorten on jo varhain tehtävä valintoja ja päätöksiä, joilla saattaa olla ratkaiseva vaikutus hänen loppuelämäänsä. Nämä päätökset ja valinnat syntyvät keskellä vuorovaikutuksen, vaatimusten ja virikkeiden tulvaa. Jokainen nuori joutuu pohtimaan mitä elämältään haluaa. Asiantuntevaa ja rohkaisevaa tukea antava ympäristö antaa nuorelle mahdollisuuden tehdä mahdollisimman hyviä ratkaisuja. Nuorella tulisi olla myös realistinen käsitys omista lahjakkuuksistaan ja kyvyistään. (Kuure & Perttu 2007: 13.)

7.1 Lainsäädännöllinen näkökulma

Nuorisolaki 27.1.2006/72 koostuu kuudesta luvusta, ja se on astunut voimaan maaliskuun ensimmäisenä päivänä vuonna 2006. Lain pykälät 10 ja 11 ovat olleet voimassa ensimmäinen päivä tammikuuta 2007 lukien. Lain ensimmäinen luku pitää sisällään yleiset säädökset, kaksi pykälää, joista ensimmäisestä selviää lain tavoite. Lailla halutaan tukea nuorten itsenäistymistä ja kasvua, parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja, sekä edistää sosiaalista vahvistamista ja aktiivista kansalaisuutta. Lähtökohtina tavoitteen toteutumiselle ovat terveet elämäntavat, elämän ja ympäristön kunnioittaminen, yhteisvastuu, yhteisöllisyys, tasa-arvo, yhdenvertaisuus, kansainvälisyys sekä monikulttuurisuus. (Nuorisolaki 27.1.2006/72.)

Pykälässä kaksi määritellään laissa käytettäviä termejä. Kyseisessä laissa nuorilla tarkoitetaan alle 29-vuotiaita. Aktiivinen kansalaisuus pitää sisällään nuorten tavoitteellisen toiminnan kansalaisyhteiskunnassa. Nuorille suunnattuja toimenpiteitä ehkäisemään syrjäytymistä ja parantamaan elämäntaitoja kutsutaan sosiaalseksi vahvistamiseksi. Pykälän neljännessä kohdassa määritellään nuorisotyön termi, joka tarkoittaa aktiivisen kansalaisuuden edistämistä nuorten oman ajankäytön osalta sekä nuorten sosiaalista vahvistamista. Lisäksi nuorisotyöllä tarkoitetaan nuoren tukemista itsenäistymisessä ja kasvussa ja vuorovaikutusta sukupolvien välillä. Nuorten kasvusta ja elinolojen parantamisesta käytetään termiä nuorisopolitiikka. Monialainen yhteistyö on puolestaan eri toimialojen viranomaisten yhteistyötä, jota toteutetaan paikallistasolla. Valtakunnallinen nuorisojärjestö on koko maan kattava, nuorisolain lähtökoh-tia ja tarkoitusta toteuttava rekisteröity järjestö. Valtakunnallinen nuorisotyönpalvelujärjestö on puolestaan nuorisotyön yleiseksi kehittämiseksi palveluja tuottava rekisteröity järjestö.

Nuorisotyötä tekevä järjestö voi olla rekisteröity järjestö tai muu yhteisö, joka ainakin osin toteuttaa nuorisotyötä ja nuorisotyön laajuus on verrattavissa valtakunnallisen nuorisojärjestön toimintaan. (Nuorisolaki 27.1.2006/72.)

Lain toinen luku käsittelee valtion nuorisotyötä ja nuorisopolitiikkaa. Luku sisältää neljä pykälää, joissa on säädetty nuorisotyön- ja politiikan kehittämisestä ja yhteistyöstä, nuorisopolitiikan kehittämisohjelman sisällöstä, valtion nuorisoasiain neuvottelukunnan sekä arviointi- ja avustustoimikunnan tehtävistä. Kolmas luku sisältää kuntien nuorisotyön ja -politiikan ja sen alta löytyvät pykälät kuntien nuorisotyön- ja politiikan kehittämiselle ja toteuttamiselle, monialaiselle yhteistyölle, etsivälle nuorisotyölle, tietojen luovuttamiselle ja käsittelylle etsivää nuorisotyötä varten sekä nuorten osallistumiselle ja kuulemiselle. Neljäs luku määrittelee valtion kassasta esimerkiksi kunnille ja nuorisojärjestöille myönnettäviä avustusperusteita. Viides luku pitää sisällään erinäisiä säännöksiä. Kuudes ja viimeinen luku kattaa voimaantulo- ja siirtymäsäännökset. (Nuorisolaki 27.1.2006/72.)

7.2 Koulutus

Hyvään työ- ja ammattiasemaan pääsemisen mahdollisuudet kasvavat hyvän koulutuksen myötä. Koulutus myös tasapainottaa merkittävästi huonoja lähtökohtia elämässä. Kouluttautuminen lisää todennäköisesti itseluottamusta ja selviytymiskykyä elämän vaikeuksista. (Puukka 2013: 59.) Koulutuksella on siis vaikutus nuorten tulevaisuuteen, jonka vuoksi kouluttautuminen on tärkeää. Koulutus vaikuttaa luonnollisesti työllistymiseen ja laaja-alainen koulutus tuo mukanaan kapea-alaista koulutusta laajemmat vaihtoehdot. Maailma, johon nuoret koulusta siirtyvät on aiempaa moninaisempi. Koulusta suoraan työelämään siirtyminen ei ole itsestään selvyyttä. Vaihtoehtoisiksi on kehitetty erilaisia harjoitteluohjelmia, työpajoja, jatkokoulutusväyliä, kuten esimerkiksi avoin yliopisto. Koulutuksen tulisi olla joustavaa, eikä noudattaa kaavamaisia standardeja. Helven teoksesta käy ilmi, että kasvuympäristö, joka korostaa koulutuksen merkitystä ja yksilöllisyyttä luo parhaat edellytykset nykymaailmassa nuoren siirtyessä aikuisuuteen. (Helve 2002: 49, 86.)

Koulutuksen katsotaan liittyvän keskeisesti henkilön hyvinvointiin ja terveyteen sekä taloudelliseen toimeentuloon (Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos 2012: 4). Työ- ja elinkeinoministeriö onkin tekemässään Nuorten yhteiskuntatakuu 2013 raportissa tarkastellut nuorten syrjäytymistä kolmesta eri näkökulmasta:

1. Nuoret, jotka ei tietävästi ole yhteiskunnassa missään aktiivisessa toiminnassa tai nuoret, jotka tarvitsevat muuten tukea. Tähän ryhmään kuuluvat myös nuoret, joilla on riskinä vaikean elämäntilanteen tai joidenkin sairauksien vuoksi syrjäytyä yhteiskunnasta.

2. Nuoret, jotka työttöminä työnhakijoina ovat hakeutuneet työ- ja elinkeinotoimiston asiakkaiksi.
3. Nuoret, jotka eivät suorita tutkintoa tai ole peruskouluopintojen jälkeen saaneet koulutuspaikkaa.

Raportin mukaan merkittävämpänä yksittäisenä yhteiskunnasta ja työmarkkinoilta syrjäytymisen riskitekijänä voidaan pitää toisen asteen koulutuksen puuttumista. Tähän kategoriaan kuuluvia nuoria on noin 40 000 joista reilu puolet on hävinnyt tilastojen tavoittamattomiin, sillä he eivät ole työntekijöinä, työnhakijoina tai koulutuksessa. Ilman perusasteen jälkeistä koulutusta 20-29-vuotiaista nuorista on noin 110 000, josta miesten osuus on 70 000. Määrät kuulostavat suurilta, ja lisäksi on laskettu että 40 000 syrjäytynyttä nuorta tarkoittaa 300 miljoonan euron kustannuksia vuotuisella tasolla. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012: 8, 19.)

Joka vuosi noin 60 000 nuorta saa päätökseen perusasteen koulutuksen. Näistä nuorista suunnilleen 55 000 jatkaa suoraan toisen asteen koulutukseen, josta valmistuttuaan he saavat itselleen ammatillisen tutkinnon. Kaikki peruskoulusta päässeet eivät kuitenkaan suoraan pääse tai hakeudu koulutukseen, josta he saisivat itselleen ammatillisen tutkinnon. Osa peruskoulusta päässeistä jatkaa kansanopistoissa tai muissa vastaavissa oppilaitoksissa. Joka vuosi kuitenkin 4 000- 5 000 nuorta jää ilman koulutuspaikkaa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012: 8.)

Ongelmallisena nykyisessä koulutusjärjestelmässä nähdään muun muassa se, että ammatillisen koulutuksen valintakriteerit syrjäyttävät osan perusasteen päättävistä kokonaan. Lisäksi paikkoja ammatilliseen koulutukseen on liian vähän. Oppisopimuskoulutus työllistää yleisesti hyvin, mutta nuorten koulutusmuotona siinä on puutteita. Edellä mainitut asiat johtavat siihen, että nuoret eivät jatka opintojaan perusasteen jälkeen. Työryhmä on laatinut useita ehdotuksia tilanteen parantamiseksi muun muassa koulutuspaikkojen, ohjaamisen ja neuvonnan lisäämistä sekä työnantajalle maksettavan koulutuslisän nostamista koulutustakuun piiriin kuuluvan oppisopimusopiskelijan osalta. Haastavimpana ryhmänä nähdään nuoret miehet. 25-vuotiaista miehistä yli 20 prosenttia on vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa, kun naisten vastaava luku on alle 14 prosenttia. Hallitus pyrkii takaamaan, että yli 90 prosentilla 20-24-vuotiaista nuorista olisi perusasteen jälkeinen tutkinto vuosikymmenen loppuun mennessä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012: 9, 13.)

Nuorten mahdollisuuksiin toimia yhteiskunnassa aktiivisesti ovat vaikuttaneet työmarkkinoiden ja yhteiskunnan muutokset. Työmarkkinoiden yhtenäen suurenevat vaatimukset osaamisen kannalta, talouden nopeat suhdannevaihtelut ja elinkeinoelämän rakennemuutokset, sekä koko ajan kiristynyt kilpailu työmarkkinoilla ovat viime vuosien aikoina vaikeuttaneet nuorten työhön kiinnittymistä. Yhteiskunnan nykyiset muuttuvat olosuhteet huomioiden on tärkeää,

että nuori pystyisi hankkimaan itselleen perusasteen jälkeen ammatillisia opintoja. Kouluttautuminen auttaa nuorta pääsemään kiinni työelämään ja samalla luomaan vakaata työuraa nyky-yhteiskunnassa, jossa työnhakijoiden välinen kilpailu ja toisistaan erottuminen työmarkkinoilla on kovaa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012: 7.)

Kiinnittymättömyys koulutukseen ja työhön aiheuttavat myös psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia. Nuorten mielenterveysongelmat, päihdeongelmat ja asunnottomuus ovat vakavia yhteiskunnallisia ongelmia. Kyseisiin ongelmiin puuttumista vaikeuttaa se, että monesti näitä ongelmia kärsivä nuori on yhteiskunnassa vaikea tavoittaa. Usein kyseisistä ongelmista kärsivä nuori on ajautunut yhteiskunnan toiminnoista ulkopuolelle. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012: 7.)

7.3 Työ

Työelämä on muuttunut yhä tietotekniikkavetoisemmaksi, joka on lisännyt vaatimuksia työntekijöiden osaamiseen. Uusi tekniikka lisää kysyntää ammattitaitoiselle työvoimalle, mutta syrjäyttää yksinkertaisempaa työtä. Sopeutuminen rakennemuutoksiin edellyttää yksilöltä muun muassa koulutusjatkumoa. Toisaalta teknologiasta on hyvä nähdä myös toinen puoli eli sen vaikutus työnteon helpottamista edistävänä tekijänä. (Raunio 2006: 77-78.)

Peruskoulun tai keskiasteen keskeyttäneet nuoret ovat työvoimatoimistoille erityinen haaste. Tämä johtuu erityisesti nuoresta iästä ja yleisestä jäsentymättömyydestä. Nämä nuoret eivät tiedä mikä heitä kiinnostaisi tai mitä he haluavat. Syrjäytymisprosessin edetessä nuoren työkokemukset ovat negatiivisia ja työllistyminen ei onnistu. Samalla he ajautuvat yhä kauemaksi koko yhteiskunnasta. (Takala 1992: 165-166.)

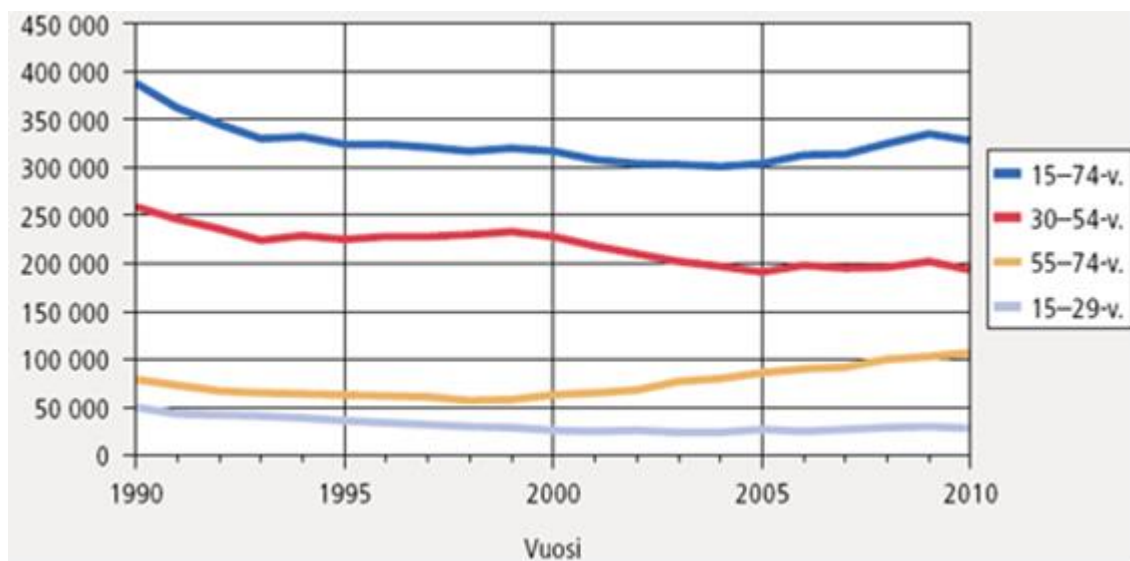
Työ itsessään voi myös olla syrjäytymistä edistävä tekijä. Jos työtehtävien vaatimustaso on liian korkea, on tehtävistä suoriutuminen henkisesti raskasta. Samoin mikäli tehtävät ovat vaatimustasoltaan liian matalia. (Takala 1992: 143-144.)

Nuorten yhteiskuntatutkimusraportissa nuoret työttömät työnhakijat on jaettu kahteen ryhmään tarvitsemansa tuen luonteen perusteella. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat ne, joilta puuttuu ammatillinen tutkinto ja toiseen ryhmään ne, joilla on tutkinto, mutta ei työtä. Ensimmäistä ryhmää pyritään auttamaan löytämään reitti ammatillisesti suuntautuneen koulutuksen aloittamiselle. Toisen ryhmän katsotaan tarvitsevan ohjausta ja tukea, joka johtaa työllistymiseen tai yritystoiminnan aloittamiseen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012: 10.)

7.3.1 Yrittäjyys

Yrittäjyys on kasvanut vuodesta 2005 lähtien, mikä johtuu ikääntyneiden yrittäjien määrän kasvusta. Ikääntyneillä yrittäjillä tarkoitetaan 55-74 -vuotiaita. 30-54 -vuotiaiden, eli keski-ikäisten yrittäjien määrä on pysynyt melko vakaana 2000-luvulla. Nuorten yrittäjien määrä on pieni, vaikkakin pientä kasvua on ollut havaittavissa. Yrittäjistä joka kolmas on 55 vuotta täyttänyt tai ikääntyneempi. (Tilastokeskus 2011.)

Yrittäjien määrä ikäryhmittäin vuosina 1990–2010

Kuva: Tilastokeskus

Yhteiskuntatutkimus- työryhmän taustalla työskennellyt ryhmä toteutti nuorille suunnatun verkkokyselyn, jossa selvitettiin muun muassa nuorten ajatuksia ja mielipiteitä yrittäjyydestä. Verkkokyselyyn vastasi 6 336 nuorta, joista lähes puolet kertoi harkinneensa yrittäjyyttä. Koska nuorten yrittäjien osuus on pieni, on olennaista selvittää, miksi nuoret eivät harkitse yrittäjyyttä. Kyselyyn vastanneista noin 17 prosenttia koki, että eivät ole saaneet yrittäjyyteen liittyvää tietoa. Muita syitä olivat muun muassa ne, että yrittäjyyttä ei koettu kiinnostavaksi, riskejä pidettiin liian suurina, vastuu koettiin pelottavaksi, yritysidea tai alkupääoma puuttui tai työ koettiin liian raskaaksi. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012: 21.)

7.3.2 Työttömyys

Mitä tahansa subjektiivisen hyvinvoinnin indikaattoria käyttämällä saadaan tulos, jonka mukaan työttömien hyvinvointi verrattuna työssäkäyviin on selkeästi alhaisempaa (Kortteinen & Tuomikoski 1998: 179-180). Työttömyys saattaa häiritä hyvin paljon sosiaalisia suhteita ja perhe-elämää. Se voi myös heikentää yleistä yhtenäisyyttä. Jossain määrin nämä seuraukset saattavat liittyä myös itseluottamuksen laskuun. (Office of Environment and Social Development Asian Development Bank 2000: 21). Työttömän heikon aseman on todettu kannustavan

ihmistä etsimään töitä. On kuitenkin huomioitava, että mikäli työttömyys on pitkäaikaista, se alkaa vaikuttaa päinvastaisesti. Lisääntynyt ahdinko ei siis enää vaikuta kannustavana tekijänä vaan edistää syrjäytymistä. (Kortteinen & Tuomikoski 1998: 179-180.)

Työttömyys vaikuttaa nuoriin monella tavalla, mikä näkyy muun muassa nuorten ajankäytössä. Työttömyys on stressinaiheuttaja ja on mahdollista, että opinnoista itsenäiseen elämään siirtyminen takkuu. Moni nuori veloitetaan pysymään lapsuudenkodissaan, kunnes työpaikka löytyy. Opiskelun päättymisen jälkeen vailla työtä jääneen nuoren elämä saattaa muuttua epäsäännölliseksi. (Helve 2002: 61.)

Työttömyydestä ja nuorista puhuttaessa on hyvä huomioda tästä ulkona oleva ryhmä eli työkyvyttömät. Eläketurvakeskuksen ja Kansaneläkelaitoksen yhteistilastosta käy ilmi, että alle 30-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeelle jäävien määrä on kasvanut tasaisesti vuodesta 2003 vuoteen 2012. Yleisin peruste nuorten työkyvyttömyyseläkkeen myöntämiselle on mielenterveyden- ja käyttäytymisen häiriöt. Tilastosta havaitaan, että vuonna 2003 74 prosenttia ja vuonna 2012 77 prosenttia kaikista alle 30-vuotiaista työkyvyttömyyseläkkeen saajista kuuluivat luokkaan mielenterveyden- ja käyttäytymisen häiriöt. Tyypillisimmiksi häiriöiksi alle 30-vuotiailla vuodesta 2003 vuoteen 2012 määrytyy selkeästi kaksi prosentuaalisesti suurinta luokkaa. Ensimmäiseen luokkaan kuuluu: skitsofrenia, skitsotyyppinen häiriö ja harhaluuloisuushäiriöt. Toinen luokka on masennus. Molemmissa luokissa prosentuaalinen osuus kaikista mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöistä on pysytellyt noin 25 prosentissa lähes vuosikymmenen ajan. Positiivista on kuitenkin se, että vuonna 2012 72 prosenttia alle 30-vuotiaista työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä siirtyi kuntoutustuen piiriin, mikä tarkoittaa määrääikaista työkyvyttömyyseläkettä. (Liite 3.)

Sosioekonomisesta ryhmästä tai sukupuolesta riippumatta irtisanotuksi joutuminen on nöyryyttävä kokemus. Irtisanotuksi tuleminen on henkilökohtaisen epäonnistumisen osoitus, merkki pärjäämättömyydestä. Irtisanominen on myös loukkaus, joka kohdistuu omaan minäkuvaan. Irtisanotuksi tuleminen voi myös altistaa masennukselle, joka näyttäisi olevan tyypillisempää naisille kuin miehille. Tämä johtunee kokemuksesta, jossa henkilö kokee yrittämisestään huolimatta jääneensä vaille arvostusta. (Kortteinen & Tuomikoski 1998: 23-25, 28.) Itseluottamuksella on suuri rooli uuden työn hankkimisen kannalta. Jos uskoo itseensä ja kykyihinsä, kasvavat myös mahdollisuudet uuden työn saamiseksi. (Jansdotter & Möller 2013: 153.)

7.3.3 Velkaongelmat

Erityisesti huono-osaisilla väestöryhmillä on riski joutua velkaongelmiin. Velkaongelmista saattaa muodostua vakavia sosiaalisia ja taloudellisia haittatekijöitä. Myös muiden kansalais-

ryhmien velkaantumisriski on kasvanut erilaisten rahoitus- ja luottomuotojen kehittymisen myötä. Lisäksi kuntien käytännöt toimeentulotuen myöntämisessä poikkeavat toisistaan, mikä johtaa kaikkein pienituloisimpien ajautumisen erilaisiin luottomuotoihin, jotka saattavat olla vakuudettomia ja näin ollen kalliimpia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003: 39.)

Ylivelkaantuminen on erityisen vakava asia alle 30-vuotiaille nuorille, koska se vaikuttaa esimerkiksi kodin hankintaan, perheen perustamiseen sekä sijoittumiseen opiskelu- ja työmarkkinoilla. Myös velkatilanteen ratkaiseminen on nuorelle haastavaa. Nuorella ei ole kokemusta alkavan tai käsistä riistäytyneen velkaongelman selvittämiseksi. Velkojen järjestely on vaikeaa, koska ei ole omaisuutta, ja pienetkin tulot vaihtelevat. Tulevia olosuhteita ja elämäntilannetta on myös vaikea ennustaa. Velkojen ottaminen on nopeaa ja helppoa, mutta niiden järjesteleminen vie aikaa ja vaatii paljon työtä. Järjestelyprosessi kestää yleensä jopa vuoden, jonka aikana velat mahdollisesti ajautuvat perintään ja ulosottoon. Tämä puolestaan tarkoittaa korkojen kasvamista ja lisäkuluja. (Autio & Paju 2005: 112-114.)

Lapsuudenkodista lähtöisin olevat sekä kaveripiiristä tulevat kulutustavat luovat paineita nuorten kulutukselle. Lehtisen ja Leskisen (2005) tutkimuksesta ilmenee, että kulutusluottoja käyttävät nuoret haluavat muun muassa ylläpitää mukavaa elämäntyyliä. Osa tutkimuksen nuorista käyttää kulutusluottoja sijoitusmielessä, ja osa kattaakseen välttämättömät menot. Tutkimuksesta käy myös ilmi, että tulevaisuutta ei juuri ajatella kulutuksesta puhuttaessa, mikä kuvastaa hyvin nykyisyyttä. (Autio & Paju 2005: 94.)

7.4 Päihteet

Humalanhakuisuuden voidaan sanoa juurtuneen suomalaiseen alkoholikulttuuriin ja tämä näkyy myös tarkasteltaessa suomalaisten nuorten asenteita alkoholin käyttöä kohtaan. Helve viittaa teoksessaan Helsingin sanomien artikkeliin, josta ilmenee, että suomalaiset nuoret ovat kuudennella sijalla vertailtaessa humalaan hakeutumisen yleisyyttä Euroopan valtioissa. Suomalaiset nuoret pitävät runsastakin alkoholinkäyttöä täysin normaalina. (Helve 2002: 70-71.)

Huumeiden käyttö nuorison keskuudessa lisääntyi Suomessa 1990-luvulla. Nuoret suosivat kannabista ja ekstaasia. Kokeilu ja käyttö laajenivat yhä nuorempiin henkilöihin. (Helve 2002: 70-71.) Sosiaali- ja terveysministeriön nuorille vuonna 2013 suunnatun terveystapatutkimuksen mukaan nuorten keskuudessa huumeille sosiaalinen altistuminen on ollut laskusuunnassa 2000-luvusta lähtien vuoteen 2005 saakka. Sosiaalinen altistus huumeille lisääntyi vuodesta vuosien 2005 ja 2011 välisenä aikana, jonka jälkeen altistus vaikuttaisi taas lähteneen laskuun. Tutkimuksen mukaan suurin osa nuorten käyttämisestä huumaavista aineista tulee nuorten käyttöön nuorten omien ystävien ja tuttavien kautta. Lisäksi tutkimuksen tulokset kerto-

vat sosiaalisen altistumisen huumaaville aineille tulleen aikaisempiin vuosiin nähden arkipäiväisemmäksi. Nuorille huumaavien aineiden saatavuus on osoittautunut aikaisempia vuosia helpommaksi eikä huumeiden hankkimiseksi tarvita välttämättä ulkopuolisia välittäjiä. (Sosi-aali- ja terveysministeriö 2013: 52, 55.)

Päihderiippuvuus on usein seurausta ihmisen päihteiden käytön toistuvuudesta. Monet tekijät vaikuttavat riippuvuuden muodostumiseen, kuten kulttuuriset arvot, ryhmän paine, perinnölliset tekijät, päihteiden saatavuus, arvot, normit ja päihteen käytön kautta saavutettava olo-tila. Riippuvuutta päihteistä esiintyy fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena riippuvuutena. Fyysisestä riippuvuudesta puhutaan silloin, kun päihteiden käyttäjällä ilmenee fyysisiä vieroitusoireita, kun elimistö ei saakaan päihteitä. Psyykkisestä riippuvuudesta puhutaan silloin, kun päihteiden käyttöön liittyy jokin opittu malli tai tottumus, josta on vaikea poiketa. Opittu malli voi olla, että päihteitä käytetään toistuvasti aina tietyissä tilanteissa. Sosiaalinen riippuvuus on riippuvuutta suhteista, jotka perustuvat vahvasti päihteiden käytön ympärille. Myös kuuluminen johonkin tiettyyn porukkaan voi edellyttää päihteiden käyttöä, joka myös luokitellaan sosiaalisesti riippuvuudeksi. (Knuutti, Taali, Oresmaa & Juuti 2007-2008: 7-8.)

Päihteiden ongelmakäytöllä on huomattavia vaikutuksia nuoren terveyteen ja elämään. Päihteiden ongelmakäytön taustalla nuorilla saattaa olla psyykkisiä häiriöitä, kuten tarkkaavaisuus- ja käytöshäiriöitä, ahdistusta tai traumaperäisiä stressihäiriöitä. Tällöin päihteiden ongelmakäytön taustalla saattaa vaikuttaa, että nuori pyrkii käyttämään päihteitä osin itsensä lääkitsemiseksi. Päihteiden ongelmakäytön taustalla nuorilla vaikuttaa usein myös ongelmat, jotka johtuvat nuoren minäkuvan puutteellisesta kehityksestä. Tällöin henkisen tasapainon ylläpito voi olla nuorelle haastavaa ja nuori voi kokea päihteiden käytön helpottavan oloaan. Monesti päihteiden ongelmakäyttö on yhteydessä syrjäytymisprosessiin. Päihteiden ongelmakäyttö vaikuttaa usein nuoren ihmissuhteisiin, terveyteen, työhön, koulutukseen, toimeentuloon ja asumiseen. Erityisesti huumeita käyttävän nuoren elämässä ominaista on laittomasta toiminnastaan johtuva kiinnijäämisen pelko, psyykkiset ja fyysiset olotilan muutokset, epätoisuus mahdollisesta hoitoon pääsystä ja epäsäännöllinen arkirytm. Monesti myös vastahakoisuus noudattaa yhteiskunnan asettamia tapoja ja lakeja voi vaikuttaa negatiivisesti nuoren elämänhallintaan ja edistää syrjäytymistä. (Knuutti ym. 2007-2008: 34-35.)

7.5 Rikollisuus

Nuorten ryhmäytyminen rikosaktiivisiin ja rikoksiin kielteisesti suhtautuviin porukoihin tapahtuu karkeasti jaoteltuna prosessin kautta. Rikoksiin myönteisesti suhtautuvat ja mahdollisesti rikoksia tekevät nuoret valitsevat itselleen usein kaltaisiaan rikoksiin taipuvaisia henkilöitä ympärilleen, kun taas rikoksetonta elämäntapaa suosivat ja noudattavat nuoret hakeutuvat itsensä kaltaiseen seuraan. Rikosmyönteiset nuoret saattavat myös ajautua toistensa

seuraan, jos rikoksiin kielteisesti suhtautuvat nuoret ovat ensin hakeutuneet kaltaistensa henkilöiden seuraan ja muodostaneet jo omia kaveriporukoita. Rikoksiin kielteisesti suhtautuvat nuoret valitsevat usein itselleen samankaltaisia nuoria, jolloin rikosaktiiviset nuoret tulevat helposti torjutuiksi ja muodostavat keskenään oman ryhmän. (Kivivuori 2008: 123-126.)

Kääriäinen (1994: 41-60) on tutkimuksessaan jakanut nuorten tekemät rikokset suunnitelmallisiin ja ei-suunnitelmallisiin nuorisorikoksiin. Suunnitelmallisille rikoksille on tyypillistä, että nuori on suunnitellut tekonsa etukäteen ja toteuttanut sen yhdessä muiden nuorten kanssa. Teolla on saavutettu taloudellinen hyöty ja vältetty välitön kiinnijääminen. Vankipopulaatiosta Kääriäinen nimeää suunnitelmallisia rikoksia tekevät nuoret nuoriksi lainrikkojiksi. Heidän tekemänsä rikokset kertovat tietoisesta rikollisen uran valinnasta ja heijastavat erottautumispyrkimyksiä kulttuurisessa mielessä. Tähän ryhmään kuuluvat ovat mahdollisesti jo nuorella iällä olleet tekemisissä vanhempien lainrikkojien kanssa. Ei-suunnitelmallinen nuorisorikos on niin ikään toteutettu yhdessä muiden nuorten kanssa, mutta sitä ei ole ennakoon suunniteltu. Tässä tapauksessa teolla ei ole saavutettu merkittävää hyötyä taloudellisesti ja on jääty kiinni välittömästi. Tätä ryhmää vankipopulaatiosta Kääriäinen kuvaa nuorina seikkailijoina. Nuoret seikkailijat keskittyvät hauskanpitoon ja jännityksen ylläpitämiseen. He muun muassa kieltävät menestyneille nuorille olennaisten arvojen olemassaolon, sillä eivät koe niitä hyödyllisinä itselleen. Seikkailijoille tavallista on huono koulumenestys.

Nuorille on tyypillistä yhdistää sosiaalisuus ja rikosten tekeminen. Tämä tarkoittaa sitä, että nuoret tekevät rikoksensa usein ryhmässä. Ryhmässä tehdyillä rikoksilla on yksin tehtyä rikosta suurempi kiinnijäämisen riski ja lisäksi saalis on jaettava ryhmän kesken. Myös potentiaalisten ilmiantajien määrä lisääntyy, kun kukin tekijä tyypillisesti jatkaa rikoksia omilla tahoiltaan. Suunnitelmallisissakin rikoksissa nuoret näkevät yhdessä tekemisen rikosten tekoa tärkeämpänä ja siksi hyväksyvät lisääntyneet kiinnijäämisen riskit. Jännittävä rikos koetaan porukkaa yhdistävänä asiana ja rikosten tekemisestä johtuva pelko ja jännitys voitetaan yhteisöstä saatavan voiman avulla. Ryhmässä vallitseva ajatusmaailma saattaa myös voittaa kiinnijäämisen pelon etenkin sellaisilla nuorilla, joilla ei ole kokemuksia rikosten seuraamuksista tai laitostaustaa. (Kääriäinen 1994: 45.)

Rikoksentekijöitä yhdistää usein syrjäytyminen tai syrjäytymisvaarassa oleminen. Noin 40 prosenttia vangeista on asunnottomia joutuessaan vankilaan ja vuositasolla noin 400-500 vankia vapautuu vailla asuntoa. Asuntopulan ja heikon sosiaalisen aseman lisäksi vapautuvien vankien mahdollisuudet työ- ja koulutusmarkkinoilla ovat huonot. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003: 39.)

Rikoksiin, joissa tekijänä on nuori henkilö, on erilaisia suhtautumistapoja. Tämä selittyy sillä että nuoruus mielletään ajaksi, johon liittyy kehittymistä ja kasvamista, kapinointia ja epäva-

kautta. Toisessa ääripäässä nuoren tekemä rikos on katsottu kuuluvan normaaliin nuoruuteen ja kun taas toisessa päässä sen on nähty olevan merkki sairaudesta. Nuorten tekemiin rikoksiin tulisi kuitenkin aina puuttua ajoissa, sillä rikoksia tekevä nuori on riskiryhmässä ajautua rikos- ja syrjäytymiskierteeseen. (Honkatukia & Kivivuori 2006: 1.)

Nuorten tekemiin rikoksiin suhtautumiseen vaikuttaa kuitenkin huomattavasti myös nuoren sukupuoli ja etninen tausta. Tyttöjen tekemät rikokset nähdään huolestuttavampana kuin poikien, koska perinteisesti rikokset ja pojat on liitetty yhteen. Tyttöjen keskuudessa ennustettu lisääntyvä rikollisuus nähdään yhteiskunnallisena pelon aiheuttajana samoin kuin rikollisuus jonka takana ovat maahanmuuttajanuoret. Pelätään muutosta, joka järkyttää paitsi moraalista järjestystä, myös horjuttaa uskoa tuttuun ja turvalliseen yhteiskuntaan. (Honkatukia & Kivivuori 2006: 1.)

Lainrikkajilla on havaittu taipumus tietoista lyhytjännitteisyyttä suosivaan elämänsentteeseen. Koska mikään ei ole kuitenkaan varmaa, on turha suunnitella mitään toimia kovinkaan pitkälle tulevaisuuteen. (Kääriäinen 1994: 196.) Helne (2002:98) kuitenkin kysyy, että eikö edellä mainittu hetkessä eläminen ole juuri kuvaus nyky-yhteiskunnassa ihannoitavasta joustotyöläisestä ja kuluttajasta.

Alhaisen koulutuksen on todettu myös lisäävän riskiä syyllistyä rikoksiin. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen Rikoskäyttäytymisen riskitekijät -aineiston perusteella voidaan todeta, että pahoinpitelyrikokseen syyllistyneistä nuorista miehistä vain peruskoulun käyneitä oli huomattavasti enemmän verrattuna lukion tai ammattikoulun käyneisiin nuoriin. Lisäksi kriminologiassa tutkimuksessa rikollisuuden ja syrjäytymisen on todettu korreloivan keskenään. Syrjäytyminen vähenee rikollisuutta vähentämällä ja päinvastoin. (Kivivuori 2009: 3,22,23.)

Rikosasioiden sovittelutoiminta käynnistyi 1980-luvun alussa. Sovittelulla pyritään ratkaistaan rikoksiin liittyviä kysymyksiä oikeuskäsittelyä täydentävänä tai sen rinnakkaisena menettelytapana. Se perustuu eri hallinnonalojen tiiviiseen yhteistyöhön. Sovittelun avulla pyritään löytämään kumpaakin osapuolta tyydyttävä ratkaisu. Lopputulos voi olla esimerkiksi vahingonkorvauksesta tai muusta hyvittämistavasta sopiminen. Erityisesti nuorten tekemiin rikoksiin ja vahingontekoihin sovittelu on nähty hyvänä puuttumiskeinona. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003: 48.)

8 Syrjäytymisen ehkäisy

Nuorten syrjäytymisestä ovat huolissaan monet yksityiset toimijat ja ennaltaehkäisevää työtä tehdään muun muassa järjestötasolla. Aihe on niin ajankohtainen, että sitä ei ole eduskunnassakaan voitu ohittaa. Nuorten yhteiskuntatakuu on pääministeri Jyrki Kataisen hallitusoh-

jelmaan kirjattu kärkihanke, jonka tavoite on nuorten syrjäytymisen ehkäisy sekä työllisyyden edistäminen. Kyseisen, koko hallituskauden kestävän hankkeen työryhmässä toimivien henkilöiden työ alkoi 26.9.2011. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012: 6.)

Monella nuorista menee hyvin. Kokoajan on kuitenkin lisääntyvässä määrin nuoria, joilla menee heikommin ja he tarvitsisivat erilaista tukea kiinnittyäkseen yhteiskuntaan. Lapsuudesta lähtee useimmiten rakentumaan pohja nuoren myöhemmälle hyvinvoinnille. Nuoren hyvinvointi pohjautuu paljolti perheen hyvinvointiin. Nuorten hyvinvointiin vaikuttaa suuresti myös nuoren koulu ja harrastukset. Nuorten syrjäytyminen ja hyvinvointierot ovat ilmiöitä, jotka ovat alkaneet usein jo kehittymään nuoren varhaisissa elämänvaiheissa. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2012: 4, 44)

Erilaiset tekijät saattavat nuoren kehittyessä tukea kasvua ja pienentää nuoren riskiä syrjäytyä. Tärkeitä syrjäytymistä ehkäiseviä tekijöitä nuoren elämässä ovat myönteiset onnistumiset, esimerkiksi harrastuksissa ja koulussa sekä myönteiset ihmissuhteet. On kuitenkin pidettävä mielessä syrjäytymiseltä suojaavien ja haitallisten tekijöiden vaihtelevan yksilöllä. Haastavissakin olosuhteissa varttunut nuori saattaa monesti pärjätä elämässään erittäin hyvin. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2012: 44.)

Ympäröivä yhteiskunta yhdessä kasvuolosuhteiden ja geneettisen perimän kanssa muokkaavat ihmistä. Lisäksi sukupolvilta toisille siirtyy kulttuurisia, aineellisia, henkisiä ja sosiaalisia elämänhallinnan voimavaroja. Yhteiskuntaan kiinnittyminen alkaa jo syntymästä ja nuorten hyvinvointia onkin tärkeää pyrkiä tukemaan mahdollisimman paljon mahdollisimman varhaisesta vaiheesta lähtien. Suuressa syrjäytymisvaarassa katsotaan olevan henkilöiden, joiden omat mahdollisuudet ja resurssit ovat jo lähtökohtaisesti muita heikkommat, kuten nuoren sairastavuuden, vammaisuuden tai perheessä ilmenevien ongelmien vuoksi. Syrjäytymistä ehkäisevä työ ja hyvinvoinnin tukeminen tulee aloittaa varhain, jo ennen kuin nuorella ilmenee ongelmia. Lapsuudessa ja nuoruudessa ilmeneviin merkkeihin mahdollisista ongelmista tulee puuttua ennen kuin nuoren oireet pääsevät pahenemaan. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2012: 4, 43.)

8.1 Moniammatillinen yhteistyö

Sosiaalityössä syrjäytyneiden osallisuutta yhteiskunnassa ja mahdollisuutta normaaliin elämään ja toimeentuloon pyritään parantamaan voimavaroja vahvistamalla ja laajentamalla. Vaikeasti syrjäytyneiden asiakkaiden kohdalla voimavarakeskeinen työskentely on haastavaa. Heidän kohdallaan voimavarojen tunnistaminen ja käyttöönotto edellyttää yhteistoimintaa ja asiantuntemusta eri ammattikuntien kesken. (Raunio 2006: 48.)

Ongelmat, joita nykyisin nuorilla esiintyy ja jotka ovat osana syrjäytymiseen johtamisessa, ovat usein laajoja kokonaisuuksia. Laajojen ongelmallisten kokonaisuuksien huomioiminen kokonaisuudessaan nykyisessä sektoripalvelujärjestelmässä on hidasta (Terveiden- ja hyvinvoinninlaitos 2012: 43). Nuorten auttaminen heidän syrjäytyttyään ja syrjäytymisen ennaltaehkäisy edellyttävät monesti ammatillista, erikoistunutta ja laaja-alaista osaamista. Syrjäytymisen ehkäisyssä ja hoidossa tarvittavaa ammatillista osaamista tuotetaan tutkimuksin, kehityksin ja koulutuksin eri ammattihenkilöille. Mielenterveyden ongelmiin tai päihteiden käyttöön on hankalaa tarttua, jos ei esimerkiksi apua tarjoavalla ole ymmärrystä ihmisen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen terveyden, sekä hyvinvoinnin moniulotteisuudesta. Ammatillisessa työssä syrjäytymisen ehkäisy vaatii eri ammatti- ja tieteenalojen tietämystä ja osaamisen yhdistämistä. (Laine ym. 2010: 18-19.)

Suomessa on perinteisesti totuttu valmistelevaan asiantuntijajärjestelmään laaja-alaisesti. Suomalainen sosiaali-, työvoima-, koulutus-, vero- ja tulopolitiikka ovat pitkään olleet kuntien ja työmarkkinajärjestöjen yhteistyön tuotoksia. Työmarkkinaosapuolet pyrkivät työmarkkinasopimuksissaan sellaisiin ratkaisuihin, joilla parannetaan työllisyyttä, edesautetaan työssä jaksamista ja -pysymistä syrjäytymisuhkaa ehkäisten. Työmarkkinaosapuolten sekä hallituksen ja työmarkkinaosapuolten väliset sopimukset tulevat pohjautua luottamukseen menestyksekkään yhteistyön taakkaamiseksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003: 49.)

Kansallista köyhyyden ja syrjäytymisen vastaista toimintasuunnitelmaa (2003) oli laatimassa useat ministeriöt, kansalaisjärjestöt, työmarkkinaosapuolet, kuntien edustajat, Suomen evankelisluterilainen kirkko sekä tutkimuslaitokset. Yhteistyö ja koordinaatio hallintokuntien välillä ovat lisääntyneet sekä paikallisella että valtakunnallisella tasolla. Kansalaisyhteiskunnan toimijat tekevät yhä useammin yhteistyötä julkisen vallan kanssa ja näin osallistuvat myös syrjäytymisen vastaisen työn kehittämiseen. Paikallistasolla on tiivistetty yhteistyötä sosiaali- ja terveystoimen, työvoimatoimistojen, kansaneläkelaitoksen ja järjestöjen kesken. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003: 49.)

Suomessa elinkeino-, työ-, opetus-, ja sosiaalivaltion edustajat sekä kunnat, yritykset, työmarkkinajärjestöt, kolmas sektori ja työttömät ovat mukana kehittämistyössä työllistymisen edistämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Edellä mainittujen toimijoiden yhteistyöllä on aktiivisesti kehitetty paikallisen kumppanuuden toimintamethodia. Kokemusten pohjalta työllistymisedellytysten parantamiseen liittyen on laadittu syrjäytymistä ehkäiseviä työllisyysstrategioita, jotka sopivat kansallisen työllisyyden toimintaohjelman kanssa yhteen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003: 49.)

Kansalaisten osallistumismahdollisuuksien ja vaikuttamisen sekä tuen ja palvelujen tuottamisen näkökulmasta tulee sosiaali- ja terveysjärjestöt nähdä merkittävinä toimijoina. Järjestöt

ovat merkittävässä roolissa yhteisöllisyyden rakentamisessa ja ehkäisevän työn saralla. Historiallisesti huomattava rooli sosiaali- ja terveysjärjestöillä on suomalaisen tuki- ja palvelujärjestelmän kehitystyössä. Kansalaisten hyvinvoinnin edistäminen on sosiaali- ja terveysjärjestöjen perustehtävä. Vapaaehtoistoimijoita järjestöissä on arvioitu olevan jopa 200 000. Järjestöjen rahoituksessa on merkittävä rooli Raha-automaattiyhdistyksen tuotoista myönnettävillä avustuksilla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003: 49-50.)

Sosiaali- ja terveysjärjestöissä työskentelee arviolta 26 000 työntekijää päätoimisesti. Sosiaalialan palveluista 17 prosenttia ja 3,4 prosenttia terveysterveyspalveluista on järjestöjen tuottamia. Järjestöjen palvelut tavoittavat väestöryhmiä, joita julkinen palvelujärjestelmä ei kykene riittävän nopeasti huomioimaan. Osa kunnista on ostosopimusten kautta ostanut palveluja järjestöiltä. Järjestöt toimivat myös ihmisten oikeuksien ja etujen valvojina, sekä lisäävät suvaitsevaisuutta. Lisäksi järjestöjen paikallisyhdistykset tarjoavat monenlaista tukea ja toimintaa vaikeisiin tilanteisiin joutuneille ihmisryhmille sekä syrjäytymistä ehkäisevää työtä hankkeiden muodossa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003: 50.)

Merkittävää työtä syrjäytymisen ehkäisemiseksi erityisesti diakoniatyön sekä lapsi- ja nuorisotyön avulla tekee myös Suomen evankelis-luterilainen kirkko ja sen 586 seurakuntaa, jotka toimivat paikallistasolla. Diakoniatyötä toteutetaan 1 200 sosiaali- ja terveysalan ammatillisen koulutuksen saaneen työntekijän välityksellä. Työ sisältää kotikäyntejä ja ryhmämuotoista toimintaa sekä vastaanottoja, joiden aiheita ovat muu muassa taloudelliset vaikeudet, työttömyys ja mielenterveysongelmat. Kirkon tarjoama ruoka-apu on ollut lisätukena eritoten yli-velkaantuneille ja pitkäaikaistyöttömille. Vuonna 2002 ruoka-apua ja muuta taloudellista tukea jaettiin lähes kuuden miljoonan euron arvosta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003: 50.)

8.1.1 Etsivällä työllä syrjäytymistä vastaan

Sosiaali-, terveys- ja nuorisotoimen kohderyhmissä on nuoria, joiden tiedetään olevan tukipalveluiden tarpeessa, mutta näitä nuoria ei kuitenkaan ole tavoitettu perinteisin palvelutoiminnan menetelmin. Etsivä työ täydentää perinteistä palvelujärjestelmää luomalla kontakteja ja juuri näihin nuoriin, joita perinteisin työmenetelmin ei tavoiteta. (Laine ym. 2010: 69.)

Nuori voi tuntea vaikeaksi lähteä itse hakemaan apua ongelmallisiin tilanteisiinsa ammattiauttajilta ja kynnys avun hakemiseen voi tuntua suurelta. Etsivän työn lähtökohtana ovat nuorten tarpeet sekä näkökulma ja työtä toteutetaankin kaduilla. Työn toteuttaminen kadulla mahdollistaa nuorille avun saannin ilman, että heidän täytyy sitä erikseen hakea palvelujärjestelmästä. Etsivä työ tarjoaa nuorille väylän saada heidän tarvitsemaansa apua ja tukea. Suomessa etsivää työtä on suurimmissa kaupungeissa tehty jo pitkän aikaa. Etsivää työtä on

kuitenkin viime vuosina pyritty levittämään Suomessa laajemmaltikin. Työskentelyn lähtökohdiana on eritoimijoiden välinen yhteistyö. (Laine ym. 2010: 67-69.)

Etsivässä työssä työskentelevät ammattilaiset kohtaavat kadulla hyvinkin vaihtelevia asiakas-tilanteita ja erilaisia nuoria. Syrjäytymistä vastaan tehtävä työ kadulla on haasteellista ja aikaa vievää. Työntekijöiden on onnistuttava vakiinnuttamaan asemansa kadulla luodakseen asiakaskontakteja nuoriin sekä tullakseen heidän kanssaan tutuiksi. Etsivässä työssä työntekijöiden työskentelyn on oltava aktiivista ja työntekijöiden on tärkeää näyttäytyä paikoissa joissa nuoret viettävät aikaansa ja kokoontuvat. Työntekijän paikan vakiinnuttamista vaikeuttaa paikoittain kadulla nuorten keskuudessa esiintyvää epäluuloisuutta ulkopuolisia henkilöitä sekä viranomaisia kohtaan. Työntekijöiden hyväksytyksi tuleminen nuorten taholta edellyttää nuorilla tunnetta siitä, että he tulevat hyväksytyiksi juuri sellaisina kuin he ovat. (Laine ym. 2010: 67-71.)

Etsivän työn peruseriaatteita ovat nuoren tarpeiden ja toiveiden kuunteleminen sekä sitoutuminen ja nuoren puolelle asettuminen. Tavoitteena etsivällä työllä on palauttaa nuori kadulta kotiin tai joihinkin muihin turvallisiksi todettuihin ja huolenpitoa tarjoaviin oloihin. Kadulla nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten tehtävänä on mahdollistaa nuorten kasvu ja kehitys sekä olla nuoren tukena eteen tulevista haasteista ja kriiseistä. (Laine ym. 2010: 69.)

8.1.2 Tasavallan presidentti Sauli Niinistön kanta nuorten syrjäytymiseen

Niinistö (15.11.2012) toteaa Ylen tekemässä haastattelussa, että on ehkä mahdotonta luoda yhtä ehdotonta määritelmää syrjäytyneelle nuorelle. Hän toteaa, että yhden määritelmän mukaan nuori, jonka koulutus on jäänyt peruskoulutasolle, on ainakin vaarassa syrjäytyä. Henkilökohtaisesti Niinistö määrittelee syrjäytyneeksi nuoren, joka ei ole löytänyt paikkaansa elämässä ja yhteiskunnassa, ja on jäänyt yhteiskunnan ulkopuolelle. Suomessa on 50 000 nuorta ilman koulutus- tai työpaikkaa, jonka Niinistö katsoo johtuvan monesta asiasta. Altistaviksi tekijöiksi Niinistö mainitsee kotiolot, työttömyyden periytyvyyden sekä köyhyyden. Lisäksi Niinistö kertoo myös taloudellisten trendien vaikuttavan nuorisotyöttömyyden määrään. Vuonna 2007 taloudellinen tilanne heikkeni, jolloin nuorisotyöttömyys lähti kasvuun.

Presidenttikautensa aikana Niinistö on käynyt tapaamassa nuoria muun muassa vierailemalla nuorisotaloissa. Noin vuosi sitten hän laitto alulle kampanjan ”Ihan tavallisia asioita”, herättääkseen keskustelua yhteiskunnan ulkopuolille jäävistä nuorista. Niinistö toteaa Ylen tekemässä haastattelussa, että nuoren jääminen yhteiskunnan ulkopuolelle on paitsi rankka kokemus nuorelle itselleen, myös yhteiskunnallinen ongelma, sillä näitä nuoria tarvitaan. (Niinistö 28.10.2013.)

Niinistö pitää kynnyskysymyksenä sitä, kenen tulisi huolehtia syrjäytyneistä nuorista, mikäli nuoren omat rahkeet eivät riitä (Niinistö 28.10.2013). Yhteiskunta tarjoaa melko kattavan rakenteen, mikä pyrkii pitämään nuoret mukana, mutta Niinistön sanoin: ”Yhteiskunta ei ole yksilö” (Niinistö 15.11.2012). Niinistön mukaan ensisijaisesti vanhempien ja läheisten tulisi ottaa vastuu nuoresta. Lisäksi hän mainitsee esimerkiksi naapurit ja harrastustoiminnoissa vapaaehtoistyötä tekevät aikuiset. Lisäksi Niinistö toteaa, että mitä vakavammasta syrjäytymisestä on kysymys, sitä välttämättömämpää on kaikki viranomaistyö. Ylen nuorisotoimittajat tiedustelevat haastattelussaan Niinistön kantaa koulun rooliin syrjäytymisvaarassa olevan nuoren kohdalla. Niinistö pitää mahdottomana ajatusta, että koulun pitäisi ottaa täysi vastuu nuoren kasvatuksesta. Niinistö pitää myös pulmallisena luokkayhteisöjen hajoamista. Hänen mukaan aikaisemmin luokka muodosti ryhmän, jossa kaikki kaverit tunsivat toisensa ja tukivat toisiaan. (Niinistö 28.10.2013.)

Ihan tavallisia asioita - kampanjassa Niinistö kannustaa nuoria etsimään itseään kiinnostavia asioita ja tarttumaan niihin, oli kyse työstä tai harrastustoiminnasta. Niinistö näkisi oppisopimuskoulutukseen satsaamisen hyvänä ratkaisuna monen nuoren kohdalla. Enemmän toimintaan ja vähemmän teoriaan painottuvalla oppisopimuskoulutuksella on Niinistön mukaan saavutettu hyviä tuloksia esimerkiksi Saksassa. Haastattelun lopuksi Niinistö toteaa kysymyksen mitkä syrjäytyneille nuorille kuuluu presidenttikauden lopulla, että hän toivoo mahdollisimman monen nuoren löytäneen itselleen jonkin intohimon lähteen ja saavuttaneen havainnon, että osaan ja olen tarpeellinen. (Niinistö 28.10.2013.)

9 Opinnäytetyön toteutus

Lähtökohta opinnäytetyöllemme oli, että toteuttaisimme sen parityönä. Olimme läpi opiskeluajan tehneet yhdessä pari- ja ryhmätyötä ja oppineet toistemme tavat työskennellä, joten tuntui luontevalta työstää opinnäytetyö yhdessä. Pitkän ideoinnin jälkeen keväällä 2013 meillä oli kymmeniä aiheita, mutta toteutus tuntui mahdottomalta. Päädyimme kysymään neuvoa Laurea-ammattikorkeakoulun opettajalta, joten sovimme tapaamisen lehtori E. Järveläisen kanssa. Järveläinen esitteli meille Kriminaalihuollon tukisäätiön Jenginuorihanketta ja kiinnostuksemme heräsi välittömästi. Tapaaminen siis poiki toivotun lopputuloksen, eli toteuttamiskelpoisen aiheen opinnäytetyöllemme. Koimme, että melko uudella hankkeella olisi myös mahdollisesti tarvetta opinnäytetyölle. Opinnäytetyömme ohjaajaksi varmistui Laurean puolelta lehtori J. Leino. Yhteyshenkilönä Jenkinuorihankkeeseen toimi projektijohtaja T. Heikkonen.

Opinnäytetyömme toteutus käynnistyi vauhdikkaasti. Aloitimme laatimalla opinnäytetyösuunnitelmamme pohjaksi alustavan opinnäytetyösuunnitelman eli ideapaperin. Ideapaperimme sisälsi yhteystieto-osion sekä tietoa opinnäytetyön tarkoituksesta, aihepiiristä ja taustasta.

Lisäksi laadimme ideapaperiimme opinnäytetyömme mahdollisia tavoitteita, kaavailimme teoreettista viitekehystä, suunnittelimme työn toteutusta ja pohdimme eettisiä kysymyksiä sekä tutkimuslupia. Ideapaperin valmistuttua tapasimme ohjaavan opettajan sekä hankkeen projektipäällikön. Tapaamisen pohjalta lähdimme työstämään varsinaista suunnitelmaa.

Kehittelimme ideapaperin alustavia suunnitelmia tapaamisessa ilmenneiden asioiden avulla. Tämän pohjalta kirjoitimme varsinaisen suunnitelman opinnäytetyömme toteuttamiseksi. Kuvasimme tarkasti mitä lähdemme tutkimaan ja miten tutkimuksemme tulemme toteuttamaan, miten tutkimuksessamme etenemme, sekä alustavan aikataulun työmme etenemisestä. Esiitimme suunnitelmamme toukokuun 2013 lopussa. Tavoitteenamme alustavan aikataulun mukaan oli saada opinnäytetyömme valmiiksi joulukuuksi 2013. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusprosessi jaetaan osioihin, jotta aikataulutus ja tutkimussuunnitelman toimenpiteiden määrittely onnistuisi (Kananen 2008: 60). Jouduimme kuitenkin työmme edetessä hieman muokkaamaan alustavaa aikatauluamme, kun huomasimme asettaneemme suunnitelmaa tehdessämme aikataulumme hieman liian tiukaksi opinnäytetyömme työmäärään nähden.

Työelämän yhteyshenkilön eli projektijohtaja T. Heikkosen kanssa allekirjoitimme sopimuksen opinnäytetyöstä. Sopimuksessa on käyty läpi sopimuksen osapuolten yhteystiedot, opinnäytetyön aihe, tarkoitus, toteutustapa, aikataulu, tulosten hyödynnettävyys, työelämän yhteyshenkilön rooli ja opiskelijan vastuut. Varsinaisia tutkimuslupia ei opinnäytetyömme toteuttaminen vaatinut.

9.1 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyömme keskeisin tavoite on tuottaa tuoreinta tietoa nuorten elämästä ja arjessa pärjäämisestä. Tuomme totuudenmukaisesti esiin haastattelemiemme nuorten ajatuksia ja mielipiteitä teemoihimme liittyvissä asioissa. Vastaamme parhaamme mukaan hankkeen asetamiin odotuksiin sekä opinnäytetyössä olennaisiin kehittämisvaatimuksiin. Tavoitteemme on tehdä perusteellinen ja laadukas tutkimus, josta olisi hyötyä niin hankkeelle kuin muillekin aiheesta kiinnostuneille.

9.1.1 Tutkimuskysymykset

1. Minkälaiset asiat vaikuttavat nuoren aikuisen pärjäämiseen arjessa?
2. Miten nuorten syrjäytymistä olisi mahdollista ennaltaehkäistä?

9.2 Tutkimusmenetelmän valinta

Opinnäytetyömme päätimme toteuttaa kvalitatiivisella, eli laadullisella tutkimusmenetelmällä. Uskoimme laadullisen tutkimusmenetelmän olevan itsellemme paras tapa toteuttaa laadukas opinnäytetyö. Mielestämme myös opinnäytetyömme kannalta laadullinen tutkimusmenetelmä vaikutti oikealta vaihtoehdolta. Laadullisessa tutkimuksessa on tarkoituksena ilmiön ymmärtäminen, kuvaaminen sekä mielekkään tulkinnan tarjoaminen. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään ilmiötä syvällisesti. (Kananen 2008: 24.) Tarkoituksenamme opinnäytetyömme kautta oli saada tuotettua tuoretta tietoa tämän hetkistä nuorten syrjäytymistä koskevista asioista ja syrjäytymisestä ilmiönä sekä kuvata nuorten elämää. Koimme, että laadullista tutkimusmenetelmää opinnäytetyössämme käyttäen saavutamme tavoitteemme parhaiten.

9.3 Aineiston keruu

Toteuttamamme haastattelut ovat opinnäytetyömme tärkein ja arvokkain osa. Aloitimme haastatteluihin valmistautumisen keväällä 2013. Haastatteluihin valmistautumisen aloitimme rakentamalla toimivan haastattelupohjan. Lisäksi kirjoitimme lupakaavakepohjan koskien haastattelujen nauhoittamista, johon haastattelujen aluksi pyysimme haastateltavalta suostumuksen haastattelun nauhoittamiseksi. Lupakaavakkeesta ilmenee opinnäytetyömme aihe ja tavoite sekä haastateltavan kannalta olennaiset tiedot aineiston käsittelystä. Lupakaavake velvoittaa myös meidät tutkijoina turvaamaan haastateltavan henkilöllisyyden tunnistamattomuuden, sillä kaavakkeessa lupaamme, että haastateltavat pysyvät nimettöminä. Äänitimme haastattelut, sillä äänittäminen tuo aineiston keruussa varmuutta ja oikein käytettynä se lisää myös tulosten luotettavuutta (Kananen 2008: 79).

Valmistauduimme haastatteluihin toteuttamalla ensin ennen varsinaisia haastatteluja harjoitushaastattelun hankkeessa työskentelevälle kokemusasiantuntijalle. Tämän avulla kartoitimme teemojemme sekä apukysymystemme toimivuutta sekä ymmärrettävyyttä, ja varmistuimme, että kysymyksissä ei ole esimerkiksi romanikulttuuria loukkaavia piirteitä. Lisäksi saimme arvion haastatteluiden kestosta, sekä varmuuden haastatteluiden nauhoituksen toimivuudesta. Nauhoituksen suoritimme varmuudeksi kahdella laitteella, älypuhelimien iphone 4 ja iphone 5 sanelin ohjelmilla.

Haastattelimme 14:ää (n=14) meille entuudestaan tuntematonta, hyvin erilaiset taustat omaavaa nuorta. Haastatelluista kuusi (neljä miestä ja kaksi naista) oli ulkomaalaistaustaisia, kolme (kaksi miestä ja yksi nainen) romaneita ja viisi (neljä miestä ja yksi nainen) valtaväestöön kuuluvia. Tutkimusjoukkomme koostui siis yhteensä 10 miehestä ja neljästä nuoresta naisesta. Ikähaarukka oli 18-31 vuotta. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota tutkimuksessa tutkittavien, eli opinnäytetyössämme haastateltaviemme valintaan. Tutkittavien on tutkimuksen laadun kannalta tärkeää tietää tutkittavasta ilmiöstä mah-

dollisimman paljon eli haastateltavien tulee edustaa tutkimaamme ilmiön kannalta olennaisia asioita. (Kananen 2008: 37.) Valitsimme haastateltaviksemme joukon nuoria, sillä he ovat itse parhaita kertomaan nuorten tämän hetkisestä roolista yhteiskunnassa ja elämästä nuorena.

Ensimmäiset 12 haastattelua toteutimme kesän 2013 aikana. Jenginuorihanke tarjosi apua haastateltavien löytämiseen, jonka seurauksena toteutimme 10 haastattelua Kriminaalihuollon tukisäätiön tiloissa. Tästä olemme erityisen kiitollisia, sillä haastatteluun soveltuva riittävän rauhallinen tila on olennaista haastattelun onnistumisen kannalta. Teemahaastattelua toteutettaessa turvallinen ympäristö luo edellytykset yhteyden luomiselle (Hirsjärvi & Hurme, 2001: 74). Kaksi haastateltavaa löytyi toisen opinnäytetyöntekijän veljen tuttavista ja kyseiset haastattelut toteutettiin kyseisen veljen asunnolla, rauhallisessa huoneessa ilman häiriötekijöitä. Viimeiset kaksi haastattelua järjestyi lopulta muutaman vastoinikäymisen jälkeen lokakuun alussa. Riittävän laadukkaasta ja neutraalista haastattelutilasta emme tälläkään kertaa halunneet tinkiä, joten valitsimme paikaksi Laurea-ammattikorkeakoulun Tikkurilan toimipisteen ja sijoitimme ajat iltapäivälle, jolloin rakennuksessa on rauhallista. Onneksemme järjestely sopi haastateltaville. Jenginuorihanke lahjoitti meille elokuvalippuja sekä ruokalippuja McDonald'siin, joita jaoimme haastateltavillemme. Haastateltavat eivät selkeästi odottaneet palkkiota ja olivat silminnähden iloisesti yllättyneitä saamastaan pienestä korvauksesta kiitoksena haastatteluun käyttämästään ajasta.

Haastattelumuodoksi valitsimme teemahaastattelun, joka on puolistrukturoitu haastattelumuoto. Teemahaastattelussa on haastattelun teema-alueet etukäteen määrätty (Eskola & Suoranta 2003: 86). Haastattelun eteneminen teemoittain antaa haastateltavan äänelle tilaa ja estää haastattelua jäämästä tutkijan näkökulman varaan. Ominaista puolistrukturoiduille menetelmille on se, että haastattelun kaikkia näkökohtia ei ole lyöty lukkoon, mutta jokin näkökohta on. (Hirsjärvi & Hurme 2001: 47-48.) Opinnäytetyössämme kantava ajatus on juuri se, että nuoret aikuiset pääsevät itse rehellisesti kertomaan kokemuksistaan ja ajatuksistaan. Teemojen alle listasimme kuitenkin melko kattavasti apukysymyksiä siltä varalta, että haastateltava ei ole kovin puhelias, mikä osoittautuikin osassa haastatteluista tarpeelliseksi.

Toteutimme kaikki haastattelut siten, että haastattelutilanteeseen osallistui yksi haastateltava ja kaksi haastattelijaa. Haastattelussa pyrimme vaikuttamaan haastateltavien mielipiteisiin mahdollisimman vähän. Annoimme tilaa haastateltavan omalle kerronnalle emmekä osallistuneet haastateltavien puheeseen tai kertoneet aiheista omia mielipiteitä. Haastatteluissa etenimme teemoittain, tarvittaessa johdattelimme keskustelua apukysymystemme avulla. Lisäksi huolehdimme, että saimme vastauksia ennalta suunniteltuihin kysymyksiimme.

Haastattelumme teemoina tai teemapareina olivat vapaa-aika ja ystävät, perhe, nuoruus, koulu sekä arjessa pärjääminen/syrjäytyminen. Teemojen alle kuului useita teemaan liittyviä alakysymyksiä. Haastattelurunko kysymyksineen löytyy kokonaisuudessaan liitteenä työn lopusta (Liite 2).

Käytimme myös havainnointia lisäämään haastattelusta saatujen tulosten luotettavuutta. Sovimme, että toinen haastattelihoito kirjaisi havainnot ylös. Keskustelimme tekemistämme havainnoista haastattelun päätteeksi. Käydessämme läpi havaintomateriaalia myöhemmin aineiston analyysivaiheessa huomasimme, että havainnointi oli merkittävässä asemassa haastattelutilanteen mieleen palauttajana.

9.4 Aineiston käsittely

Lähdimme työstämään aineistoa jakamalla haastattelut keskenämme ja litteroimalla ne sanasta sanaan. Ennen litterointia olimme siirtäneet haastattelut älypuhelimistamme tietokoneillemme. Haastattelut vaihtelivat kestoiltaan 15 minuutista puoleentoista tuntiin. Yhteensä litteroitua aineisto kertyi noin 200 sivua. Tulostimme litteroinnit paperille ja luimme ne moneen kertaan läpi. Tämän jälkeen otimme käyttöön kolme eriväristä korostuskynää ja sovimme, että käytämme yhtä väriä valtaväestön, toista romaniväestön ja kolmatta ulkomaalais-taustaisten haastatteluista kirjoittamaamme litteroituun aineistoon. Aloimme siis molemmat tehdä litterointeihin merkintöjä esiin nousevista asioista ja havainnoista. Merkintöjen ollessa valmiit, tapasimme ja vertailimme merkintöjämme. Tätä kutsutaan ryhmäprosessoinniksi, eli haastattelijat kokoontuvat keskustelemaan aineistosta nousseista asioista ja päättävät jatkotoimenpiteistä (Hirsjärvi & Hurme 2001: 138).

Koimme itsellemme sopivimmaksi tavaksi käsitellä aineistoa konkreettisesti leikkaamalla ja liimaamalla. Hankimme isoja pahveja ja lopputuloksena oli viisi pahvia, joista jokaisella oli oma teemansa. Nämä viisi teemaa olivat arjessa pärjääminen ja syrjäytyminen, nuoruus, koulu ja työ, perhe sekä vapaa-aika ja ystävät. Teemat saattavat muistuttaa teemahaastattelurunkoa, jota aineiston keruussa käytettiin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Näin kävi juuri meidän aineistomme kohdalla.

Kävimme siis jokaisen haastattelun litteroidussa muodossa huolellisesti läpi ja leikkasimme ja liimasimme teemoihin sopivia, korostusväreillä esiin nostettuja ja usein toistuvia kohtia tekstistä pahville. Pahvit jaoimme kolmeen osaan siten, että vasen puoli keräsi positiivisen puolen asiasta, keskelle asettuivat neutraalit kohdat ja oikealle negatiiviset asiat. Jokainen ryhmä oli eri värillä, joka helpotti mahdollisia kulttuurillisten eroavaisuuksien tarkastelua ja vertailua. Lisäksi merkitsimme pahviin, mikä oli mistäkin haastattelusta ja oliko kyseessä mies vai nainen ja hänen ikänsä.

9.5 Kirjoitusprosessi

Kirjoittamista voidaan pitää tutkimusprosessin hankalimpana vaiheena tai vastaavasti rutiininomaisena asiana, jonka vuoksi kirjoittamisen aloittaminen lykkääntyy. On yleistä, että kokeneillakin kirjoittajilla saattaa esiintyä kirjoituskammosa. Tällöin kirjoittaja siirtää kirjoittamisen aloittamista erilaisiin verukkeisiin, esimerkiksi tutustumalla ”vielä yhteen” lähteeseen. (Hirsjärvi & Hurme 2001: 195.) Tämä oli helpottavaa lukea, sillä ajoittain turhautti, että motivaatiota työn tekemiseen löytyi, mutta kirjoittamisen aloittaminen tuntui todella vaikealta. Toisaalta lähdeaineiston kahlaamisesta uudelleen ja uudelleen ei varmasti ollut haittaa.

Kirjoitimme teoreettisen viitekehyksen lähes valmiiksi ennen aineiston analyysivaihetta. Analyysivaiheessa nousi kuitenkin esiin asioita, joita teoreettinen viitekehysemme ei vielä tukenut, joten täydensimme teoriaosiota vielä analyysivaiheessakin. Mielestämme tästä teorian ja aineiston vuoropuhelussa on parhaimmillaan kyse. Ilman teoriaa olisi mahdotonta analysoida aineistoa, mutta analyysissä nousee esille asioita, jotka pakottavat kirjoittajaa syventämään teorian ulottuvuuksia.

10 Eettisyys ja luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa on ensisijaista huomioida tutkimuksen tekijöiden olevan pääasiallisia luotettavuuden takaajia. Luotettavuuden kriteeriksi nousee tällöin arvioida luotettavuuden kannalta koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta 2003: 211.) Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen laatu kuuluu varmistaa tutkimusprosessin aikana toteutetuilla oikeilla valinnoilla (Kananen 2008: 123). Opinnäytetyössämme on pyritty takaamaan työn luotettavuus erityisesti kertomalla tarkasti ja avoimesti kaikista tutkimusprosessin eri vaiheista.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan on tärkeää jatkuvasti miettiä tekemiään ratkaisuja (Eskola & Suoranta 2003: 208). Laadullisessa tutkimuksessa reliabiliteetin katsotaan tarkoittavan sitä, että tulokset ovat samoja tulkitajasta riippumatta (Kananen 2008: 124). Opinnäytetyössämme on koko prosessin ajan toiminut kaksi tutkijaa. Tällä keinoin on varmistettu saatujen tulosten olevan keskenään samanlaisia kahden tutkijan näkökulmasta. Koko prosessin ajan olemme työstäneet opinnäytetyötämme molempien pohdinnan kautta, jonka avulla on helppompaa huomioida asioita myös hieman laajemmin. Lisäksi olemme tehneet tiivistä yhteistyötä Kriminaalihuollon tukisäätiön jenginuorten rikosentorjuntahankkeen projektipäällikön ja opinnäytetyötä ohjaavan opettajan kanssa, jotka ovat koko projektin ajan seuranneet työn edistymistä ja antaneet korjausehdotuksia.

Opinnäytetyössä esiintyvät tutkimustulokset ovat syntyneet suoraan työn teoriaosuuden ja haastatteluista saatujen aineistojen pohjalta. Haastateltavien antamia vastauksia ei ole muutettu, josta osoituksena on työssä esiintyvät haastateltavien puheesta otetut suorat lainaukset. Perusedellytys tiedon aitouden ja mieleen palautumisen varmistamiseksi kirjoitusvaiheessa on, että haastattelut on nauhoitettu (Kananen 2008: 123). Näin myös me toimimme jokaisen haastattelun kohdalla. Luotettavuuden takaamiseksi nauhoitimme haastattelut kahdella eri nauhurilla. Tällä varmistimme saavamme aineiston varmasti talteen jos toinen nauhureista olisikin sattunut hajoamaan kesken nauhoitusten.

Nauhoittamisen lisäksi käytimme haastattelutilanteessa luotettavuuden lisäämiseksi tietoista havainnointia. Havainnointi onkin yksi tieteellisen tutkimuksen menetelmistä, jolla on mahdollista lisätä luotettavuutta (Kananen 2008: 69). Toinen meistä kirjoitti haastattelutilanteissa ylös havaintoja, joita haastateltavista ja tilanteesta oli saatavissa. Havaintoja hyödynsimme haastattelujen päätteeksi. Käydessämme havaintomateriaalia läpi myöhemmin aineiston analyysivaiheessa huomasimme, että havainnointi oli merkittävässä asemassa haastattelutilanteen mieleen palauttajana.

Haastatteluista saatava aineisto on riippuvainen siitä, kuinka haastattelijoina toimivat saavuttavat haastateltavan luottamuksen puolelleen. Haastattelijoiden käytöksellä on näin ollen suuri merkitys haastattelun onnistumisen kannalta. Kokemattomien haastattelijoiden mahdollinen epävarmuus, jäykkyys ja hermostuneisuus voi vaikuttaa haastattelutilanteeseen siten, ettei haastattelusta saa kaikkea mahdollista hyötyä irti. (Eskola & Suoranta 2003: 93.) Haastattelukäytännöt on hyvä testata ennen varsinaisia haastatteluja. On hyvä järjestää harjoitteluhaastattelu, jossa haastattelijat voivat testata haastattelutekniikoita sekä muita haastattelulle oleellisia seikkoja, kuten nauhurin toimimisen. (Eskola & Suoranta 2003: 88-89.) Haastattelujen nauhoittamisen ja havainnoinnin lisäksi teimme yhden harjoitteluhaastattelun Kriminaalihuollon tukisäätiön jenginuorten rikosentorjuntahankkeessa työskentelevälle henkilölle. Haastattelijoina olimme melko kokemattomia, joten suorittamalla harjoitteluhaastattelun oli mahdollista kokeilla haastattelutekniikkaa, kysymysten toimivuutta, kauanko haastattelut arvioltaan vievät aikaa, toimiiko äänityslaitteemme ja onko vielä jotain huomioitavaa ennen varsinaisia haastatteluja. Harjoitteluhaastattelulla lisäsimme työmme luotettavuutta, sillä näin saimme kokemusta haastattelusta ja vähensimme mahdollisuutta haastattelijoiden virheille haastattelutilanteissa.

Tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi voidaan käyttää useita triangulaatioita. Triangulaatiolla tarkoitetaan erilaisten teorioiden, aineistoiden tai menetelmien käyttöä saman tutkimuksen yhteydessä. (Eskola & Suoranta 2003: 68.) Opinnäytetyössä on käytetty menetelmiä, jotka voidaan liittää aineistotriangulaatioon ja tutkijatriangulaatioon. Aineistotriangulaatiolla tarkoitetaan, sitä että yhdessä tutkimuksessa on käytetty useampia aineistoja keskenään.

Tutkijatriangulaatiolla tarkoitetaan puolestaan tilannetta, jolloin useampi tutkija tutkii samaa ilmiötä. Tällöin tutkijoiden on yhdessä pohdittava tekemiään havaintoja sekä näkemyksistä ja päästävä niistä yksimielisyyteen. Tutkimuksessa tulokset monipuolistuvat ja esille nousee laajempia näkökulmia kun mukana on kaksi tai useampi tutkija. (Eskola & Suoranta 2003: 69.) Opinnäytetyössä käytettiin haastatteluaineiston lisäksi useaa tutkimusta tukevaa kirjallista aineistoa, varsinkin teoreettista aineistoa kirjoitettaessa. Tällaisia aineistoja olivat, esimerkiksi teoriaosuudessa käytetyt tilastot, tutkimukset ja lait.

Opinnäytetyömme ulkoasussa olemme noudattaneet Laurea-ammattikorkeakoulun ohjeistusta ja kirjoittaneet sen kyseisen oppilaitoksen osoittamaan pohjaan. Olemme myös noudattaneet tarkasti Laurea-ammattikorkeakoulun asettamia yleisiä opinnäytetyökäytänteitä koskevia ohjeita liittyen kirjoittamiseen ja Lähdeviittauksien merkitsemiseen.

Luotettavuustarkastelussa mainittakoon, vielä opinnäytetyön olleen tarkoitus alun perin valmistua joulukuuksi 2013. Työn valmistuminen kuitenkin myöhästyi suunnitellusta ajankohdasta kolmella kuukaudella. Haastatteluajoina haastateltavien kertomat asiat ovat saattaneet joiltain osin jo muuttua, sillä haastattelut suoritettiin kesän ja syksyn 2013 aikana. Opinnäytetyön valmistuminen kolme kuukautta myöhemmin kuin mitä oli alun perin suunniteltu, ei ole kuitenkaan merkittävä aika työn tuloksia tarkasteltaessa.

Opinnäytetyön toteutukseen liittyen pohdimme haastateltavien tunnistettavuutta. Olemmekin huolehtineet koko opinnäytetyöprosessin ajan siitä, että työhön haastatellut henkilöt eivät ole tunnistettavissa. Osa haastateltavista tunsu toisensa ja he tulivat samaa matkaa haastattelupaikalle. Lisäksi meitä haastateltavien hankkimisessa auttaneet tahot, kuten jenginuorten rikoksantorjuntahankkeessa työskentelevät henkilöt tiesivät osan haastatteluihin osallistuneista haastateltavista ehdotettuaan haastateltavia meille. Päädyimme numeroimaan haastattelut sattumanvaraisesti numeroiden 1-14 väliltä. Haastateltavista puhutaan työssä vain näillä sattumanvaraisesti arvotuilla numeroilla. Numeroinnilla varmistimme sen, että haastateltavan tunnistaminen aineistosta on mahdotonta. Lisäksi poistimme sitaateista merkeillä (xxx) kohdat, joissa haastateltavista saattaisi ilmetä tunnistettavia seikkoja.

Opinnäytetyön toteutusta varten meidän ei tarvinnut anoa mitään erityisiä lupia. Teimme kuitenkin kirjallisen suostumuslomakkeen (liite 1). Jokaiselta haastateltavalta pyysimme kirjallisesti suostumuksen haastatteluiden nauhoittamiseksi ja haastatteluun suostumiseksi. Suostumuslomakkeen haastateltavat kirjoittivat haastattelun aluksi. Haastateltavien suostumuksen lisäksi sitouduimme myös itse olemaan vaitiolovelvollisia haastateltaviin liittyvissä asioissa. Kerroimme myös haastattelutilanteiden aluksi haastateltaville tekeillä olevasta opinnäytetyöstämme.

Oman haasteensa haastattelutilanteisiin toi itsellemme vieraiden kulttuurien kanssa työskentely ja tietämättömyys eri kulttuureista tulevien tavoista ja tottumuksista. Tutustuimmekin hieman kirjallisuuden pohjalta opinnäytetyön teoriaosuutta kirjoittaessamme romanikulttuuriin ja maahanmuuttajiin liittyviin seikkoihin. Luetuimme myös haastatteluihin tehdyn kysymyspohjamme romanikulttuurissa kasvaneella henkilöllä, jolta saimmekin arvokkaita neuvoja rakentaessamme haastattelupohjaamme lopulliseen muotoonsa. Saimme myös kyseiseltä henkilöltä paljon tärkeää tietoa liittyen romanikulttuuriin.

Voimme pitää haastatteluista saamiamme tietoja luotettavina, sillä haastateltavat osallistui-
vat haastatteluun täysin vapaaehtoisesti ja saapuivat haastatteluihin omalla vapaa-ajallaan. Esimerkiksi koulussa suoritettavissa haastatteluissa nuoret saattavat suostua haastatteluihin vain päästäkseen pois oppitunnilta (Hirsjärvi & Hurme 2001:132). Haastateltaville myös kerrottiin, että kaikkiin kysymyksiin ei ole pakko vastata, jos kokee kysymyksen liian hankalaksi.

Haastatteluista saadun aineiston sitouduimme hävittämään kokonaisuudessaan heti opinnäyte-
työmme valmistuttua. Tämä on erityisen tärkeää jo pelkästään siksi, että käsissämme on hen-
kilötietolaissa arkaluonteisiksi määriteltyä tietoa. Tällaisia arkaluonteisiksi määriteltyjä tieto-
ja ovat muun muassa: etnistä alkuperää tai rotua, seuraamusta rikoksesta tai henkilön tarvet-
ta sosiaalihuollolle koskevia tietoja (Henkilötietolaki 11§).

11 Aineiston analyysi

Tässä kappaleessa analysoimme aineistoa, eli muutimme teemoitellun aineiston tekstiksi. Viisi
teemaamme, joista kolmea voisi paremmin kutsua teemapareiksi, olivat: Nuoruus, arjessa
 pärjääminen ja syrjäytyminen, vapaa-aika ja ystävät, työ ja koulu sekä perhe. Edellä mainitut
teemat ovat siis kulkeneet opinnäytetyössämme mukana aina haastatteluista analyysiin ja
edelleen tutkimustuloksiin asti. Koska työmme on laadullinen tutkimus, emme keskittyneet
vertailemaan määrällisessä muodossa vastauksia. Nostimme kuitenkin esiin kohtia, joissa nou-
si esiin esimerkiksi yksi hyvin eriävä mielipide. Sama pätee kulttuurisiin ryhmiimme, puhuim-
me yleisesti nuorista, tarkoittaen kaikkia haastattelemiamme nuoria. Mainitsimme romani- tai
ulkomaalaistaustan ainoastaan niissä kohdissa, joissa oli mielestämme huomionarvoista nostaa
kulttuurillinen seikka esiin. Emme vertaile aineistossamme sukupuolisia eroavaisuuksia, koska
tutkimusjoukkomme muodosti selkeä mies enemmistö.

11.1 Nuoruus Suomessa

Moni on varmasti lukenut lehdistä tai kuullut esimerkiksi koulussa sanottavan, että: ”nuorissa
on tulevaisuus”. Samalla nuorille asetetaan valtavasti paineita ja odotuksia. Yhteiskuntata-
kuussa on tarkat laskelmat siitä, paljonko syrjäytyneet nuoret yhteiskunnalle maksavat. Läh-

dimme haastatteluissa liikkeelle kysymällä nuorten omia mielipiteitä siitä, millaisena he kokevat nuorena aikuisena elämisen Suomessa. Pyysimme haastateltavia myös kuvailemaan elämäntilannettaan.

Pääasiallisesti nuoret kokivat elämisen Suomessa positiivisena. Haastateltavat aloittivat vastauksen usein luettelemalla asioita, joita he pitivät tärkeinä ja jotka pitivät heidän hyvinvointiaan yllä. Toisaalta elämistä Suomessa kuvattiin myös melko neutraaliin ja vaatimattomaan sävyyn. Ei mitään erityisen hienoa, mutta ei huonoakaan.

"Ihan hyvä. Mul on koulu, työ ja perhe ja kaikki on hyvin. Ei oo mitään vaikeuksia." H4

"Hmm, helppoa ja öö ni, kaikki on mun mielestä hoidettu siinä mielessä hyvin, että pystyy kouluttautumaan ja saa opintotuet ja ja hmm ja kaikki tommoset hyödyt on kaikille mahdollisia, että pystyy niinku eteneen elämässä." H9

"Tääl Helsingis varmasti ku tää on tuttu paikka nii suhtaudutaan ihan hyvin. Ei tietenkää kaikkialla, mut kyl se tua omii tietynnäkosii haasteita sit taas, ku mut tähän meidänki kulttuuriin kasvaa ja et tähän ei vaan hypätä sisälle, tähän kasvetaan." H1

"--Mä oon niin tottunu elään täs." H2

Mainitsemamme paineet ja odotukset ilmenevät yhdestä valtaväestöön kuuluvan haastateltavan vastauksesta, jossa hän pohtii koulun ja työssäkäynnin yhdistämisestä johtuvia haasteita. Eli taloudellisia ja ajankäytöllisiä kysymyksiä. Vastauksessa tulee ilmi myös paikkakuntakohtainen näkökulma.

"Nuoren opiskelijan elämä on sillä tavalla aika rankkaa, että tai ainaki Helsingissä asuvana se, että opintotuet ei oo niin isot ku on asumiskustannukset täällä pääkaupunkiseudulla.--vaaditaan hyvää opintomenestystä, mutta myös sitä että on työelämässä." H10

Muista poiketen yksi etniseen vähemmistöön kuuluva haastateltava koki elämäntilanteensa hyvin negatiivisena ja koki sen johtuvan juuri siitä, millaisena kokee elämisen Suomessa.

"No se ei oo helppoo--ei kovin hyvä mun elämäntilanne silleen, koska mä elän paikas mihin mua ei oikeesti ees haluta." H13

Kysyimme haastateltavilta, miten he kokevat yhteiskunnan suhtautuvan nuoriin. Vastaukset olivat melko pintapuolisia ja havaitsimme, että kysymys oli monelle haastava. Esiin nousi kuitenkin muutama vahva mielipide, jotka osin erosivat toisistaan. Yhteiskunnan suhtautumisen nuoriin positiivisena koki valtaväestöön kuuluva nuori aikuinen.

”Nuorissa on tulevaisuus, niin kyllä siihen niinku sillallailla kiinnitetään huomiota ja panostetaan--” H9

Yhteiskunnan suhtautumisen nuoriin negatiivisimpana koki kolme etniseen vähemmistöön kuuluvaa haastateltavaa. Yksi heistä arvosteli yhteiskunnan resurssien käyttöä kriittiseen sävyyn ja toisen mielestä nuoria ei arvosteta yhteiskunnassamme. Kolmas koki vahvasti yhtyeenkoulumattomuuden tunnetta yhteiskuntaa kohtaan. Hän arvosteli yhteiskunnan asettamia odotuksia ja yhteiskunnan tilaa. Hän osoitti myös useaan otteeseen selkeää tyytymättömyyttä erityisesti tummaihoisten oikeuksiin Suomessa. Lisäksi hän koki lait epäoikeudenmukaisina.

”Syrjäytynyt nuori sitä, syrjäytynyt nuori tätä. Mut sitte laitetaan taas rahaa vittu niinku musiikkitalon rakentamiseen aika paljon mihin nää syrjäytyneet nuoret ei niin sanotusti edes pääse.” H6

”Nuorist yleensä kelataan silleen, et ne on niinku (tauko) miten mä sanoisin-- Et ne niinku käy kouluu, ei tee mitään, vaik se on ihan päinvastoin niinku me tehään jotain.” H4

”Mä katon yhteiskuntaa ja mä ajattelen sitä, niin mä katon et tää on ihan sekasin. En mä voi ikin pystyy sopeutuun tähän yhteiskuntaan millään tavalla--” H13

”Laki on ihan väärin, et se ei suojele. Se suojelee ihmistä jolla on paljon rahaa, se suojelee ihmistä joka on jostain hyvästä perheestä. Hyvästä perheestä kotosin, se suojelee ihmistä ihonvärin mukaan. --täs yhteiskunnassa on se et tunteita sä et saa enää tuntee, sun pitää olla koko aika joku pokerinaama--” H13

Viimeisimmän sitaatin omaava haastateltava arvosteli myös Suomen poliisin toimintaa hyvin kriittiseen sävyyn.

”Aina ku mä oon ollu poliisin kans tekemisissä nii mulle poliisi ei oo ikinä ollu hyödyks millään tavalla. Vaik me ollaan ite soitettu poliisit et jossain tapahtuu jotain, nii ne tulee niinku meille heti niinku meitä pidättämään. Vaik me ol-

laan auttamas jotain ihmistä. Nii mä katon sitä silleen, et en mä pystyis ikin sopeutuu tähän.” H13

Tiedustellessamme nuorilta, minkälaisia haasteita he ovat kohdanneet, ainoastaan kaksi haastatelluista mainitsivat toimeentulon omana haasteenaan. Haasteina nähtiin esimerkiksi kotoa pois muuttaminen, opiskelu- tai työpaikan saaminen ja ympäristöön sopeutuminen.

”--ku muuttaa omaan kotiin, alkaa itte pyörittään sitä arkea, niin se nyt on varmasti semmonen iso haaste.” H10

”--muuttaa pois kotoa niin se on jo iso askel ja sitte että tulee toimeen toisten kanssa ja sopeutuu siihen ympäristöön esimerkiks koulussa ja semmonen, nii sehän, se on aika iso juttu myöskin.” H9

Romanihaastateltavamme koki nuorena äitinä olemisen haasteellisena. Muilla haastateltavistamme ei ollut kokemuksia äitiydestä.

”No tän ikänen äiti ku minä, niin vaikka mun laps on koulussa, nii on se vähän outoo tiiätsä. Niinku se olis varmaan outoo kenelle tahansa, kun kaikkien muitten lasten vanhemmat on sit nelikymppisiä, itse on tän ikänen.” H8

11.1.1 Syrjintä

Opinnäytetyömme ei käsittele rasismia, mutta koska haastateltavistamme osa on etniseen vähemmistöön kuuluvia, oli odotettavaa, että aihe saattaisi tulla haastatteluissa esiin. Aihe olisi myös väärin jättää täysin huomiotta, sillä haastattelumme perusteella ennakkoluulot ja syrjintä ovat osalle haastateltavistamme arkipäivää.

”--mä astun johonkin bussiin ja tälleen niinku. Sä kävelet jonki ohi ja se ottaa heti laukkunsa näin tiedätsä, ja sit kun sielt kävelee joku toinen ihminen nii se pitää sitä ihan normaalisti. Ihan kun sä olisit varas, sut leimataan joksku tollaseks niinku.” H13

”Jos mä meen johonki kauppaan nii se on varma et mä saan sielä vartijan peräni jos siel on ja jos ei nii korkeintaan myyjän ainakin peräni ja.” H1

Aineistostamme ilmeni, että ulkomaalaistaustainen haastateltava saattoi kiistää kohdanneensa rasismia, mutta toisessa yhteydessä kertoi kohdanneensa esimerkiksi nimittelyä.

"Mulla ei ikinä oo ollu mitään (rasistisia kokemuksia)--" H5

"Me vaan istuttiin siin tuolis ja syötiin jätskii normaalisti niin yks rouva vaan huuteli siin N-sanoja ja kaikkee tällasta." H5

Yksi haastateltavista kertoi kohdanneensa rasismia, mutta kertoi sen olevan hyvin alueellista. Hänen kokemuksensa mukaan esimerkiksi Tampere on huomattavasti Helsinkiä rasistisempi kaupunki. Hän koki myös, että valtakulttuuriin liittyminen ja kielen osaaminen ovat huomattavia rasismia ehkäiseviä tekijöitä. Hänen kertomastaan kävi myös ilmi, että ihonväriltään tummimmilla on vaikeinta Suomessa.

"Kylhän sitä kohtaa (rasismia)-- se auttaa, et mä en oo pikimusta-- et mä puhun suomee ilman minkäänlaista aksenttia-- Mua autto se, et mä oon täysin, mä en oo suomalainen, mut mä oon täysin suomalaistunut. Mä olen tavoiltani, kaikelta--" H6

Sama haastateltava mainitsi myös sosiaalisen median, jossa on helppo lähettää rasistisia kommentteja nimettömästi. Hän toi ilmi myös sen, että rasististen kommenttien takana olijat eivät ymmärrä, että Suomi on hänen kotimaansa. Hän koki myös, että hänen kokemansa rasismi oli suhteellisen vähäistä johtuen siitä, että hän puuttuu siihen välittömästi väkivallalla.

"--ja sitte niinku tollai netin kautta, tollai aika anonymisti et "vitun nekr". Joku itseasiassa lähetti mulle facebookissa viestin ja rohkeesti oli poistanu profiilin samantien sen jälkeen. Kato ku jotkut ihmiset ei vaan osaa ottaa vastuuta sanoistaan ja teoistaan, tai he ei uskalla.-- Mun mielest jollain ihmisel ei periaatteessa enää oo täysin oikeutta sanoo mulle: "mee vittuomaan kotimaahas hakkaa ihmisii", hei pelle, mä oon ollu kolme vuotiaast tääl, mul ei oikeen oo muut kotimaat." H6

"--joku ei kunnioita sua sen vertaa et puhuis sulle sillee ku normaalille miehelle tai ihmiselle, niin sanotusti. Nii siks mä en oo kohdannu sitä hirveesti (rasismia), ku mä täräytän saman tien." H6

Aineistostamme käy ilmi, että haastateltavillamme on erilaisia suhtautumistapoja rasistisissa tilanteissa. Edellinen sitaatti kuvastaa sitä, miten rasismi voi herättää vihaa ja johtaa jopa väkivallan käyttöön. Osa katsoi paremmaksi olla välittämättä ikävistä kommentteista, eivätkä puutu asiaan millään tavalla.

"--mut en mää välitä mistään semmosesta (nimittelystä). Et mä vaan jatkan matkaa." H5

"--jotkut känniläiset haukku-- mut se on vaan normaalia--ei, mul ei tunnu mitään." H3

Romanihaastateltavamme kertoi suhtautuvansa ennakkoluuloihin lähinnä huumorin keinoin.

"No, oikeestaan vähä välil vaan naurattaa, et yleensä jos vartija seuraa ja en tiedä siit kaupas et mis kaikki tuotteet, nii sit yleensä pyytää apuu. Sitä apuu on siinä lähellä saatavissa." H1

Olennainen huomio on, että syrjintä ei aina ole sidoksissa etnisiin vähemmistöihin, se voi liittyä myös muihin ulkoisiin seikkoihin. Valtaväestöön kuuluva haastateltava kertoi kohdanneensa ennakkoluuloja ulkonäkönsä takia.

"Niinku jos sä meet jonneki paikkaan, sä saat tietynlaista palvelua ku sä meet tän näkösenä sinne. Joko hyvää tai huonoa. Ne joko haluaa musta äkkiä eroon tai sit ne palvelee mua hyvin." H14

11.1.1.1 Työstä syrjintä

Syrjintä työnhaussa näyttösi haastateltavien kokemusten mukaan olevan valitettavan tavallista juuri etnisiin vähemmistöihin kuuluville.

"--et pääse työpaikkoihin kun sulla on romanivaatteet--" H8

"Mun on aika vaikeet saada töitä. En tiä mist se johtuu-- Siis kyl mä oon aina hakenu, mut sit en oo vaan päässy." H5

"--tosi vaikeet saada työtä, tai näkee et sanotaan et on suomalainen tai eurooppalainen, tai ruotsalainen, tai ihan mikä tahansa kuhan se on täältä päin, sil on paljon helpompi saada vaikka se ei oo niinku ollu koulussa tai opiskellu sitä alaa. Se saa sen (työn) helpommin ku ulkomaalainen." H13

"--kaks ihmistä hakee työpaikkaa nii ei oo enää kysymys siitä et osaaks toinen tehdä, vaan se on kysymys siitä minkä näkönen hän on, mistä hän on kotosin. Et ku ihmiset kutsuu sut työhaastatteluun ja sit ne näkee sut nii sit ne on päättänyt jo et ei me haluta-- on tosi pieni prosentti niitä jotka on semmosii ihmisii et ne ei välitä siit ulkonäöstä--" H13

Etniseen vähemmistöön kuuluvan haastateltavamme kokemukset työn tekemisestä eivät olleet juurikaan työnhakua valoisammat. Hän koki entisellä työpaikallaan joutuneensa tekemään muidenkin työt ilman asianmukaisia lisäkorvauksia. Kukaan ei kuunnellut häntä hänen yrittäessään ottaa asia puheeksi. Keskustelut esimiehen kanssa päättyivät riitaan. Muilla etniseen vähemmistöön kuuluvilla ei tullut haastatteluissa ilmi vastaavanlaista kokemusta työsuhteesta.

”--toinen saa viel enemmän ku minä palkkaa, nii sit mun pitää tehdä hänen työt. Se on mun mielestä tosi väärin, niinku et se on orjuuttamista mut eri, modernia orjuuttamista.” H13

Huonot kokemukset ja riittävän tuen puute johtivat haastateltavamme kohdalla siihen, että hän luovutti, eikä siis kokenut voivansa vaikuttaa työpaikalla tapahtuvaan syrjintään. Hän irtisanoutui ja valitsi huonon työsuhteen sijasta työttömyyden.

”Mä en nää tota semmosen, tiedätsä sen arvosena, et mä lähden tuhlaamaan mun energiaa ja aikaa niinku yrittää muuttaa asioita. Koska aina, mä oon nähny ihmiset on yrittäny muuttaa asioita, nii ne on heti potkittu pois tälle näin tai sit niille on tehty jotain. Tos on mä sanon et tosi vaikeeta jollekin mustalle ihmiselle, tosi vaikeet tehdä tääl jotain. Niinku et mullaki pitäis olla ihmisiä jotka tukee mua mun omassa kulttuurissa. Sillo se olis eri asia. Mut mä oon täällä, nii mä oon sillon susien keskellä.--” H13

11.1.2 Arvot ja tulevaisuus

”Jumala on mulle kaikist tärkein mun elämässä, sitte tota, sit tulee perhe, sit tulee ystävät.” H1

Halusimme kartoittaa haastateltaviemme arvomaailmaa, joten pyysimme heitä luettelemaan itselleen kolme tärkeintä asiaa tärkeysjärjestyksessä. Vastauksissa toistuivat eniten seuraavat asiat: perhe, ystävät, koulutus, harrastukset, työ ja työn hankkiminen. Yksittäisinä asioina esiin nousivat muun muassa terveys, vapaus, asunto, kunnioitus, rakkaus ja Jumala. Vastauksista ei erityisemmin pystynyt erottelemaan kulttuurisidonnaisia seikkoja, lukuun ottamatta romanikulttuurille ominaisen uskonnon ja Jumalan merkityksen, jonka yksi romaninuori mainitsi itselleen tärkeimpänä arvona. Uskonnon tärkeys korostui myös toisen romaninuoren haastattelussa. Romanihaastateltavista kolmas ei maininnut uskontoa tai romanikulttuuria missään yhteydessä. Hän ei myöskään ollut pukeutunut romanivaatteisiin. Myöskään muut haastatellut eivät tuoneet uskon asioita ollenkaan esiin.

Halusimme myös kuulla mistä haastateltavamme haaveilevat, ja missä näkevät itsenä esimerkiksi kymmenen vuoden kuluttua. Selvisi, että haaveet liittyvät pitkälti opiskeluun, työhön, asumiseen ja perheeseen. Myös matkustelu, lottovoitto ja uusi auto mainittiin. Tästä voisi tehdä yleistyksen, että suurin osa haastateltavistamme, sukupuolesta tai etnisestä taustasta riippumatta tavoittelivat niin sanottua normaalia elämää.

”Hmm, käyn koulun, saan talon, ehkä perheen jossain vaiheessa ja tälleen.”

H5

”Semmosen rauhallisen ja suht koht niinku, semmosen tasapaksun elämän-- antosan duunin ja sitte tota, no, pari lasta, terveitä ja hyvinvoivia ja sitte hyvän perhe-elämän.” H6

”No varmaan tota nään itseni silleen kuitenkin auttamassa jotain ihmisii, ketkä haluaa päihhteistä irti ja jollain lailla antaa myös semmosta vapaaehtoispanosta johonki tämmösiin projekteihin just ja (pieni hiljaisuus) perhettä ja normaaliarkee.” H1

”Varmaa et pääsis matkustelemaan, sais kunnon työpaikan, (kuiskaa) jotain tavallista.” H8

Tästäkin aiheesta nousi yksi täysin muista eriävä kommentti. Selvisi, että haastateltavamme ei koe pystyvänsä vallitsevassa yhteiskunnassa luomaan haaveita tai unelmia, saati katsomaan elämäänsä 10 vuoden päähän.

”Et mis mä nään itteni 10 vuoden päästä nii, joko mä elän tai sit mä en elä, mut mä sanon et täs yhteiskunnassa mä en ainakaan elä.” H13

Kysyimme kyseiseltä haastateltavalta, mikä hänen mielestänsä olisi parempi paikka elää. Vastaus oli jotain, mitä emme olisi osanneet arvata.

” Parempi paikka, siin ei oo maa, se on lain toisella puolella.” H13

Tästä voisi tulkita, että kyseinen haastateltava on vain fyysisesti läsnä Suomessa. Henkisesti hän asuu yhteiskunnan ulkopuolella, noudattaen omia lakejaan.

11.2 Perhe

”Meil on tosi, niinku läheinen, tiiätkö silleen, et meil on tosi läheiset välit kaikilla sisaruksilla ja jos on joku, niin me ollaan aina toistemme tukena.” H8

”--ne on vaan parhaita, ei sitä voi millään muulla tavalla kuvailla, ku et ne on vaan tärkeit mun elämäs ja varsinki ne mun pikkuveljet.” H2

Kuten nuorten arvoja koskevasta kappaleestakin selviää, haastateltavat pitivät yhtenä tärkeimmistä asioista itselleen perheitään. Perheistään haastateltavat puhuivatkin enimmäkseen erittäin positiivisin ilmaisin.

Kysyimmekin haastateltavilta millaisista perheistä he ovat lähtöisin. Haastateltavien perheolot olivat keskenään hyvinkin erilaisia. Enemmistö haastateltavista oli asunut perheessä, jossa vanhemmat olivat eronneet. Haastatteluista keräämästämme aineistosta kävi myös ilmi, että yhdenkään haastateltavan romaninuoren vanhemmat eivät olleet eronneet. Yhden romaninuoren isä oli tosin kuollut. Eroperheissä kasvaneet haastateltavat olivat joko valtaväestön nuoria tai maahanmuuttajanuoria. Haastateltavista neljä oli kasvanut yhdessä molempien biologisten vanhempiensa kanssa.

Haastateltavista kolme ei ollut kasvanut kummankaan biologisen vanhemman luona vaan sukulaistensa luona. Kolmesta sukulaisillaan kasvaneesta haastateltavasta yksi oli romani ja kaksi ulkomaalaistaustaista nuorta. Valtaväestön nuorilla vastaavanlaisia kokemuksia ei ollut. Sukulaisille haastateltavat olivat päätyneet asumaan vanhempiensa erilaisten ja vaikeiden elämäntilanteiden johdosta tai vanhempien kuolemien seurauksena. Ulkomaalaistaustaisista nuorista sukulaisilla asumiseen vaikutti osaltaan ainakin toisen vanhemman asuminen ulkomailla heidän kotimaassaan.

Haastateltavista isovanhemmillaan kasvanut romaninuori päätyi isovanhempiensa luokse kuukauden ikäisestä lähtien.

”Mul on isä kuollu, ku mä oon ollu seittemän ja mä oon nähny mun äitii ihan muutaman kerran mun elämässä. -- Mä oon ollu kuukauden vanha ku mun mummo ja ukki on ottanu mut, mä oon niinku asunu, asunu sijaiskodissa niin sanotusti heidän luona ja” H1

Sukulaisillaan kasvaneista ulkomaalaistaustaisista nuorista toinen kertoi asuneensa neljävuotiaasta lähtien enollaan hänen vanhempiensa asuessa heidän kotimaassaan. Haastateltava kertoo ajoittain tapaavansa vanhempiaan kotimaassaan ja heillä olevan hyvät ja läheiset välit kyseisistä asumisjärjestelyistä huolimatta.

"--ne sattuu nyt oleen tos kotimaassa, et mä tulin neljävuotiaana tänne mun enon mukana et mä asun nyt enolla sit vanhemmat asuu kaikki kotimaassa. -- Lomalla me käydään viime kesälomallamenin näkeen niit ja tämmöstä." H2

Kolmas sukulaisillaan kasvaneista nuorista kertoi menettäneensä molemmat vanhempansa, jonka johdosta hän on asunut pienestä lähtien tätinsä luona.

"Et ku mä olin kolme vuotias, niin mun äiti menehty ja mun isä on, niinku sodassa, niinku kadonnut ja mä siirryin sit niinku mun tädin huostaan, et mä oon asun niillä sit niinku koko mun elämän ajan ja meit on tota sen viis lasta ja minä. Ja sen isä tai isä ku mies, on kanssa sodassa kadonnut." H4

Jokaisen kolmen sukulaisellaan kasvaneen haastateltavan syyt siirtyä vanhempiensa kasvatuksesta sukulaistensa luo poikkisivat toisistaan. Vastaavanlaisia kokemuksia vanhempien menehtyksistä ja haastateltavien kokemuksista ei noussut esiin muiden haastateltavien vastauksista.

11.2.1 Mikä mielletään perheeksi?

Kysyimme keitä haastateltavien perheisiin kuuluu. Haastateltavien vastauksissa ilmeni eroja sillä mikä miellettiin perheeksi. Enemmistö mielsi perheidensä koostuvan niistä ihmisistä, joiden kanssa he olivat lapsuutensa viettäneet sekä vanhemmistaan ja sisaruksistaan.

Poikkeaviakin tapauksia kuitenkin oli. Yksi valtaväestön nuori kertoi kokevansa ensimmäistä kertaa elämässään kuuluvansa perheeseen vasta nyt, kun hänellä on oma lapsi ja kun hän on vihdoinkin löytänyt itselleen kestävän parisuhteen. Haastateltavalle tunne siitä, että hän vihdoinkin tuntee kuuluvansa johonkin perheeseen ja voivansa tarjota yhdessä nykyisen puolisonsa kanssa lapselleen normaalin perhe-elämän oli hänelle itselleen merkityksellinen asia.

"Öö, se on tällä hetkellä semmonen minkä mä olisin sen halunnu aikasemmin olevan. Eliikkä siis niinku äitipuoli, siis muija, se on just semmonen minkä mä olisin halunnu, että mun lapsen äiti on, koska se tekee asioita niinku liikan kanssa -- tuntuu niinku ensimmäistä kertaa perheeltä. Mä tykkään ihan vitusti siitä ja..merkkää paljon." H12

Toisena poikkeavuutena erottui yhden valtaväestön nuoren vastaus muiden haastateltavien vastauksista hänen kuvaillessaan perheeseensä kuuluvia henkilöitä. Haastateltava kertoi kuuluvansa perheeseensä kuuluvaksi myös suuren osan sukulaisiaan sisarustensa ja vanhempiensa lisäksi. Muut haastateltavat eivät laskeneet suurta osaa lähisuvustaan osaksi perheitään.

” Hmm, mun perheeseen kuuluu äiti isä pikkuveli, isovanhemmat jaa tyttöystävä ja serkut ja hmm kaikki tädit ja sedät ja tota serkkujen lapset ja onks ne sitten pikkuserkkuja vai mitä ne on. Öö meillä on aika iso perhe ja oon kyllä silleen niinkun, tosi läheiset suhteet ja soitellaan päivittäin ja tota niinkun nähdään usein ja ollaan yhteydessä ja sillain että” H9

11.2.2 Perheen tuki ja vaikutus nuoren valinnoissa

Kysyimme minkälainen vaikutus perheellä on haastateltavien elämään. Suurimmalle osalle perheeltä saatu tuki ja kannustus olivat tärkeitä asioita ja perheenjäseniltä saatuja neuvoja ja mielipiteitä kerrottiin kuunneltavan ja noudatettavan. Eroja haastateltavien välillä oli siinä otettiin esimerkiksi vanhempien neuvot enemmänkin nuorta ohjaavina neuvoina vai neuvoina, joita nuoren on lopulta aina toteltava.

”Mm, kyllä perhekin vaikuttaa, mut et ne ei oo koskaan silleen kieltäny minuu tekemäst mitään, että ne on aina ollu silleet et ”no, jos se tuntuu hyvältä niin teet sitten noin”. H10

”No jos mun vanhemmat nyt todellaki kieltää oikeesti lop, niinku et ne kieltää ja kieltää, et ne ei taivu siit ollenkaa, niin kyl mä niinku sit taivun niitten siihen mieleen.” H8

” -- ne vaikuttaa varmaan ehkä eniten, niinku kaikista ulkosista tekijöistä, mitkä nyt vaan voi vaikuttaa, että kyllä äitin ja isän sana on semmonen painava kuitenkin, vaikka se nyt ei loppupeleissä kuitenkaan ratkase, mutta kuitenkin se on semmonen vaikuttava.” H9

Yhden ulkomaalaistaustaisen nuoren vastauksessa nousi esiin myös kulttuurisidonnainen tekijä perheen vaikutuksesta nuoren elämään. Muut haastateltavista eivät maininneet kulttuurin vaikuttavan vastaavalla tavalla.

”Meidän kulttuurissa on silleen, et jos äiti sanoo näin, niin pitää kuunnella.” H5

Haastateltavista suurin osa kertoi vanhempiensa olevan perheessä, niitä, joilta he kysyvät neuvoja ja joita he kuuntelevat. Yksi valtaväestön nuori kertoi kuitenkin ottavansa mallia paljon veljestään ja kulkevan hänen jälkiään.

” Isoveli on ollu aika iso roolimalli omalla tavallaan--.” H11

Haastateltavista kuitenkin neljän vastaukset poikkesivat selkeästi muiden haastateltavien vastauksista kysyttäessä miten perhe vaikuttaa haastateltavien valintoihin ja päätöksiin. Näistä neljästä kaksi ulkomaalaistaustaista nuorta ja yksi romaninuori olivat sitä mieltä, etteivät he anna perheidensä vaikuttaa tekemiinsä valintoihinsa millään tavalla. Näistä kahdesta ulkomaalaistaustaisesta nuoresta molemmilla oli tunne siitä, että heidän perheensä kyllä hyväksyvät heidän teot ja päätökset, vaikka joskus tulisi tehtyä tyhmiä ja vääriäkin asioita. Kokemus siitä, että heidän vanhemmat tukevat ja kannustavat heitä heidän kaikista teoista ja päätöksistä huolimatta, oli niin vahva, ettei heidän perheiden neuvoilla ja mielipiteillä ole heidän kertomansa mukaan suurtakaan vaikutusta heihin.

”No, onhan se aika, loppupeleis aika sama mitä ne ajattelee, kuha mä ite tiedän mitä mä haluan.” H1

”Vaikka mun äiti sanois, et ”älä tee tota”, kyl mä silti saattaisin tehdä sen asian-- vaik mun äiti sanois mulle, et sanotaan, et jotkut huumausaineet on rikollista ja tämmöstä, mut ku loppujen lopuks mä nään sen, mä en sillon, mä kuuntelisin, mä sanoisin ”joo, joo”, mut silti se ei sais mua lopettaan sitä asiaa välttämättä. --Mä aina tiedän sen, et mä kuulun johonkin ja se miten mä elän vaiks mä oon ollu poliisin kans tekemisis ja tälleen näin, niin ne on ymmärtäny.” H13

”Valitettavasti ei, et se on jotenki, kai mä oon tuudittautunu, mä vaan ymmärrän sen niin syvästi, että mun perhe tukee mua tein mä mitä tahansa.” H6

Yksi näistä poikkeavista vastauksista kuului valtaväestön nuorelle. Haastateltava kertoi kyllä saaneensa lapsuuden kodissaan paljonkin rahallista ja opintoihin liittyvää tukea ja avustusta. Haastateltava kuitenkin kertoi perheessä vallitsevien olosuhteiden vaikuttaneen häneen kuitenkin siten, että hän oli pyrkinyt lapsuuden kodistaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa muuttamaan omilleen. Kyseinen nuori mainitsikin perheensä vaikuttaneen häneen enimmäkseen negatiivisesti ja siten, että hän halusi muuttaa pois lapsuudenkodistaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

” Aika harvoin tulee pidettyä yhteyksiä, se on aika semmosta väkinäistä ”no mitäs siellä”, et tota ne ei tavallaan mulle merkkää niinku mitää. Ne on aina ollu vähän semmosia hyväks käytettäviä, elikkä kun mä lähen opiskeleen, nii faija maksaa vuokrat ja kummatki lähettää fyrkkaa ja ei ne, ei ne.. en mä voi sanoo et ne olis mulle tosi rakkaita. -- mä muutin kotoo pois ku mä olin 15, eli heti ku mahdollista. Eli heti vanhemmista eroon --15 -vuotiaana lähin omille

teille. --tavallaan ne vaikutti mun valintoihin et mahdollisimman äkkiä pois niistä.” H12

Kyseinen valtaväestön nuori kuitenkin kertoi samoin kuin suurin osa haastateltavista, että hänen nykyinen perheensä vaikuttaa hänen elämäänsä suuresti. Lapsi ja puoliso ovat hänelle erittäin tärkeitä.

”Tän hetkiset, hetkinen perhe, niin mitenhän mä sanoisin, vaikuttaa valintoihin. Kyl mä varmaan mietin ekana, et mitä ne on mieltä asioista, tai mitä muija on mieltä. Eli kai se vaikuttaa aika kovastikki. Se on sanonu mulle, et mä saan tehdä mitä, mä saisin käydä ulkona tai muuta, että ei se niinku tota, tota, ei se vaikuta sillä lailla mun elämään, et se pitäis mua himassa.” H12

11.3 Kaverit ja ystävät

Haastatteluista saamamme aineiston pohjalta voi sanoa ystävä- ja kaveripiirin merkitsevän suuresti nuoren elämässä. Haastattelukysymysten kautta pyrimme selvittämään millaisia kaveri- ja ystävyys-suhteita haastateltavillamme on. Aluksi annoimme haastateltavien itse määrittellä meille millaisiksi he mieltävät kaverin sekä ystävän. Pyrimme tällä selvittämään pitävätkö haastateltavat sanoja toistensa synonyymeinä vai näkevätkö he sanojen merkityksessä jotakin eroa. Mielestämme oli tärkeää selvittää tekevätkö haastateltavamme eroa sanojen ”kaveri” ja ”ystävä” välille, jotta puhumme haastattelutilanteessa samoilla termeillä keskenämme, eikä välillemme tule väärinkäsityksiä haastateltaviemme sosiaalisista suhteista.

Kysyttäessä haastateltaviemme näkemyksiä kavereista ja ystävistä saimme pääosin hyvin samankaltaisia vastauksia keskenään. Vastauksista selkeimmin nousi esiin, että ystävien koettiin olevan kavereita huomattavasti läheisempiä henkilöitä, joille voi uskoutua ja joihin luotetaan. Kaverit koettiin suurelta osin lähinnä hyviksi tuttaviksi. Monen haastateltavan kohdalla esiin nousi myös seikka, että ystäviä monella oli huomattavasti vähemmän kuin kavereita.

”No kaveri voi olla melkein kuka tahansa. Ystäviä on tosi harvassa, niille pysyyt puhuun kaikki sun asiat.” H8

”Ei oo enää ku muutama ystävä tavallaan. Luottoihmisiä, niit ei varmaan löydy ku yks. Ne on harvassa jokaisella mihin voit luottaa todellaki, mille voit kertoa kaikki kaikki asiat ja (tauko) asiassa kuin asiassa voit luottaa.” H12

Osa haastateltavistamme puhui kavereista jopa hieman negatiiviseen sävyyn ja kertoi kaverisuhteiden olevan osin tilannesidonnaisia ja ohimeneviä ihmissuhteita.

"No ystävä tukee ihmistä, tai niinku ystävät tukee sitä päätöstä mitä sä teet vaik se päätös ei miellyttäis niitä. Kaverit ei, ne kääntää sulle selän, ne ei tue sua. Päinvastoin, ne haluaa vetää sut pois siitä hyvästä." H1

Kaksi haastateltavistamme kertoi huomanneensa omien elämäntilanteidensa ja elämäntapojensa muutostilanteissa, ketkä todella ovat heidän ystäviään. Ystävän merkitys on huomattu vasta siinä vaiheessa, kun on itse jouduttu ongelmiin. Todelliset ystävät ovat ongelmista huolimatta pitäneet yhteyttä ja pysyneet tukena.

"Elikkä tota, onhan se pienentynyt, tai rupes pienentyä siinä vaihees, ku ei enää lähteny ulos ja ei ne enää sitte soita mulle ja pyydä, että mennäänkö. Siinä sit näkee ketä on mun ystäviä ja ketä tulee käymään mun luona selvin päin ja ketä voi nähdä selvin päin." H12

"Ennen ku mä lähin tuomiolle mul oli paljon semmosii kavereita -- eikä ketään niist pitänyt yhteyttä linnas. Ketää ei pitänyt yhteyttä. Nii mun ystäväpiiri on vaihtunu dramaattisesti, siks mä sanoin mul oli aikoinaan 50 ystävää, mut nyt on enää 5-6." H6

Haastateltavissa oli yksi romani ja yksi ulkomaalaistaustainen, jotka eivät kokeneet ystävän ja kaverin merkitysten välillä mitään eroa.

Kysyimme myös missä haastateltavat ovat kavereihinsa ja ystäviinsä ja tutustuneet ja millaisissa kaveri- ja ystäväporukoissa he liikkuvat. Haastateltavat kertoivat enimmäkseen liikkuvansa monen henkilön muodostamissa kaveri - ja ystäväporukoissa. Porukoiden kerrottiin useimmiten muodostuneen jo lapsuudessa, kouluajoilla tai harrastustoiminnan kautta.

"Mm.. no lähinnä meil on aika silleen tiivis tommonen, lukiosta asti ollaan oltu yhdessä, et meil on semmonen (xxx) ryhmä, niin sitte senkaa meil on yleensä niinku treenejä ja keikkoja ja sitte kyllä me käydään niinku myös sitten, tai myö oon aika, aika paljon sitte myös (xxx), et ku harrastan myös (xxx), teen siitä niin, niin sieltä." H10

"Jollain taval me ollaan tunnettu kauan. --jotkut ala-asteelt, jotkut yläasteelt." H3

"Hmm, no aikalaille se on menny ton niinku opiskelun kanssa että, että kun on tommonen, tommonen ala joka vaatii sitä semmosta omistautumista ja öö niinku aikaa ja semmosta nii sitte siinä ei jää kauheesti aikaa muille ku niille

*(xxx)kavereille ja koulukavereille että ei niinku oikeestaan muita kavereita
ees oo.” H9*

Poikkeavaa vastauksissa oli se, ettei yksikään valtaväestön nuori maininnut kaveri- tai ystäväporukoidensa muodostavan eri maiden kansallisuuden omaavista henkilöistä, toisin kuin romaninuorista yksi ja maahanmuuttajanuorista kaksi mainitsi ystävä ja kaveriporukoissansa olevan nuoria useista eri kansallisuuksista. Romaninuori, joka kertoi kaveri ja tuttava-piirissään olevan henkilöitä eri kansallisuuksista, kertoi myös tutustuneensa osaan ystävistään hengellisten tapahtumien kautta. Hengellisissä tapahtumissa ei kukaan muu haastateltavista kertonut tutustuneensa omiin ystäviinsä tai kavereihinsa.

”No oikeestaan vois sanoo, et jot, osa on lapsuuden tuttuja ja muun muassa sanotaan, että tämmösist hengellisistä paikoista niin sanotusti. Mul on hyvin laaja tuttavapiiri, mä tunnen paljon valtaväestöä ja ulkomaalaisia ja --” H1

Samanlaiset lähtökohdat ja elämäntilanteet ovat myös liittäneet kaksi haastateltavista yhteen omien kaveri ja ystäväporukoidensa kanssa. Yksi romaninuori ja maahanmuuttajanuori kertoivat porukoiden, joiden kanssa he ovat pyörineet, koostuneen henkilöistä, joiden kanssa he ovat olleet samanlaisissa elämäntilanteissa, jakaneet samantapaisia kokemuksia ja kiinnostuksen kohteita. Toinen näistä haastateltavista kuitenkin huomasi näiden henkilöiden olevan itselleen vahingollista seuraa ja nykyään hän kertookin liikkuvan mieluummin muutaman lapsuuden aikaisen ystävänsä kanssa.

”Enpäs oikeen osaa sanoo. Ne on vähän samanlaisii, kun minä ja ne on vähän samanlaisista lähtökohdista.” H8

*” Siis nää ketkä mul on ruvennu narkkaa ihan huolel nykyään, nii ne oli itseasi-
as niit uudempii ystävii mitä mul tuli -- mä lähin tuomiolle, nii vuos nii niit-
tenkaa mä rupesin hengaa enemmän ja enemmän ku oli vähän semmonen sa-
manlainen elämä. -- Mut sit nää kenenkaa mä oon ollu, mitä 7-8 vuotiaasta ni
ne on pysyny. -- niin tota, niinku mä oon kattonu niit, en mä oo enää niitten-
kaa missään väleissä. -- mun ystäväpiiri on vaihtunu dramaattisesti, Siks mä
sanoin mul oli aikoinaan 50 ystävää, mut nyt on enää 5-6. Et kyl se vaihtu ko-
konnaa.” H6*

11.4 Ystävien ja kavereiden vaikutus nuoren elämään

Ystävillä ja kavereilla koettiin olevan suurta merkitystä nuoren tekemiin valintoihin ja tekemisiin. Haastateltavista suuri osa kertoi kysyvänsä ystäviltänsä usein neuvoja ongelmiinsa ja

saavan heiltä myös arvokkaita mielipiteitä. Haastateltavista suurin osa kertoi, että heille on tärkeää mitä ystävät heistä ajattelevat ja, että ystävien ja kavereiden mielipide koettiin osin jo siitä syystä olevan merkityksellinen. Sanonta ”joukossa tyhmyys tiivistyy” nousi myös esiin haastateltavien vastauksista, kun kysyimme onko haastateltavat joutunut ongelmiin kaveriporukoidensa ja ystäviensä kanssa. Haastateltavista osa kertoi kaveriporukassa innostuneensa välillä hölmöilemään, johon on lukeutunut muun muassa pahoinpitelyitä ja päihteiden käyttöä. Ystävien ja kavereiden koettiin vaikuttavan nuoren päätöksiin ja tekemisiin niin hyvässä, kuin pahassakin. Ystäväporukan luoman ryhmänpaineen koettiin olleen varsinkin varhaisessa nuoruus iässä niin suurta, ettei vastoin sitä ole ollut kovinkaan helppo toimia.

”--kyl se ystäväpiiri vaikuttaa ihan helvetisti. Nuorena varsinki ku on, menee kaikkeen nii helposti mukaan, nii ystäväpiiri vaikuttaa ihan helvetisti. --mun pointti on vaan se, että siin on se, et jos ystävät tekee jotain, nii et sä kyl erilailla tee. ” H6

”Hmm, no kyllähän ne vaikuttaa paljonki, siinä mielessä, että tai tietysti on tärkeitä silleen itelle, et mitä muut ajattelee itestä ja semmonen, että mitä valintoja tekee ja mitä mieltä ystävät on siitä ja kyllä niitä tulee kysyttyä neuvojaki aika usein ja sillai. ” H9

Ystävien ja kavereiden koettiin vaikuttavan nuoren elämään myös positiivisesti. Yksi haastateltavista kertoi uusien harrastusten aloittamisen olevan helpompaa yhdessä jonkun tutun kanssa, kun taas toinen haastateltavista kertoi harrastaneensa jo pidemmän aikaa yhdessä ystäviensä kanssa.

”Hmm, nii kai ne vähän vaikuttaa. No siis, no sen yhen ystävän kans justiin alotettiin vapaaottelu sillon yhes vaihees ja tollai, et kai sitä tulee sitte ryhdytty tollai, helpompi ryhtyy niinku yhdessä johonki toiseenki harrastukseenki-. H11

Haastateltavista vähemmistö koki, etteivät heidän ystävänsä ja kaverinsa vaikuta heidän mielipiteisiinsä ja toimintaansa ollenkaan tai jos vaikuttavat, niin todella vähän. Yksi haastateltava kertoi kysyvänsä usein ystäviensä mielipiteitä ja arvostavansa niitä, mutta tekevänsä aina lopulta ratkaisunsa itsenäisesti.

”--niitten mielipide arvostetaan, silleen niinku mä kysyn niitten mielipidettä. --mut se ei välttämättä tarkoita, et teen sitä mitä ne niinku ehdottaa. ” H4

"--mä en kyllä anna muitten vaikuttaa mun elämään millään tavalla. Päätän ihan itse omat asiani." H8

11.5 Vapaa-aika

Meitä kiinnosti kuulla, miten haastateltavamme viettävät vapaa-aikaansa. Kysyttäessä haastateltavilta heidän vapaa-ajanvietto tottumuksistaan saimme keskenään hyvinkin vaihtelevia vastauksia.

Haastateltavien joukossa oli sekä valtaväestön nuoria, että etnisen taustan omaavia nuoria, joilla oli selkeitä harrastuksia, joiden parissa heidän vapaa-aikansa pääosin kului. Harrastukset vaikuttivat olevan haastateltavillemme tärkeitä, joiden parissa he viettävät paljon aikaa.

"Hm, noo treenaan, tai niin kyllä mä aika paljon käytän kaiken vapaa-ajan siihen että mä treenaan ja sitten oon kotona. En mä oikeestaan ihan hirveesti muuta tee. Joskus kavereitten kanssa tulee lähettyä johonki mutta ei kauheesti." H9

Haastateltavista osalla ei ollut erityisiä harrastuksia. Haastateltavien vastauksista nousi esiin suurimman osan viettävän vapaa-aikaansa useimmiten kavereidensa seurassa. Kavereiden kanssa vietetty aika koostui hyvinkin erilaisista asioista. Esiin nousi kuitenkin selkeimmin se, että kavereiden kanssa vietetään usein aikaa esimerkiksi ulkona tai kaupungilla pyörien ilman suunnitelmia. Lisäksi haastateltavat kertoivat käyvänsä kavereidensa kanssa elokuvissa, syömässä tai urheilemassa.

"Kavereittenkaa oon, käyn leffas, lenkillä, hmm shoppailemassa ja kaikkee tällästä.--mä oon aina ulkona tosi paljon, et harvon käyn kotona, et mä oon niinku nyt tosi paljon ollu mun serkkujen luona." H5

"Hengattiin aina keskustassa." H13

"Sitte ihan ylipäättään ulkona tolleen tulee pyörityy jossain, tollast normaalii niin sanotusti." H11

Haastateltavista osalla päihteiden käyttö ja juhliminen kuuluivat myös heidän vapaa-aikaansa. Haastateltavat kertoivat päihteiden käytön liittyvän usein kavereiden kanssa vietettyyn aikaan. Päihteiden käytön kuvailtiin kuuluvan ajoittain osana illanviettoa kavereiden kanssa. Juhlimisen ja päihteidenkäytön ei kuitenkaan kerrottu olevan jatkuvaa ja päivittäistä.

"Pidetään jotkut sellaset bileet, niin sanotusti bileet, nii me ollaan siel. Saattaa olla lapsia, sit saattaa olla niinku et lapset leikkii keskenään tuol, sit jotkut siel on vähän alkoholia. Ne jotka tykkää juoda juo, sit jotkut saattaa mennä polttaan, kääriin jointtia ja sit mennä polttaan johonki niinku. Sit me chilataan, jutellaan tälle näin." H13

"Viikonloppusin ehk käydä jossai baaris." H14

Haastateltavissamme oli myös kaksi valtaväestön nuorta ja yksi romani nuori, jotka kertoivat aikaisemmin viettäneensä vapaa-aikaansa päihteitä runsaasti käyttäen, mutta kuitenkin nykyään jo lopettaneensa päihteidenkäytön. Haastateltavat kertoivat väsyneensä päivittäiseen päihteiden käyttöön ja entisiin kaveriporukoihin, joissa tuli sekoiltua. Haastateltavat kertoivat halunneensa eroon elämästä, jossa kaveriporukassa tarkoituksena oli vain jatkuva päihteiden hankkiminen ja sekoilu. He kertoivat pyrkineensä ja myös päässeensä eroon elämästä päihteiden kanssa ja nauttivansa nyt vapaa-ajallaan esimerkiksi urheilusta ja normaalista elämästä ilman päihteitä. Haasteeksi kuitenkin koettiin se, että välillä aika kuluu huonosti, kun on aiemmin tottunut kulkemaan päivät kaupungilla ympäriinsä päihteitä ja rahaa hankkien.

"No ennen me sekoiltiin ja dokailtiin. Sit ei me nyt, pelataan korista ja fudista." H7

"Sillon tuli lennettyä eteenpäin, mentyä vauhdilla kovaa ja korkeelta." H12

"Kuha oli se yhteinen tavote, et saadaa, saadaa rahaa, saadaa huumeita, saadaa elämältä nautintoja. -välil kaatuu vähä päivät niskaa, tottunu menee tuola ja." H1

Haastatteluissa nousi esiin eroja haastateltavien nuorten näkemyksistä koskien päihteitä. Kahden nuoren haastatteluissa nousi esiin myönteisiä ajatuksia kannabiksen polttamisesta, joka on kuitenkin Suomessa luokiteltu yleisesti huumausaineeksi. Nämä haastateltavat suhtautuivat alkoholin- ja kannabiksen käyttöön keskenään samanarvoisina asioina. Toinen kannabiksen käyttöön myönteisesti suhtautuneista haastateltavista oli valtaväestöön kuuluva nuori mies ja toinen ulkomaalaistaustainen nuori mies. Ulkomaalaistaustainen nuori puhui kannabiksen käytöstä ystäväpiirissään aivan kuin arkisena asiana. Kannabiksen hän perusteli olevan suhteellisen haitatonta, sillä ulkomailla sen käyttö on paikoin laillista.

"--jotkut saattaa polttaa pilvee sen sijaan, ku ne ei juo alkoholia. -- Toisis maissa pilven polttaminen on laillista." H13

Valtaväestöön kuuluva piti päihteidenkäyttöään jokseenkin vähäpätöisenä. Taustalla hänen kertomustensa perusteella on todennäköisesti ollut myös rajumpia päihdekokeiluja.

”Emmä käytä muuta ku pilvee ja juon. Emmä muust tykkää.” H7

Nuoruus voi muuttua radikaalisti, jos nuoren perheeseen syntyy lapsi. Haastateltavista yksi nuori on yksinhuoltajaäiti, joten hän kertoi vapaa-aikaa olevan hyvin vähän. Hänen suhtautumisensa päihteisiin oli myös ilmeisen kielteinen ja lapsen hyvinvoinnilla oli hänelle huomattava merkitys. Myös toisella haastatellulla oli kokemus vanhemmaksi tulemisesta nuorena. Tarina alkoi surullisesti, sillä edes oman lapsen syntymä ei ollut saanut häntä lopettamaan silloista villiä elämää, johon liittyivät tiiviisti päihteet. Myöhemmin asiaan on tullut kuitenkin muutos ja haastateltava kertoo lapsen olevan tärkeä osa elämää.

11.6 Mikä ihmeen syrjäytynyt nuori?

Pyysimme haastateltaviamme kuvailemaan, minkälaisena he näkevät syrjäytyneen nuoren. Käsite tuntui olevan haastateltavillemme haasteellinen. Suurin osa pohti kysymystä melko kauan ennen kuin vastasivat. Muutamilta haastateltavilta emme saaneet kysymykseen lainkaan vastausta.

”Mä en tiedä mistä tommonen vois johtuu, niinku toi syrjäytyminen.” H11

Osa haastateltavista lähti kuitenkin rohkeasti tuottamaan ajatuksia siitä, millaisena he mahdollisesti näkevät syrjäytyneen nuoren. Eräs haastateltavamme lähti liikkeelle nuoren lähtökohdista ja piti tukiverkoston puuttumista merkittävänä tekijänä.

”Syrjäytynyt nuori (tauko) se on varmaan just semmonen millon kotona vaikeeta ja niinku tosi huonot lähtökohdat, et ei oo niinku sitä mistä saa sen turvan ja tuen.” H8

Aineistoista löytyy myös näkökulma, joka tavoittaa yhteiskunnallista luokittelua. Eli syrjäytyneiksi luokitellaan ne, jotka eivät ole kiinni yhteiskunnan toiminnoissa.

”En ihan rehellisesti sanottuna oikeen tiää mikä syrjäytynyt nuori on, et onks se sitte tämmönen niinku koulukiusattu tyyppinen, joka ei vaan kuulu, siis vai tarkoitetaaks vaan syrjäytyneellä ihmisellä nyt yksinkertaisesti valitettavasti sitä, et se nuori ei oo niin hyödyks yhteiskunnalle veromieles ku se vois olla.” H6

Erityisen kiinnostava näkökulma oli se, että syrjäytyminen olisi mahdollisesti nuoren oma päätös.

”Mun mielestä nuori voi olla syrjäytynyt, omasta tahdostaki syrjäytynyt ja voi olla lukkiutunut omaan sisäänsä, kuoreensa ja niit on niin paljon semmosii tekijöitä mistä, mikä aiheuttaa semmosen syrjäytyneen olon. Se voi tulla perhesuhteista, se voi tulla kavereitten kautta, koulun kautta, itsensä kautta.”
H1

Aineistosta käy ilmi, että kiusaus ja syrjäytyminen miellettiin helposti yhteen.

”--syrjäytynyt, oisko se vähän kiusattu sitte. Omissa oloissaan oleva, ei niinku hirveesti kommunikoiva.” H12

Erityisesti koulukiusauksen katsottiin olevan myös merkittävä tekijä syrjäytymiskiirteen laukaisijana. Eräässä vastauksista niiden katsottiin tarkoittavan samaa asiaa.

”Syrjäytynyt nuori, sillee no koulukiusaus on vakava asia, sillee jää trauma ja.” H5

Vastauksista on eritelty sisäisiä ja ulkoisia tekijöitä, jotka voivat aiheuttaa syrjäytymistä. Sisäisinä nähtiin muun muassa huono itsetunto ja tyytymättömyys itseensä, ulkoisina taas harrastusten ja sosiaalisten suhteiden puute. Yksinäisyys ja kuulumattomuuden tunne nousivat myös aineistostamme kuvaamaan syrjäytynyttä nuorta.

”--mun mielestä syrjäytynyt nuori on yksinäinen, sillei oo kavereita, se on ehkä itte tyytymätön itseensä jopa ja saattaa olla, tai on huono itsetunto” H9

”Semmonen et se on vaan koton tietokoneel, eikä tee mitään muuta.” H14

”--syrjäytynyt nuori on just semmonen, et sillä ei sitte niinku välttämättä oo oo sen koulupäivän jälkeen hirveesti tekemistä tai ei oo paljoo ystäviä tai näin.” H10

”--syrjäytyminen, millanen se olis ja näin nii (tauko) ihminen tuntee et se ei kuulu mihinkään--” H13

Lähes kaikki haastatellut kokivat, että eivät itse ole syrjäytyneitä. Haastatteluissa oli myös olennaista, että kenellekään haastatelluista ei tullut sellaista kuvaa, että me haastattelijoina

yrittäisimme leimata heitä syrjäytyneiksi. Haastattelukysymykset oli pohdittu tarkasti, jotta ne rohkaisisivat haastateltavaa puhumaan aiheesta ilman, että haastateltava kokee oloaan epämiellyttäväksi. Tästäkin huolimatta yhden haastattelun kohdalla keskustelu oli loppua lyhyeen.

”Emmä tiiä, emmä ainakaan oo ainakaan syrjäytynyt nuori.” H7

Eräs romanihaastateltavamme kertoi kuitenkin hyvin avoimesti kokemuksistaan, ja koki omaan nuoruuteensa sisältyneen myös vaiheen syrjäytyneenä. Tässä tapauksessa haastateltava koki syrjäytyneenä ollessaan sulkeutuneensa omaan itseensä ja antaneensa ulkoisille tekijöille vallan itsestään. Asiaa ei auttanut se, että hän koki kotiolonsa olleen hyvät.

”--mä oon ite ollu semmonen hyvin syrjäytynyt nuori-- mul on ollu tosi hyvä koti missä asua ja mä oon saanu kaiken oikeestaan mitä mä oon halunn. Silti maailma vei mua--” H1

Pyysimme haastateltaviamme mielipiteitä siihen, miten syrjäytyneitä nuoria tulisi auttaa ja kenelle auttaminen kuuluu. Nuoren tukiverkostoa, kuten perhettä ja lähimmäisiä, pidettiin avainasemassa. Myös koulun osuutta pohdittiin, mutta tultiin lopputulokseen, että sitä ei voi yksinään velvoittaa. Nuorisotyöntekijät ja muut ammattilaiset katsottiin olevan olennaisessa asemassa syrjäytyneen nuoren auttamisessa erityisesti silloin, jos nuorelta puuttuu kotoa saatava tuki.

”Hmm (tauko) no lähimmäisten oikeesti, ethän sä jos tulee ventovieras ihminen auttamaan, niin ethän sä nyt ota sitä niin vaan siltä sitä apua--” H8

”Hmm (tauko) noo koululaitoksen ehkä jossain määrin, se on tietysti aika vaikeeta ja silleen, se vaatii niinku että jos on opiskelija tällönnen syrjäytynyt nii sitte vaatii sitä oma-aloitteisuutta, että menee hakeen sitä apua sieltä ja sitte sitä kautta. Mutta sitten perhe on tietysti yks, mutta sekin voi olla hankalaa että, mutta mun mielestä perhe, perheen ja lähimmäisten se pitäisi huomata--” H9

”Sit just jotku semmoset nuorisotyöntekijät, nii ne kans jos ei oo niitä lähimmäisiä--” H8

Yksi haastateltavista ei nimennyt mitään tiettyä ryhmää auttamaan syrjäytyneitä vaan pohti, että kuka tahansa voisi vilpittömästi lähestyä syrjäytynyttä. Esiin nousi myös ajatus, että avun tarjontaa tärkeämpää olisi nopea puuttuminen ongelmiin.

"Ehkä niille syrjäytyneille pitäisi mennä puhumaan, yhen jos toisenkin ihmisen, mutta ei pidä liikaa tuputtaa apua ja niinku juttukaveria ja." H12

"--pitäis niinku ajoissa puuttuu nuorten ongelmiin." H1

Yksi haastateltavistamme koki, että ratkaisu syrjäytymisen ehkäisemiseksi olisi oppivelvollisuuden pidentäminen.

"--keino millä se katkaistais ois et oppivelvollisuus ois 18 vuotta vähintään, tai sillee et pitää vaadittais toisen asteen tutkinto, koska mun mielest sillä yläaste-koulutuksella, ni eihän sillä pärjää nykymaailmassa enää." H10

Syrjäytyneiden nuorten auttaminen tuli toisten haastateltavien mielestä toteuttaa vaikka pakkohoitona. Toiset haastateltavista olivat sitä mieltä, että syrjäytynyttä on mahdoton auttaa, jos hän ei ole motivoitunut ottamaan apua vastaan.

"--ihmiset oikeesti vaikka ne ei itse haluiskaan, niitten pitäis saada sitä hoitoa kun ne ei ymmärrä tommoses tilassa" H8

"--ketään muu ei pysty auttaan sua jos sä et halua." H6

"--lapsen äiti yritti tulla väliin, pitääkö juoda noin paljon ja, mut se on sillon ku virta vie ni sillon mennään, ei siihen vaikuta kukaan. Ei siihen vaikuttanees oma lapsi sillon ku se synty--" H12

Myös avun tarjonta ja saanti jakoi mielipiteet kahtia.

"Se on tää Suomen valtioin ongelma. Hoitopaikosta pulaa." H1

"Suomessa saa ihan överipaljon tukee jos halua." H6

Erityisen kiinnostavaksi nämä argumentit tekee huomio, että molempien mielipiteiden takana on vankilataustan omaava haastateltava. Molemmat kommentit kuuluvat myös etnisiin vähemmistöihin kuuluvilla haastatelluille. Valtaväestöön kuuluvilla haastatelluilla ei ollut kenelläkään vertailukelpoisia argumentteja kyseiseen asiaan.

Muutamilla haastateltavilla oli omakohtaisia kokemuksia ulkopuolisen avun saamisesta vaikeassa tilanteessa. Kysyimme miltä tuntui, kun joku ulkopuolinen tulee puuttumaan omiin asioi-

hin. Alkuun ajatus ei ollut houkutteleva, mutta lopputuloksen kannalta ammattilaisesta voitiin todeta olleen hyötyä.

”Tuntu se alkuun oudolta, tai en mä olis ehkä halunnu ollenkaan. Sit näin jälkikäteen nii oli se ihan hyvä ja sillai.” H11

”Ehkä sikski se parani se juttu ku joku oikeesti välitti, jotain oikeesti kiinnostii.” H11

11.7 Arjessa pärjääminen

Haastateltavamme muodostavat hyvin kirjavan joukon erilaisia nuoria aikuisia. Heillä on erilaiset lähtökohdat niin kulttuurisessa kuin taloudellisessakin mielessä. Jokaisella on oma tarinansa, oma historiansa ja omat odotuksensa elämältä. Pyysimme haastateltaviamme pohtimaan miten he pärjäävät arjessa ja mitkä asiat pärjäämiseen vaikuttavat.

Yleisin vastaus oli että: ”hyvin menee”, ja jouduimme esittämään useita tarkentavia lisäksymyksiä ja avaamaan esimerkkien avulla minkälaisia asioita arjessa pärjäämiseen voisi liittyä. Pärjäämättömyyteen yhdistetään helposti avuttomuus ja passivisuus. Suomalaiselle kulttuurille tyypillistä on ajattelu, että sisulla mennään ja apua ei pyydetä.

Arjessa pärjäämisen nähtiin vaikuttavan paljon yksilön omat voimavarat sekä itsenäisyys.

”--se et sulla on niinku oma tahto ja halu pärjätä.” H8

” --et ihminen on itsenäinen, nii se on tosi tärkeitä.” H13

Tasainen arki tuli esille monissa vastauksista, rutiinien avulla elämässä pysyy rytmi ja yleinen ajatus oli, että parempi ottaa päivä kerrallaan kuin suunnitella kovin pitkälle tulevaisuuteen. Elämää on helpompaa hallita, kun hallittavana on lyhyempi ajanjakso kerrallaan. On mahdollista tietää, mitä tulevaisuus tuo tullessaan. Tämä ajatusmaailma tuntui olevan erityisesti sellaisten haastateltavien suosiossa, joilla oli ollut esimerkiksi vankilataustaa tai muita ongelmia elämässään.

”Oon puol vuot sitte päässy vankilasta ja mul on kova tota päihdehistoria takana ja tota nyt mä oon kesälomalla. Mä käyn tos -- kouluu ja nyt mul menee tosi hyvin. Mul on kaikki asiat niinku järjestyksessä ja on jonkilainen rytmi elämässä-- Arki on aika normaali, tasasta.” H1

"--tavoitteita kun on, ne pitää olla jollain lailla silleen käden ulottuvilla, et ei liian kaukana" H1

"Mä ehkä elän vähän niinku päivä kerrallaan, en mieti turhan pitkälle asioita--" H12

On huomionarvoista, että tasainen arki tarkoittaa eri nuorille eri asioita. Esimerkiksi romaninuorten vastauksista pystyi selkeästi poimimaan kulttuurillisia piirteitä, kuten puhtauden arvostusta. Yksikään ulkomaalaistaustaisista tai valtaväestöön kuuluvista nuorista ei maininnut siivoamista olennaisena arkirutiininaan. Seuraavassa sitaatissa nuori romaninainen kuvasi tavallista päiväänsä.

"Tavallinen päivä. Herään aamulla. Vien lapsen kouluun. Siivoon. Laitan ruokaa. Pesen pyykkiä. Haen lapsen koulusta. Siis noin se koko päivä menee käytännössä. Ei mitään erikoista." H8

Yksi valtaväestöön kuuluva nuori erottui selkeästi muista omalla kuvauksellaan arjessa pärjäämisestä. Hän luetteli ensin perusasiat, joiden avulla arki pyörii. Tämän jälkeen hän kertoi mitä vaikutuksia työstä saadulla rahalla on tulevaisuuden kannalta ja mitä hyötyä on suunnitelmallisuudesta.

"Noo, mä pärjään mun mielestä aika hyvin. Että mä käyn niinku, tai teen töitä --opiskelujen ohella ja saan rahaa säästöön ja pystyn tekeen hankintoja ja maksan kaiken ite, kaikki netit, mitä nyt onkaan kuluja-- Nii, mä oon aika semmonen suunnitelmallinen ja teen niinku pitkällä tähtäimellä niinkun suunnitelmia--" H9

Arjessa pärjäämiseen aineistomme perusteella näyttäisi olennaisesti vaikuttavan tukiverkosto, joka voi koostua perheestä, läheisistä ja kavereista.

"--ku tutustu koulukavereihin, nii niistä tuli mulle tukiverkko--" H10

"--lähellä tärkeä ihminen, nii se on semmonen niinku tosi iso voimavara--" H9

Vastaavasti yhden etnisen taustan omaavan haastateltavan mukaan tukiverkon puuttumisella voi olla rajujakin seurauksia.

"Suomalaisil nuoril on tääl tuki, niil on aina omat perheensä kenen luokse voi mennä ja aina korjaa niitten tilanne--" H13

"--sit monel nuorel niil ei oo sitä täälä (tukiverkko), nii si ne menee siihen suoraan siihen rikolliseen uraan tiedätsä, nii ja sit ne ajautuu vankilaan--" H13

Koulutuksen tärkeyttä korostettiin useaan otteeseen.

"--ilman koulutusta ei oikeesti pärjää missään, ei saa mitään aikaseks--" H4

"--kyllä mun mielestä on hyvä kouluttautua, tai että se on niinku semmonen keino myös mitä kautta saa kontakteja ja just pitää huolen, että pysyy arjessa kiinni." H10

Koulutus nähtiin jopa olennaisena ehkäisevänä tekijänä päihteistä irti pysymisen kannalta. Tähän liittyi olennaisesti koulussa käynnin kautta saatava rytmi elämään.

"Joo onhan se (koulutus) niinku niinku ykkösasia silleen, että jos ei mun mielestä elämällä oo mitään rytmiä, semmosta mitä sä oikeesti tavoittelet ni, on hyvin nopeesti tuol samal, samal polul missä on ollu." H1

Arjessa pärjäämiseen liittyy olennaisesti, että pärjää myös taloudellisesti. Rahasta puhuminen koetaan ehkä yleisestikin hankalaksi, ja tämän huomasimme myös haastatteluissamme. Taloudellisen toimeentulon mainitsivat ilman lisäkysymystä ne nuoret aikuiset, joiden talous pyöri omien ansioiden varassa tai muuten kokivat pärjäävänsä taloudellisesti hyvin. Haastattelviemme tulonlähteitä olivat työ, perhe, opintotuki ja sosiaaliraha ja työmarkkinatuki.

"--emmä nyt oo maksanu vähää aikaa (laskuja), mun tyttöystävä on maksanu ne." H7

"--eno on siin paikalla et huolehtii (taloudesta)-- H2

"--no mä elän opintotuella oikeestaan." H1

"Siis mullahan kyllä nytten tällä hetkellä on se sosiaaliraha." H8

"Itseasias työmarkkinatuki, ei se oo yhtään hääppönen. Se on seittemän hunttii kuussa tai seittemän kaheksäkyt." H6

Velka-asiat tulivat ilmi vain yhdessä haastattelussa. Haastateltava ei kokenut velkataakkaansa erityisen rasittavana tekijänä elämässään. Kuitenkin hän hieman humoristiseen sävyyn totesi, että ei häntä haittaisi, vaikka velkaa ei olisikaan.

"--äh, vaik mä en itte siit välitä tippaakaan, nii kylhä joku vois pyyhkästä niinku 70 000 euron ulosottovelat pois." H6

Joku toinen olisi saattanut pitää kyseistä asiaa melkoisena haasteena elämässään. Toisaalta koska kertynyt velka on ja pysyy, on sen kanssa vain opittava elämään. Haastateltavamme eli parisuhteessa, joka saattoi helpottaa velkataakan kantamista.

Kysyimme haastatteluissa, voivatko haastateltavamme mielestään vaikuttaa omaan elämäänsä. Lisäksi pyysimme heitä pohtimaan, millaisilla asioilla omaan elämään vaikuttaminen on mahdollista. Aineistomme perusteella suurin osa haastatelluistamme koki vaikutusmahdollisuutensa suhteessa omaan elämään hyviksi. Kouluttautuminen mainittiin useaan kertaan. Myös arkipäiväisillä päätöksillä katsottiin olevan merkitystä.

"--siis kylhä mä pystyn vaikuttaan mun elämään niillä päätöksillä mitä mä teen joka päivä." H6

"No ihan ylipäättään kaikilla omil valinnoilla mitä halua ikin tehdä, sillai, nii, miten tota nyt sit tarkemmin selittäis tai sanois." H11

Tälläkin kertaa aineistosta nousee yksi täysin vastakkainen mielipide ja haastateltava kokee vaikutusmahdollisuutensa omaan elämään täysin mitättömiksi. Hän katsoo sen johtuvan pitkälti yhteiskunnasta. Hän kokee voivansa kuitenkin yrittää löytää jotain, mikä kertoo mielestämme siitä, että toivoa ei ole aivan täysin haudattu.

"--täs yhteiskunnassa mä en voi vaikuttaa millään tavalla mun omaan elämään. Mut henkilökohtasesti mä voin tehdä jotain, jotain, pyrkii löytämään jotain." H13

11.8 Koulu ja työ

Koulu ja koulutus ovat aiheita, jotka tuntuvat toistuvan työmme useassa vaiheessa. Hakiesamme tietoa nuorten syrjäytymisestä, päädyimme aina jossain vaiheessa aiheeseen koulu ja koulutus. Aineistostammekin yhdeksi pääteemaksi nousee kiistatta juuri tämä aihe. Työ vaatii usein kouluttautumista, jonka vuoksi nämä aiheet kulkevat tiiviisti yhdessä.

Haastateltavista kolmelta oli jäänyt peruskoulu kesken, näistä kaksi oli romaneita ja yksi valtaväestöön kuuluva. Valtaväestöön kuuluva nuori koki, että koulut eivät ole hänelle sopiva paikka keskittymisvaikeuksien vuoksi. Hänellä oli kuitenkin työkokemusta muun muassa varasto- ja muuttotöistä, ja hän koki työsaannin helpoksi. Romaninuurista toisella opinnot olivat

jääneet kesken, koska hän oli saanut lapsen nuorena. Molemmilla romaninuorilla oli kuitenkin pyrkimys suorittaa keskenjääneet opinnot valmiiksi. Toinen heistä suoritti parhaillaan peruskoulun päättötodistusta ja toinen oli juuri käynyt koulun pääsykokeissa.

”--sais ton lapsen käymään koulun kunnolla ja itekkin peruskoulun käytyy pääsis sit vaikka töihin.” H8

Haastateltavistamme kukaan ei opiskellut korkeakoulussa, mutta erityisesti ammattikorkeakouluun pääsy opiskelemaan oli usealla haastateltavalla tavoitteena. Yliopiston mainitsi vain yksi haastateltava. Jatko-opiskelujen suhteen olennaista oli valita mielekäs ala. Selkeän vision puuttuminen koettiin harmilliseksi.

”--jatko-opiskeluja olis tarkoitus, varmaan ammattikorkeeseen--” H9

”No mä oon nyt täs punnitellu pitkään et lähtis opiskeleen ja, mutta mä nyt en tiedä vielä, ammattikorkeeseen, mut en mä vielä tiedä yhtään et mihin alaan, tai mitä nii se on pitkään puristanu kenkää--” H11

Oli kiinnostavaa huomata, että vankilataustan omaavilla haastateltavilla oli selkeästi samansuuntaisia intressejä kouluttautumisen suhteen. He kokivat, että omien kokemustensa myötä voisivat mahdollisesti auttaa nuoria, jotka ovat vaarassa joutua samalle tielle. Tästä syystä sosiaali- ja terveysala oli heidän suosiossa.

”--must tulee toi nuortenohjaaja.” H7

”Haluisin hirveesti lähtee lukeen jotain päihdealaa, tai jotain nuoriso-ohjaaja-alaa. Se hirveesti kiinnostais mua. Mulla ois varmaan paljo annettavaa.” H1

”Mä valmistun kohta kokiks, sen jälkeen mä haen ammattikorkeeseen, taikka tota oppisopimuksella lähäriks-- tai sitte sosionomiks. --Mä haluisin erikoistuu nuoriin ja päihteisiin, mennä laitokseen töihin. --nuoret päihdeongelmaiset mun mielestä ne on ne ketä pystyy eniten auttaan, koska ne niin yleensä siin alkuvaiheessa ne ongelmat ja se, et tota pystyy vaikuttaan eniten. Ne ei oo niin elämän runtelemii, ku jotku tommoset vanhemmat, vanhemmat niinku narkit niin sanotusti. ” H6

Kysyimme haastateltaviltamme miten he viihtyivät tai viihtyvät koulussa, jotta voimme karottaa mahdollisia viihtyvyyden tai viihtymättömyyden vaikutuksia nuoren elämässä. Kahdella haastateltavistamme oli selkeästi samansuuntaisia muistoja jo peruskouluajoilta. Muistot liit-

tyivät huonoon kouluviihtyvyyteen ja nuoren leimaamiseen hankalaksi. Nuoren tunne siitä, että hänen kyk्यään aliarvioitiin johti siihen, että nuorella oli ongelmia auktoriteettien kanssa. Nuoren kanssa ei osattu kommunikoida ja nuori turhautui. Molemmissa tapauksissa tapahtumista seurasi luvattomia poissaoloja.

”--ehkä toi mun lintsaminen johtu just eniten siitä ku isovelii oli silloin eka olu (samassa koulussa) ja ne oli sen todennu hankalaks, ja sitte muthan leimattiin samantien. Mähän siis harrastin, tai ala-asteella kävin bändikoulussa, mul oli pari hyvää kaveria justiin kenen kaa soitin siinä ja me mentiin musaluokalle sen takii siin yläasteella, ja tota sitte niinku meil oli musamaikka, nii mä soitin bassoo niinku peukalolla vaiks sitä pitäs soittaa etusormella ja keskisormella, nii se otti sen niinku esiin tuol vanhempainillassa sit äitille että mä oon vaikee kun mä haluun soittaa peukalolla enkä etusormella.” H11

” Ku mä olin sanonu et ei ku mä osaan soittaa jo näin, nii sillai sitte äitikin oli sitä mieltä et se on varmaan sitten jotenkin leimautunu jo valmiiks ennenku mä sinne ees menin, se ongelma niinsanotusti.” H11

”--mul oli niin paljon ongelmii sen opettajan kaa, koska mä olin sitä mieltä et se opettaa semmost epäkäytännöllistä englantii jost ei tuu olee hyötyä sitte tuol kylillä.--mä en pitäny siitä, mä sanoin ihan suoraa. Sit mä itseasiassa myös lausun paremmin ku se.-- mä en vaan osannu olla hiljaa siit et kuinka paskaa englantii se opetti meille--” H6

Tartuimme siihen, miten nuoret viettivät koulusta lintsatun ajan. Kävi ilmi, että mitään varsinaisesti parempaa tekemistä ei keksitty. Koulun ei vain yksinkertaisesti ollut motivaatioita lähteä.

”Haastattelija: Mitä sä teit sit päivien aikana, ku sä et ollu koulussa?

Haastateltava: No enpä oikeestaan mitään (naurahtaa), sillai varmaan jotain tietokoneelta kattelin.” H11

Yksi haastateltavistamme muisti edelleen poteneensa huonoa omatuntoa lintsamisestaan. Tähän liittyi äidin huoli pojastaan.

”Mul tuli tosi huono olo jos mä olin kotona, jäin kotiin nukkuun tai muuta. Ressas tosi paljon kun, ku mutsi aina valitti mulle.” H6

”Lintsariemme” tarinat etenevät siten, että toinen joutui vankilaan ja toinen teki näpistelyjä ja muuta pahantekoa. Näpistelyjä tehnyt sai ulkopuolista apua päästessään erityisluokalle, jossa hänen motivaatio koulunkäyntiinsä palasi. Tätä myötä myös pikkurikollisuus jäi pois elämästä.

Yksikään haastatelluista ei kiistänyt koulutuksen hyödyllisyyttä tulevaisuuden kannalta, vaikka kaikkia haastateltavia koulunkäynti ei kiinnostanutkaan. Koulutuksella nähtiin olevan yhteys muun muassa taloudelliseen hyvinvointiin.

”No tosi tärkeä rooli. Et ihminen jolla ei oo peruskoulua nii se on melkein aina tuol sossuluukulla.” H8

”--rehellisesti koulutus on oikeesti hyvä--” H13

”--mä haluisin nyt käydä sitä koulua loppuun asti, et mul tulis joku tulevaisuus.” H5

”--saisin nopeesti vaan opiskeltua itelleni ammatin ja saisin ton taloudellisen puolen silleen paremmin kuntoon.” H1

Muutamit haastateltavistamme ottivat puheeksi työharjoittelut. Niiden avulla on mahdollista totuttautua työelämään ja tutustua tuleviin työpaikkoihin. Yksi ulkomaalaistaustainen nuori koki työharjoittelunsa hyvin haastavaksi.

”--työharjoittelu oli haastavampii mitä mä oon kokenu elämässäni-- Et oli ko-koajan jotain uutta, sit mun piti oppii nopeesti ne asiat--” H2

Toinen ulkomaalaistaustainen nuori oli saanut osa-aikatyötä harjoittelupaikastaan, jolloin voisi sanoa harjoittelun olevan erityisen onnistunut.

”Mä oon tota tuol--harjoittelussa. Nii mä sain sieltä sit nyt öö keikkaduunii, tai silleen et mä käyn siel sit kun ne tarvii apua ja tälleen.” H4

Koulutus nähtiin myös siltana työelämään.

”No onhan siitä hyötyä (koulutuksesta), saa työtä paljon helpommin--” H14

”No tässä kohtaa isokin rooli (koulutuksella), että se niinku on se oikeestaan se kaikki mitä tulee saamaan tähän ammattiin.” H9

"Ihan sama mihin hakee, et työnantaja näkee et on opiskellu ja nähny vaivaa."

H11

Lähes kaikilla haastateltavistamme oli jonkinlaista työkokemusta. Kuten aiemmin mainitsimme, erityisesti etnisiin vähemmistöihin kuuluville työnsaanti voi olla haastavaa. Valtaväestöön kuuluvista haastateltavista kukaan ei erityisemmin tuonut esiin työnsaantiin liittyviä haasteita. Yksi tosin toivoi parempaa työpaikkaa, mutta kyse oli ehkä enemmänkin siitä, ettei sopivaa ollut osunut kohdalle kun siitä, että ei olisi päässyt hakemiinsa paikkoihin.

Haastateltavistamme kaksi olivat löytäneet harrastuksensa kautta työpaikan. Toisella myös opinnot liittyivät harrastukseen, jolloin harrastuksesta tulee hänelle myös ammatti.

Työn mielekkyyttä pidettiin tärkeänä asiana. Mielekkyys näyttäisi olevan olennaista erityisesti motivaation ja oppimisen kannalta ja haastateltaviemme keskuudessa myös kunnianhimoa tärkeämpänä.

"--metallialalta sain luokan toiseksi parhaat paperit, koska se oli semmosta alaa et kaikki jäi suoraan päähän ja ei tarvinnu lukee. Sillon mä tajusin et, että kuin paljon merkkää oikee ala." H12

"--ei sillä oo väliä sillä tittelillä, kunhan se olis mielekästä se työ--" H10

"Jos mä teen työtä mikä mua ei kiinnosta, mä en pysty sitäkään tehdä hyvin." H13

"Jonku hyvän duunin mistä mä saan itte irti paljon. Ei nyt välttämättä palkkamieles, mut sellain et pääsis auttaan ihmisii et." H6

Toisaalta taas työn saaminen oli yhden haastateltavan mielestä niin vaikeaa, että mikä tahansa työ kävisi. Työn saamisen vaikeuden hän arvioi johtuvan siitä, että hän on suorittanut ainoastaan peruskoulun.

"--siis mulle kelpaa ihan vaik siivooja." H14

Aineistomme pohjalta yrittäjyys näyttäisi kiinnostavan erityisesti ulkomaalaistaustaisia nuoria, niin naisia kuin miehiäkin. Haaveet yrittäjyydestä näyttivät suuntautuvan kaupanalalle, jonka vuoksi nuoret kokivat tärkeänä suorittaa alan koulutusta. Haastattelemamme romanit tai valtaväestön nuoret eivät maininneet yrittäjyyttä työllistymisensä vaihtoehdoksi.

”--opiskelen--merkonomialaa--jos mä nyt oikein arvelen, nii ainaki täs tilantees nii koulu loppuun ja sitten oma yritys, perustaisin.” H2

”Mä opiskelen nyt merkonomiks nii siit sitte yliopistoon ja kaikkee, nii mä haluisin yrittäjäksi kun mä valmistun tai joskus.” H4

12 Johtopäätökset

Johtopäätökset ovat kokoamamme teoriaosuuden ja aineistomme analyysin vuoropuhelua. Tässä osiossa tiivistyy työmme tarkoitus ja tutkimuskysymyksemme saavat vastaukset. Tutkimuskysymyksellämme: Minkälaiset asiat vaikuttavat nuoren aikuisen pärjäämiseen arjessa, emme tavoitelleet yhtä ainoaa oikeaa vastausta. Todennäköisesti sellaista ei edes ole. Pyrimme löytämään olennaisia seikkoja, joita vahvistamalla arki edistäisi nuoren aikuisen hyvinvointia. Toinen tutkimuskysymyksemme on: Miten nuorten syrjäytymistä olisi mahdollista ennaltaehkäistä? Haastattelimme tutkimukseemme 14:ää (n=14) ”nuoruuden asiantuntijaa”, eli erilaiset taustat omaavia nuoria aikuisia. Johtopäätösten on tarkoitus toimia suuntaa antavina havaintoina.

12.1 Elämänhallinnasta eväät arjenhallintaan

Aineistomme pohjalta voimme todeta, että arjessa pärjääminen näyttäisi olevan tiiviisti yhteydessä elämänhallintaan. Elämänhallinta on kokonaisuus, joka koostuu eri osa-alueista. Merkittäviä osa-alueita, jotka muodostavat elämänhallinnan kokonaisuuden ovat perhe, terveys, asuminen, opiskelu ja työ sekä sosiaalinen tilanne. Elämänhallinnan kannalta on tärkeää, että yksilöllä on tunne siitä että on terve, omaa riittävän sosiaalisen tuen, tuntee asemansa hyväksi yhteiskunnallisesti, on työssä jonka osaa, jossa voi vaikuttaa ja joka ei kuormita liikaa, omaa terveet elämäntavat sekä harrastaa aktiivisesti. (Martikainen 2009: 16.) Aineistostamme voi erotella kaikki edellä mainitut elämänhallintaa tukevat elementit. Osa elementeistä näyttäytyi useassakin kohtaa aineistoa, mutta suurin osa juuri asioina, jotka vaikuttivat haastateltaviemme näkemysten mukaan heidän arjessa pärjäämiseensä. Erityisesti haastateltavamme korostivat perheen ja sosiaalisen tuen merkitystä.

Ihminen voi kuitenkin kokea, että hänen elämänlaatunsa on hyvä, vaikka hänen toimintakyvyssään jollakin elämän osa-alueella olisi puutteita. Elämänhallinnan voidaan todeta olevan hukassa, mikäli henkilön melkeinpä kaikilla osa-alueilla elämässä on suuria ongelmia. (Puukka 2013: 26.) Haastatteluista saamamme aineisto osoittaa, että harvalla nuorella on koko elämänhallinnan kokonaisuus kaikilta osin yhtä vahva. Nuorella saattaa esimerkiksi olla hyvä tukiverkosto, mutta vaikeuksia päästä haluamaansa opiskelupaikkaan. Tällöin nuori usein kokee yhä vaikutusmahdollisuutensa omaan elämäänsä hyväksi. Vastaavasti, aineistostamme voi

poimia esimerkin, jossa nuori kokee yhteiskunnallisen asemansa huonoksi, kokee että hänellä ei ole asuinmaassaan tarvittavaa tukiverkostoa. Lisäksi mielekäs työ- tai opiskelupaikka puuttuu. Tällöin nuori näkee vaikutusmahdollisuutensa omaan elämäänsä lähes mitättöminä.

Elämänhallinta tarkoittaa myös sitä, että ihminen uskoo omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa ja uskoo voivansa muuttaa olosuhteita itselleen sopivammiksi. Itselleen liian rasittavat, tai voimavarat ylittävät, sisäiset tai ulkoiset olosuhteet elämänsä hallitseva ihminen pyrkii konkreettisesti muuttamaan. Vaihtoehtoisesti hän voi vaihtaa omaa tapaansa tulkita asioita tai muuttaa tavoitteitaan. Korkean elämänhallinnan omaava ihminen kokee olevansa itse vastuussa omasta elämästään. Hän uskoo omilla ratkaisuillaan ja päätöksillään voivansa vaikuttaa lopputulokseen. Hän myös miettii keinoja päästä asettamiinsa tavoitteisiin. (Keltikangas-Järvinen 2008: 256.) Aineistostamme ilmenee hyvin, miten vankilataustainen, tai rankan päihdehistorian omaava nuori on päättänyt muuttaa elämänsä suunnan ja ottaa vastuun omasta elämästään. Tavoitteet elämälle laaditaan siten, että ne ovat saavutettavissa ja lähellä on uutta elämäntapaa tukevia ihmisiä. Aineistomme kuvaa hyvin myös sitä, että mitä paremmin nuori on saavuttanut tavoitteitaan ja kokee hallitsevansa itse omaa elämäänsä, sitä pidemmälle tulevaisuuteen hän uskaltaa tehdä suunnitelmia.

12.1.1 Sopeutuminen osana pärjäämistä

Ongelmana romanilasten ja -nuorten identiteetin muodostumiselle nähdään kahden erisuuntaan vetävän kulttuurin välissä oleminen. Osa romaneista vastustaa valtakulttuuria, mutta osa haluaa elää molempien kulttuurien mukaisesti, kulttuurien hyviä puolia yhdistäen. Florin (2007) on esitellyt yksilön vaihtoehtoja kulttuurilliseen sopeutumiseen neljällä vaihtoehdolla. Yksilö voi sopeutua säilyttämällä oman kulttuurisen identiteettinsä osana valtakulttuuria, liittyä enemmistökulttuuriin, torjua muut kulttuurit tai kadottaa oman identiteettinsä ja olla sitoutumatta mihinkään kulttuuriin. Viimeisin vaihtoehto lisää syrjäytymisriskiä. (Syrjä & Valtakari 2008: 37-38.) Haastattelemistamme romaneista kaksi tulkintamme mukaan olivat säilyttäneet oman kulttuurisen identiteettiinsä, mutta eivät kuitenkaan torjuneet valtakulttuuria. Kolmas romani vaikutti liittyneen melko pitkälle valtakulttuuriin, sillä hän ei esimerkiksi ollut pukeutunut romanivaatteisiin tai maininnut kulttuurillisia seikkoja haastattelun aikana. Ympäristöön sopeutuminen ei aineistomme mukaan ole ainoastaan etnisten vähemmistöjen haaste. Uuteen ympäristöön sopeutuminen, esimerkiksi koulussa voi olla haastava paikka, vaikka kommunikointi tapahtuisi omalla äidinkielellä. Nuorelle on tärkeää tuntea kuuluvansa porukkaan.

Sopeutumiseen näyttäisi vahvasti liittyvät erityisesti ystävien tuki. Ystävyyssuhteilla on ilmeinen merkitys ihmisten hyvinvoinnille ja mielenterveydelle. Erityinen merkitys ystävillä on maahanmuuttajille, sillä heistä on apua vieraassa maassa arjen sujumisen kannalta ja uuden

maan tapojen oppimisessa. Ystävät auttavat yksinäisyyden välttämässä ja mahdollisesti vähentävät kaipuuta synnyinmaahan. Samasta maasta kotoisin oleva ystävä toimii apuna oman kulttuurin ylläpitämiseksi ja valtakulttuuriin kuuluvan ystävän kanssa on hyvä harjoitella esimerkiksi kieltä. (Pohjanpää ym. 2003: 128.) Aineistostamme nousi selkeästi yksi etniseen vähemmistöön kuuluva nuori, joka kielen osaamisesta ja ystävistään huolimatta ei kokenut sopeutuneensa Suomeen. Ystävät siis ovat varmasti positiivinen asia, mutta sopeutuminen näyttäisi vaativan muutakin. Sopeutumista saattaa estää erityisesti henkilön kokema syrjintä.

12.1.2 Perheen ja ystävien tuki

Nuoruudessa vanhemmista irtaantumisessa auttaa kuuluminen johonkin ryhmään. Yksilön itsetunto nousee ryhmän itsetunnon mukana ja yhteiset kiinnostuksen kohteet ryhmäläisten kesken lisää tunnetta yhteenkuuluvuudesta. Monesti nuori aikuistuuessaan haluaa paeta vanhempiensa liiallista päätöksentekoa ja vaikutusvaltaa. Nuoruudessa kavereiden ja ystävien merkitys on aiempaa suuremmassa roolissa. (Aaltonen ym. 1999: 156.) Haastattelemamme nuoret pitivät perhettä tärkeänä asiana, mutta päätöksien teossa kavereilla ja ystävillä näytti olevan suurempi merkitys. Muutaman haastateltavan kohdalla korostui myös se, että perheen tukeen luotettiin, vaikka tekisikin niin sanottuja huonoja valintoja.

Aineistomme tukee myös Kivivuoren tutkimuksen tulosta siitä, että nuorten ryhmäytyminen rikosaktiivisiin ja rikoksiin kielteisesti suhtautuviin porukoihin tapahtuu karkeasti jaoteltuna prosessin kautta. Rikoksiin myönteisesti suhtautuvat ja mahdollisesti rikoksia tekevät nuoret valitsevat itselleen usein kaltaisiaan rikoksiin taipuvaisia henkilöitä ympärilleen, kun taas rikoksetonta elämäntapaa suosivat ja noudattavat nuoret hakeutuvat itsensä kaltaiseen seuraan. (Kivivuori 2008: 123-126.) Vankilataustan omaavan henkilön muuttaessaan elämänsä suuntaa, on olennaista keskittyä ystävyysuhteisiin, jotka tukevat rikoksetonta elämäntapaa. Haastateltavamme olivat usein löytäneet ystäviä harrastuksista tai koulusta, jolloin heillä on valmiina jokin yhdistävä tekijä.

12.2 Ennaltaehkäisyä, mutta mistä?

On olennaista huomioida, että käsitteenä nuorten syrjäytyminen on vaikea. Syrjäytyminen on paljon käytössä oleva käsite, joka usein jää kuitenkin vaille määrittelyä (Taskinen 2001: 4). Jotta voimme pohtia keinoja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi, on määriteltävä mitä todella haluamme ennaltaehkäistä. Nuorten syrjäytyminen käsitteenä oli haastava myös tutkimusjoukollemme. Suhteellisen yksimielisiä haastattelemamme nuoret olivat kuitenkin siitä, että nuoren syrjäytymiseen liittyy yksinäisyys ja sosiaalisten suhteiden irrallisuus.

Nuoren jääminen vuorovaikutussuhteiden ulkopuolelle sekä jääminen sosiaalisten suhteiden ja yhteiskunnan toimintojen ulkopuolelle, vaikuttavat nuoreen negatiivisesti asettaen nuoren syrjäytymisriskiin. (Aaltonen ym. 1999: 361.)

Ongelmat, joita nykyisin nuorilla esiintyy ja jotka ovat osana syrjäytymiseen johtamisessa, ovat usein laajoja kokonaisuuksia. Laajojen ongelmallisten kokonaisuuksien huomioiminen kokonaisuudessaan nykyisessä sektoripalvelujärjestelmässä on hidasta (Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos 2012: 43). Aineistomme mukaan taistelu nuorten syrjäytymistä vastaan edellyttäisi, että nuorten ongelmiin tulisi puuttua ajoissa. Lisäksi aineistosta ilmenee, että kuka tahansa voisi kiinnittää huomionsa syrjäytyneeseen nuoreen. Myös tasavallan presidentti Sauli Niinistö on osin samoilla linjoilla. Niinistön (28.10.2013) mukaan ensisijaisesti vanhempien ja läheisten tulisi ottaa vastuu nuoresta. Lisäksi hän mainitsee esimerkiksi naapurit ja harrastustoiminnoissa vapaaehtoistyötä tekevät aikuiset. Niinistö toteaa myös, että mitä vakavammas- ta syrjäytymisestä on kysymys, sitä välttämättömämpää on kaikki viranomaistyö.

Johtopäätösten alussa totesimme arjessa pärjäämisen ja elämänhallinnan kulkevan kiinteästi käsi kädessä. Yksilön sekä yhteiskunnan kannalta katsottuna heikko elämänhallinta ja mahdollisesti siihen liittyvä syrjäytyminen voivat aiheuttaa laajoja vahinkoja. Lapsuus on merkittävässä roolissa elämänhallinnan tunteen muodostumisen kannalta. On siten merkittävää löytää sellaisia keinoja, joilla mahdollisista lapsuuden tai nuoruuden rankoista kokemuksista huolimatta elämänhallinnan tunnetta onnistuttaisiin vahvistamaan. Syrjäytymistä ja huono-osaisuutta on mahdotonta ennaltaehkäistä ilman tietoa heikkoon elämänhallintaan yhteydessä olevista tekijöistä. (Puukka 2013: 27-59.)

12.2.1 Kaikki lähtee koulusta

Työ- ja elinkeinoministeriön laatiman ”Nuorten yhteiskuntatakuu”- raportin mukaan merkittävämpänä yksittäisenä yhteiskunnasta ja työmarkkinoilta syrjäytymisen riskitekijänä voidaan pitää toisen asteen koulutuksen puuttumista. Tähän kategoriaan kuuluvia nuoria on noin 40 000 joista reilu puolet on hävinnyt tilastojen tavoittamattomiin, sillä he eivät ole työntekijöinä, työnhakijoina tai koulutuksessa. Ilman perusasteen jälkeistä koulutusta 20-29-vuotiaista nuorista on noin 110 000, josta miesten osuus on 70 000. Määrät kuulostavat suurilta, ja lisäksi on laskettu että 40 000 syrjäytynyttä nuorta tarkoittaa 300 miljoonan euron kustannuksia vuotuisella tasolla. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012: 8,19.) Koulutuksen merkitys korostui ehdottomasti eniten läpi koko aineistomme, eikä yksikään kiistänyt koulutuksen hyödyllisyyttä, vaikka kaikkia opiskelu ei kiinnostanutkaan.

Nuorten yhteiskuntatakuu 2013- työryhmä on laatinut useita ehdotuksia tilanteen parantamiseksi, muun muassa koulutuspaikkojen, ohjaamisen ja neuvonnan lisäämistä, sekä työnanta-

jalle maksettavan koulutuslisän nostamista koulutustakuun piiriin kuuluvan oppisopimusopiskelijan osalta. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012: 9, 13.) Aineistomme perusteella voimme kuitenkin todeta, että pelkkä paikkojen lisääminen ei sinänsä ole ratkaisu. On hyvä että Nuorten yhteiskuntatakuutyöryhmä on huomionnut myös ohjaamis- ja neuvontapalvelujen tarpeen. Vielä pitäisi keksiä, miten saada nuoret hakeutumaan kyseisten palveluiden piriin. Olennaista olisi myös kartoittaa työ- ja opiskelupaikkojen ulkopuolelle jääneiden nuorten kiinnostuksen kohteita ja sitä kautta lähteä miettimään, miten opiskelu- ja työpaikkoja saataisiin lisättyä sellaisille aloille ja kohteisiin, joissa nuori on motivoitunut työskentelemään.

Nostimme aineistostamme havainnon, että sekä vankila- tai päihdetaustan omaavilla haastateltavilla oli usein kiinnostusta opiskella ja työskennellä alalla, jossa voivat itse auttaa ongelmissa olevia ihmisiä. Jenginuorihankkeen voi tässä asiassa sanoa onnistuneen täydellisesti, sillä he ovat suoraan hyödyntäneet kyseistä ilmiötä. Hankkeessa on työntekijöissä mukana kokemusasiantuntijoita, joilla on oma-kohtaisia kokemuksia, joihin nuoret voivat samaistua. Kokemusasiantuntijat ovat erikulttuureista ja heillä on omakohtaisia kokemuksia kadulta. Kokemusasiantuntijat ovat osoittautuneet erittäin tärkeiksi hankkeessa erityisesti kontaktiensa ansiosta. Kokemusasiantuntijat ovat todettu erittäin hyväksi ratkaisuksi ja heitä hanke kaipaakin löytävänsä vielä lisää. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2013.)

Kiinnittymättömyys koulutukseen ja työhön aiheuttavat myös psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia. Nuorten mielenterveysongelmat, päihdeongelmat ja asunnottomuus ovat vakavia yhteiskunnallisia ongelmia. Kyseisiin ongelmiin puuttumista vaikeuttaa se, että monesti näitä ongelmia kärsivä nuori on yhteiskunnassa vaikea tavoittaa. Usein kyseisistä ongelmista kärsivä nuori on ajautunut yhteiskunnan toiminnoista ulkopuolelle. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012: 7.) Haastattelemamme nuoret kokivat, että perhe ja läheiset ovat avainasemassa syrjäytyneen nuoren auttajina. Vastuuta ei voi sysätä esimerkiksi koululle, mutta kuten ”lintsaaja” esimerkeistämme ilmenee, tulisi nuoren jatkuviin poissaoloihin koulussa reagoida välittömästi. Tällöin nuori ei pääsisi karkaamaan yhteiskunnan tavoittamattomiin.

Lähes kaikki haastateltavamme näkivät koulutuksen siltana työelämään. Kouluttautuminen auttaa nuorta pääsemään kiinni työelämään ja samalla luomaan vakaata työuraa nyky-yhteiskunnassa, jossa työnhakijoiden välinen kilpailu ja toisistaan erottuminen työmarkkinoilla on kovaa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012: 7.)

Maahanmuuttajien työttömyydestä ollaan oltu erityisen huolissaan Suomessa. Heidän työllistämistä pidetäänkin parhaana osoituksena yhteiskuntaan integroitumisesta. Maahanmuuttajien työllistäminen kohtaa kuitenkin myös kielteisiä asenteita, sillä on todettu, että suomalaiset eivät halua jakaa työpaikkojaan maahanmuuttajien kanssa. (Pohjanpää ym. 2003: 143.) Aineistomme osoittaa, että etnisiin vähemmistöihin kuuluvat kohtaavat valitettavan paljon

syrjintää työmarkkinoilla. Kouluttautuminen lisää mahdollisuutta työpaikan saamiseksi, mutta myös rasmin ja syrjinnän vastaista työtä tarvitaan yhä.

13 Pohdinta

Opinnäytetyömme tutkimustulokset osoittivat koulutuksella ja työelämään kiinnittymisellä olevan suurta merkitystä nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen ja syrjäytymisen ehkäisyn kannalta. Aineistomme perusteella voimme todeta nuorten kokevan opiskelupaikan saamisen nyky-yhteiskunnassa haastavaksi ja aikaa vieväksi prosessiksi. Opiskelupaikan hankkimisen osoittautuessa nuorelle liian vaikeaksi, ei nuori välttämättä jaksa edes yrittää hakeutumista opiskelujen pariin. Nuorten pääsyä erilaisten koulutusmuotojen pariin tulisi aineistomme perusteella kehittää. Tasavallan presidentti Sauli Niinistö totesi haastattelussaan, että oppisopimuskoulutuksella on saavutettu hyviä tuloksia esimerkiksi Saksassa (Niinistö 28.10.2013). Oppisopimusmuotoisen koulutuksen kehittäminen Suomessa vastaamaan paremmin nuorten tarpeita vaikuttaa mielestämme tarpeelliselta. Oppisopimuskoulutuksesta tulisi jakaa nykyistä enemmän tietoa nuorille. Oppisopimuskoulutusta tulisi myös markkinoida yrityksille laajalaisesti, jotta saataisiin yrityksetkin kiinnostumaan entistä enemmän kyseisestä koulutusmuodosta. Siten saataisiin lisättyä oppisopimuskoulutuspaikkoja eri aloille. Mielestämme oppisopimuskoulutuksen kehittäminen tarjoaisikin hyvän aiheen opiskelijalle, joka pohtii opinnäytetyölleen aihetta.

Haastatteluista keräämämme aineisto osoitti etnisiin vähemmistöihin kuuluvien kohtaavan valitettavan paljon syrjintää työmarkkinoilla. Aineistosta esiin nousi myös ulkomaalaistaustaisilla nuorilla esiintyvän muista nuorista poiketen kiinnostuneisuutta yritystoiminnan perustamiseen liittyen. Pohdimme johtuneeko tämä mahdollisesti siitä, että perustamalla yrityksen nuori välttää syrjinnän työelämässä. Mielestämme nuorten yrittäjyyttä olisi syytä tukea nykyistä enemmän. Tukemalla ja kannustamalla nuoria rohkeasti yritysten perustamisessa, olisi mahdollista saavuttaa hyviä tuloksia nuorten työllistymisen edesauttamiseksi.

Keräämämme aineisto osoitti nuorten kokemista haasteista ja vaikeuksista huolimatta nuorilla olevan tavoitteita, haaveita ja uskoa tulevaan. Nuorten asettamat tavoitteet ja haaveet vaihtelivat suuresti yksilöittäin. Osa haastateltavista kertoi elävänsä päivä kerrallaan, kun toiset taas suunnittelivat elämäänsä pitkällekin eteenpäin. Elämänhallintaan kuuluu, että yksilö pysyy suhtautumaan myönteisesti ja toiveikkaasti elämäänsä (Martikainen 2009: 15-16). Nuoria tuleekin kannustaa asettamaan tavoitteita ja pyrkimään niitä kohti. Tavoitteet, usko omaan itseensä ja onnistumiset tuovat nuorelle uskoa tulevaisuuteen.

Syrjäytymisestä on kirjoitettu paljon ja se on yksi median suosikkiaiheista. Tutkijat ovat usein rajanneet tutkimuskohteensa johonkin tiettyyn ulottuvuuteen, koska syrjäytymisen kokonais-

valtainen tutkiminen ja mittaaminen on niin ongelmallista (Rintanen 2000: 65). Otimme melko ison riskin päättäessämme tutkia nuorten syrjäytymistä jokseenkin laajasta näkökulmasta. Totuus on kuitenkin se, että monikulttuurisuus on osa Suomea, joten mielestämme olisi ollut liian kapeakatseista keskittää tutkimus koskemaan esimerkiksi vain valtaväestön nuoria. Lisäksi koemme, että opinnäytetyöstämme on enemmän hyötyä Kriminaalihuollon tukisäätiön Jenginuori- hankkeelle kun työssämme on mukana nuoria erilaisista kulttuureista. Kuten aiemmin on mainittu, Jenginuorihanke keskittyy pääasiassa romani- ja somalinuoriin.

Nuorten syrjäytymisestä on kirjoitettu paljon, mutta aivan identtistä tutkimusta omaamme verrattuna emme löytäneet, johtuen juuri kulttuurisesti rikkaasta tutkimusjoukostamme. Mielestämme näin ajankohtaisesta ja tärkeästä aiheesta ei myöskään voi kirjoittaa liikaa. Teoreettista viitekehystä kirjoittaessa pohdimme, miten voisimme siinäkin erottua joukosta. Mielestämme tasavallan presidentin haastattelusta koottu osuus elävöittää teoriaa, lisäksi nuoruuslaki ei näyttäytynyt kovinkaan monessa vertailukelpoisessa tutkimuksessa, kuten opinäytteissä.

Haastattelurunkomme muodostui laajoista kokonaisuuksista ja osin ehkä hankalista käsitteistäkin. Pohdimme jälkepäin, että haastattelutilanteen kannalta olisi ehkä ollut hyvä, jos haastateltavamme olisivat saaneet tutustua teemoihin etukäteen. Aineistoa läpikäydessämme teimme havainnon, että haastateltavistamme nuorimmat olivat selkeästi vähäsanaisimpia. Johtuneeko tämä mahdollisesti siitä, että elämäkokemusta oli yksinkertaisesti vähemmän kuin hieman vanhemmilla vai olivatko he sattumalta persoonina vain ujompia kuin vanhemmat?

Tutkimusjoukkomme muodostui siis 14:sta (N=14) nuoresta aikuisesta. 14 erilaisin eväin elämään varustettua nuorta aikuista. Mielestämme jo se, että nämä nuoret ovat pyyteettä suostuneet heille tuntemattomien ihmisten haastateltaviksi, kertoo paljon. Suurin osa haastateluista toteutettiin kesällä lämpiminä päivinä, jolloin aurinko paistoi ja mieluisin paikka auringosta nauttimiseen olisi ollut rannalla tai puistossa. Haastateltavamme valitsivat kuitenkin osallistumisen opinnäytetyöhömmen ja suurin osa haastateluista päättyi siten, että haastateltavat toivottivat meille onnea opinnäytetyömme tekemiseen ja toivoivat, että haastattelusta oli hyötyä. Ilman heitä opinnäytetyömme ei olisi nyt tässä, joten nöyrin kiitos näille nuorille. Me opinnäytetyön tekijöinä luonnollisesti toivomme, että hyöty lähtisi kiertämään ja työmme olisi hyödyksi mahdollisimman monelle.

Opinnäytetyön tekeminen oli ajallisesti hyvin pitkä, lähes vuoden kestävä projekti. Työskentely oli mielenkiintoista ja opettavaista, mutta myös rankkaa ja kärsivällisyyttä vaativaa. Aikataulujen yhteensovittaminen oli ajoittain haastavaa, kun molemmat teimme yhtäaikaaisesti vuorotöitä. Opinnäytetyöprojektin aikana molemmilla kävi myös mielessä, josko työn toteut-

taminen olisikin ollut yksin helpompaa. Lopputuloksen kannalta oli kuitenkin parempi pohtia parityöskentelyn hyötyjä kuin haasteita. Opiskelemme sosiaaliaa, jossa vuorovaikutuksen voisi sanoa olevan työn ydin. Mikä olisikaan parempi keino harjoittaa yhteistyökykyä ja vuorovaikutustaitoja, kuin kyseinen projekti? Edellytyksenä parityöskentelylle pidimme kuitenkin sitä, että molemmilla oli sama tavoite työn laadukkuuden suhteen. Parityöskentely toi aiheeseen kuin aiheeseen laajemman näkökulman ja paransi osaltaan työn luotettavuutta. Poikkeavat mielipiteet ratkaisimme keskustelemalla ja löysimme sitä kautta myös aivan uusia näkökulmia. Kaiken kaikkiaan opimme projektin aikana luonnollisesti paljon opinnäytetyöaiheestamme, mutta myös itsestämme ja toisistamme. Mikä ehkä hienointa, ammatillisuutemme otti taas harppauksen eteenpäin.

Lähteet

Painetut lähteet:

Aaltonen, M. & Ojanen, T. & Vihunen, R. & Vilén, M. 1999. Nuoren aika. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Ali, A. & Alitolppa-Niitamo, A. & Cuong, N. & Ekholm, E. & Forsander, A. & Hautaniemi, P. & Kyntäjä, E. 2001. Monietnisuus, yhtiskunta ja työ. Helsinki: Yliopistopaino.

Autio, M. & Eräranta, K. & Myllyniemi, S. (toim.) 2008. Polarisoituva nuoruus. Nuorten elinolot -vuosikirja. Helsinki: Hakapaino Oy.

Autio, M. & Paju, M. (toim.) 2005. Kuluttava nuoruus. Nuorten elinolot -vuosikirja. Teoksessa: Lehtinen, A. & Leskinen, J. Irtiottoa ja riippuvuutta - Velkaongelmaiset nuoret itsenäisen taloudenpidon murtomaastossa ja Mattila, M. Nuorten velkojen järjestelemisen karikot. Helsinki: Yliopistopaino.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. [6.painos]. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Helne, T. 2006. Syrjäytymisen yhteiskunta. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Helne, T. & Hänninen, S. & Karjalainen, J. (toim.) 2004, Seis yhteiskunta- tahdon sisään! Jyväskylä: Kopijyvä Oy.

Helve, H. 2002. Arvot, muutos ja nuoret. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Honkatukia, P. & Kivivuori, J. (toim.) 2006. Nuorisorikollisuus Määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Nuorisosiain neuvottelukunta. Helsinki: Hakapaino Oy.

Jansdotter, N. & Möller, B. 2013. Arbetslös men inte värdelös. Så behåller du din självkänsla som arbetssökande. Falun: ScandBook AB.

Juhila, K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Juhila, K. & Forsberg, H. & Roivanen, I (toim.) 2002. Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Paino Kopijyvä Oy.

Kananen, J. 2008. Kvali Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Keltikangas-Järvinen, L. 2008. Temperamentti, stressi ja elämäntähtä. [3.painos]. Helsinki: WSOY.

Kivivuori, J. 2008. Rikollisuuden syyt. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Knuutti, U. & Taali, A. & Oresmaa M. & Juuti A. 2007-2008. Päihdevalvonnan opas. Rikosseuraamusalan käsikirjoja 2/2009. Rikosseuraamusvirasto.

Kopakkala, A. 2011. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kortteinen, M. & Tuomikoski, H. 1998. Työtön- Tutkimus pitkäaikaistyöttömien selviytymisestä. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Kuula, R. 2000. Syrjäytymisvaarassa oleva nuori koulun paineessa. Koulu ja nuorten syrjäytyminen. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Kuure, T. 2001. Aikuistumisen pullonkaulat. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo Oy.

Kääriäinen, J. 1994. Seikkailijasta pummiksi. Tutkimus rikosurasta ja sosiaalisesta kontrollista. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 1/1994. Helsinki: Painatuskeskus Oy.

Laine, T. & Hyväri, S. & Vuokkila-Oikkonen, P. 2010. Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Lepola, O. & Villa, S. 2007. Syrjintä Suomessa 2006. Helsinki: Hakapaino.

Liebkind, K. & Mannila, S. & Jasinskaja-Lahti, I. & Jaakkola, M. & Kyntäjä, E. & Reuter, A. 2004. Venäläinen, Virolainen, Suomalainen Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Tampere: Tammer-Paino.

Liimatainen- Lamberg, A. (toim.) 1996. Syrjäytymisriskien ehkäisy, syrjäytyneiden koulutuspalvelut ja ohjaustoiminta. Opetushallitus Arviointi 7/1996. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Lister, R. 1997. Citizenship. Feminist Perspectives. London: Macmillan Press LTD.

Martikainen, L. 2009. Kaaosta vai hallintaa nuoren aikuisen elämän haasteet. Kuopio: Uni-press.

Pitkänen, P. & Kouki, S. 1999. Vieraiden kulttuurien kohtaaminen viranomaistyössä. Helsinki: Oy Edita Ab.

Pohjanpää, K. & Paananen, S. & Nieminen, M. 2003. Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. Tilastokeskus. Elinolot 2003:1. Helsinki: Edita Prima Oy.

Raunio, K. Syrjäytyminen. 2006. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Vaajakoski: Gummerus Oy.

Roos, J.P. & Hoikkala, T. (toim.) 1998. Elämänpolitiikka. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Syrjä, H. & Valtakari, M. 2008. Romanian pitkä matka työmarkkinoille. Tutkimus romanien työmarkkinoille sijoittumisen edistämisestä. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 22/2008.

Takala, M. 1992. Kouluallergia - yksilön ja yhteiskunnan ongelma. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Taskinen, S. 2001. Huono ennuste. Mitä on lasten ja nuorten syrjäytyminen? Aiheita moniste sarja 10/2001 Helsinki: Stakes.

Sähköiset lähteet:

Henkilötietolaki 11§. 22.4.1999/253. Viitattu 26.1.2014.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=henkilötietolaki%2011§>

Kenway, P. & Palmer, G. 2006. Social exclusion Some possible broader areas of concern. Joseph Rowntree Foundation. Viitattu 23.1.2014.

<http://www.poverty.org.uk/reports/social%20exclusion.pdf>

Kivivuori, J. 2009. Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus: Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealueiden kartoitusta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 94. Viitattu 25.5.2013.
<http://www.optula.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURLapptype=BlobServer&SSURLcontainer=Default&SSURLsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20fileme=94%20nuorten%20syrjäytyminen.pdf&SSURLsscontext=Satellite%20Server&blobwhere=1243792841251&blobheadervalue1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf>

Kriminaalihuollon tukisäätiö. 2012. Jenginuorihanke toimii. Viitattu 18.1.2014.
http://www.krits.fi/fin/hankkeet/jenginuorihanke/hanke_toimii/

Kuure, T. & Perttu, H. (toim.) 2007. Arvot, arvostukset ja luottamus nuorten elämässä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino. Viitattu 11.1.2014.
http://slns.intranetit.net/sites/slns/files/zest_kirja.pdf

Nuorisolaki. 27.1.2006/72. Viitattu 30.11.2013.
<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=nuorten%2A%20koulutus%2A>

Opetushallitus. 2011. Rajala, S. & Salonen, M. & Blomerus, S. & Nissilä, L. 2011 Romanioppilaiden Perusopetuksen tilannekatsaus 2010-2011 ja toimenpide-ehdotukset. Raportit ja selvitykset 2011:26. Viitattu 26.5.2013.
http://oph.fi/download/140023_Romanioppilaiden_perusopetuksen_tilannekatsaus_2010-2011_ja_toimenpide-ehdotukset.pdf

Puukka, M. 2013. Sosiaalisen kasvuympäristön yhteys elämänhallintaan aikuisuudessa. Pro gradu- tutkielma. Turun yliopisto. Viitattu 11.1.2014.
http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/92133/GRADU_puukka_%202013.pdf?sequence=2

Rintanen, H. 2000. Terveys ja koulutuksellinen syrjäytyminen nuoren miehen elämänculussa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 11.1.2014.
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66990/951-44-4798-0.pdf?sequence=1>

Romano Missio 2014. Romanikulttuuri. Viitattu 18.1.2014.
http://www.romanomissio.fi/index.php?Tietoa_romaneista:Romanikulttuuri

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 20.12.2013.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>

Sen, A. 2000. Social exclusion: concept, application, and scrutiny. Office of Environment and Social Development Asian Development Bank. Viitattu 25.1.2014.
http://housingforall.org/Social_exclusion.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Kinnunen, J. & Lindfors, P. & Pere, L. & Ollila, H. & Samposalo, H. & Rimpelä, A. Nuorten terveystapatutkimus 2013. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977-2013. Viitattu 25.5.2013.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511574&name=DLFE-26851.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö 2003. Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vastainen kansallinen suunnitelma vuosille 2003-2005. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2003:23. Viitattu 30.11.2013.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3784.pdf

Tasavallan presidentin Sauli Niinistön haastattelu Syrjäytyneet nuoret? teemailtaan. 15.11.2012. Yle Areena. Viitattu 30.11.2013.
<http://areena.yle.fi/tv/1753855>

Tasavallan presidentin Sauli Niinistö haastattelu.Sauli Niinistö huolissaan luokkayhteisöjen katoamisesta. 28.10.2013. Yle Areena. Viitattu 30.11.2013.
<http://areena.yle.fi/tv/2068412>

Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos. 2012. Paananen, R. & Ristikari, T. & Merikukka, M. & Rämö, A. & Gissler, M. 2012. Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987 - tutkimusaineiston valossa. Raportti 52/2012. Viitattu 30.11.2013.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102984/THL_RAP052_2012_web.pdf?sequence=1

Tilastokeskus. Päivitetty 17.1.2014. Väestö. Viitattu 15.2.2014.
http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html

Tilastokeskus. 2011. Ikääntyneiden yrittäjien osuus on lisääntynyt. Päivitetty 12.12.2011. Viitattu 12.1.2014.
http://www.stat.fi/ajk/poimintoja/2011-12-12_hyka4.html

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2012. Nuorten yhteiskuntatakuu 2013. Työllisyys- ja yrittäjyysosasto. TEM raportteja 8/2012. Raportti 15.3.2012. Viitattu 27.10.2013.
http://www.tem.fi/files/32290/TEMrap_8_2012.pdf

Julkaisemattomat lähteet:

Eläketurvakeskus. Tilastosuunnittelija Heidi Nyman. Eläketurvakeskuksen ja Kansaneläkelaitoksen yhteistilasto. Liite nro 3.

Kriminaalihuollon tukisäätiö. 2013. Jenginuorten rikoksentorjuntahanke järjestöyhteistyönä. Heikkonen, T. Puolivuosiraportti 01.01.2013 - 30.06.2013.

Liitteet

Liite 1 Lupa haastattelun nauhoittamiselle	85
Liite 2 Haastattelukysymykset	86
Liite 3 Eläketurvakeskuksen taulukko	88

Liite 1 Lupa haastattelun nauhoittamiselle

Lupa haastattelun nauhoittamiselle

Opiskelemme Laurea-ammattikorkeakoulussa Tikkurilassa Rikosseuraamusalan koulutusohjelmassa ja teemme opinnäytetyötä Kriminaalihuollon tukisäätiön Jenginuorihankkeelle. Opinnäytetyön tarkoitus on olla kehittävä ja selvittää nuorten arjessa pärjäämisen kulmakiviä ja nuorison käyttäytymistä.

Toivomme löytävämme 15 nuorta aikuista vastaamaan teemahaastatteluun. Haastateltujen henkilöllisyyksiä ei voida valmiista opinnäytetyöstä tunnistaa, sillä haastateltavat pysyvät nimettöminä. Haastatteluista saatuja tietoja käytetään vain opinnäytetyöhömmä ja aineisto tuhoetaan asian mukaisesti opinnäytetyö valmistuttua. Haastateltava voi keskeyttää haastattelun missä vaiheessa tahansa.

Suostun haastateltavaksi opinnäytetyötä varten. Annan suostumukseni haastattelun nauhoittamiselle. Olen saanut riittävästi tietoa haastattelussa antamieni tietojen käsittelystä.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimen selvennys

Liite 2 Haastattelukysymykset

Haastattelukysymykset:

Huom! Jos haastateltava kokee, jonkin kysymyksen itselleen epämiellyttäväksi vastata, niin kysymykseen voi jättää vastaamatta.

Teemat

1. Nuoruus

- Minkä ikäinen olet?
- Kuvaile millaista on olla nuori/ romani nuori/ maahanmuuttaja nuori Suomessa?
- Mitä haluat elämältääsi?
- Onko sinulla haaveita/unelmia ja miten pääset niihin?
- Miten toimit saavuttaaksesi unelmasi?
- Millaisena näet tulevaisuutesi?
- Minkälaisia haasteita nuori kohtaa?
- Miten koet yhteiskunnan suhtautuvan nuoriin?
- Mitkä ovat kolme tärkeintä asiaa elämässäsi?

2. Vapaa-aika ja ystävät

- Miten vietät vapaa-aikaasi? Mitä teet päivisin?
- Mistä kavereiden kanssa vietetty aika koostuu? Mitä teette kavereiden kanssa?
- Mikä on kaverin ja ystävän ero?
- Miten ystävät vaikuttavat valintoihisi ja elämääsi?
- Miten ystäväpiirisi on valikoitunut?

3. Koulu

- Mitä kouluja olet käynyt?
- Miten viihdyit/viihdyt koulussa?
- Mitä koulu ja opiskelu merkitsevät sinulle?
- Minkälainen rooli koululla on mielestäsi tulevaisuuden kannalta?

4. Perhe

- Keitä perheeseen kuuluu?
- Miten kuvailisit perhettäsi?
- Miten perhe vaikuttaa valintoihisi?

5. Arjessa pärjääminen/ syrjäytyminen

- Kuvaile miten pärjät arjessa?

- Mitkä asiat vaikuttavat arjessa pärjäämiseen?
- Mitkä asiat ovat elämässäsi hyvin ja mitkä voisivat olla paremmin?
- Mediassa puhutaan nykyään paljon nuorten syrjäytymisestä. Mitä mieltä olet asiasta ja minkälainen on mielestäsi syrjäytynyt nuori?

Liite 3 Eläketurvakeskuksen taulukko

Kaikki kansan- ja/tai työeläkejärjestelmästä vuosina 2003–2012 alle 30-vuotiaana työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet

Sairauspääryhmä	2003		2004		2005		2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012	
	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt	1 337	74	1 534	74	1 646	75	1 804	75	1 919	75	2 003	75	1 959	75	1 940	76	2 044	76	1 978	77
Hermoston sairaudet	108	6	115	6	123	6	123	5	127	5	137	5	135	5	111	4	149	6	133	5
Tuki- ja liikuntael. sairaudet	65	4	74	4	70	3	76	3	84	3	111	4	93	4	93	4	92	3	79	3
Synnyin. epämuodostumat	67	4	101	5	129	6	167	7	168	7	153	6	160	6	138	5	127	5	115	5
Vammat ja myrkytykset	104	6	114	5	114	5	94	4	121	5	134	5	120	5	115	5	136	5	103	4
Muut sairaudet	119	7	145	7	121	5	141	6	123	5	146	5	152	6	153	6	150	6	145	6
Kaikki	1 800	100	2 083	100	2 203	100	2 405	100	2 542	100	2 684	100	2 619	100	2 550	100	2 698	100	2 553	100

Vuonna 2012 alle 30-vuotiaana työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä 72 % siirtyi kuntoutustuella (määräaikainen työkyvyttömyyseläke).

Kaikki kansan- ja/tai työeläkejärjestelmästä vuosina 2003–2012 alle 30-vuotiaana mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden perusteella työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet

	2003		2004		2005		2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012	
	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%
F20-F29	541	40	524	34	522	32	528	29	515	27	528	26	467	24	470	24	491	24	465	24
F32, F33	276	21	330	22	365	22	362	20	426	22	456	23	482	25	471	24	513	25	497	25
F30, F31, F34-F39	85	6	98	6	94	6	131	7	157	8	163	8	179	9	152	8	167	8	166	8
F40-F48	95	7	107	7	96	6	94	5	126	7	146	7	147	8	146	8	140	7	141	7
F70-F79	208	16	303	20	394	24	483	27	492	26	487	24	435	22	401	21	471	23	440	22
F80-F89	26	2	53	3	58	4	83	5	101	5	109	5	147	8	207	11	172	8	183	9
Muut mielenterv. häiriöt	106	8	119	8	117	7	123	7	102	5	114	6	102	5	93	5	90	4	86	4
Kaikki mielenterv. häiriöt	1 337	100	1 534	100	1 646	100	1 804	100	1 919	100	2 003	100	1 959	100	1 940	100	2 044	100	1 978	100

F20-F29 = Skitsofrenia, skitsotyyppinen häiriö ja harhaluuloisuushäiriöt

F32, F33 = Masennus

F30, F31, F34-F39 = Muut mielialahäiriöt

F40-F48 = Neuroottiset, stressiin liittyvät ja somatoformiset häiriöt

F70-F79 = Älyllinen kehitysvammaisuus

F80-F89 = Psykkisen kehityksen häiriöt

Lähde: ETK:n ja Kelan yhteistilastot